

Слово ПРОСВІТИ

ГАЗЕТА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЛЮТИЙ, Ч.2 (32) 1997 РОКУ

СВОЯ ХАТА ЧИ СОЦІАЛІСТИЧНО- КОМУНІСТИЧНА КОМУНАЛКА

Наші державні достойники вельми полюбляють вибиратися в закордонні поїздки за рахунок держави. І їздять вони за «бутор» не лише на людей подивитись й себе показати, а й переймати в урядів найрозвиненіших країн досвід державотворення. Нещодавно й мені також довелося побувати у Франції, Німеччині та Словаччині. Тільки їх я туди не з жиру, а за позичені гроші в якості гастарбайтера від культури. Бо за 54 роки життя так і не навчився ні красти, ні торгувати. Я співав французам, німцям і словакам українських тужливих пісень, а заодно й придивлявся до їхнього життя, порівнював його з нашим і все намагався збагнути, чим же вони ліпші від нас. Чому в них усього аж забагато, а в нас нічого немає? Чому їхні країни схожі на казкові палаци, а наша - на вдовину розвалоху? Невже вони працюватимуть за українців, розумніші, талановитіші? Ні. Вродливіші? Наші дівчата в порівнянні з їхніми через одну справжні красуні. То, може, земля в них родючіша? Де там. Гітлер не дарма український чорнозем наказав до Німеччини вивозити. Бо нашу землю хоч на хліб замість масла намащуй, а їхня — куди не глянь, все глина та глина.

І нарешті зрозумів у чому суть: всі вони, і французи, і німці, навіть словаки, наші недавні брати по спільному більшовицькому ярму, сприймають державу, як власну хату. А у своїй хаті, як сказав наш Великий Кобзар, і правда, і сила, і воля. Із своєї хати не крастимеш. Від факту, що у Львові, п'ємонті української національної ідеї, 80 відсотків капіталу не в руках людей, які вважають Україну власною хатою, і жачиться волосся. А що тоді говорити про Київ, Харків, Дніпропетровськ, Донецьк?

Наш Президент заявив якось, що в нас українська національна ідея не спрацювала. А що він зробив для того, щоб вона спрацювала? Відремонтував палац «Україна» та приміщення Київської філармонії, вивисив тризуба на порталі Київського залізничного вокзалу та будинку уряду. Все це дуже добре, але воно має, образно кажучи, прикладне значення. Японці починали відбудову своєї економіки з відбудови зниженої

(Закінчення на стор. 2)



ЗАПРОШУЄМО НА ЗАБАВУ ДО УКРАЇНСЬКОГО ДОМУ

Окремо хочеться запропонувати до уваги читачів «Слова Просвіти» думку господині «Українського дому» Лариси ХОРОЛЕЦЬ щодо ідеї відродження Українських вечорниць як синтезу традиційних та сучасних молодіжних розваг.

— Ми радо вітаємо молодь та юнь України в Українському домі! Тішуть і пишуть тим, що перші неформальні вечорницькі-забави відбуваються саме під нашим дахом. Вірю — розпочато добру традицію. Оскільки початок припадає на перший день Нового року за старим стилем — один з трьох дивовижних празників, вдумаймося в глибинну суть такого явища, як народне свято; відчуймо його живодайну силу.

Невмирущість народної традиції вже в тому, що у нашій молоді є прагнення до її продовження, до її оновлення і поглиблення. Це є підґрунтям до нашого самозбереження: відкинувши все неживе та штучне, очистившись від кон'юнктури та шаблонності, ми передамо прийдешнім поколінням скарби предків.

Чудово, що тут присутня молодь з різних регіонів: молодь студентська, робітничка, творча — будівничі нової України.

Дай, Боже, вам сили! Дай, Боже, вам терпіння!

Дай, Боже, вам пошук, дерзання, перемог!

Щастя вам, мої дорогі! До наступних вечорниць!



(Продовження розмови на стор. 11)

ВИБОРИ--98: НА КІН ІСТОРІЇ ЗНОВУ ВИСТУПАЄ ЄДНІСТЬ



Ідемо до виборів, усього рік відділяє нас од березня 1998-го. Невже знову червонітимемо перед світом за новообраний червоний парламент, який уже вкотре довів свою неспроможність вести народ шляхетними стежками? Ні! — твердо сказали учасники Всеукраїнського установчого віча виборчого об'єднання «Рух — ми знову разом», яке наразі зініціювали — з правом долучення до спілки інших національно-патріотичних організацій — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Народний рух України, Конгрес української інтелігенції, Всеукраїнське об'єднання ветеранів, очолюване академіком Ігорем Юхновським. Символічно, що народне зібрання в стінах Національної опери відбулося 22 січня, адже саме цього дня 1918 року було проголошено Українську Народну Республіку, а 1919 — об'єднання всіх українських земель у єдиній Українській державі. У роботі віча, яке фактично дало старт передвиборчій кампанії й задекларувало наміри націонал-демократів перебрати в Україні владу в свої руки, взяли участь понад 1200 делегатів із усіх областей і регіонів держави, близько 300 гостей — представників політичних партій, громадських об'єднань, творчих спілок.

(Закінчення на стор. 2)



(Продовження. Поч. на стор. 1)

Благословили високе народне зібрання на плідну працю Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет і єпископ Київський та Вишгородський Української Греко-Католицької Церкви Михайло Колтун. Побажання успіху й порозуміння надійшли на адресу учасників віча від Президента України Леоніда Кучми (зачитав голова президентської Адміністрації, він же й лідер об'єднання «Нова Україна» Євген Кушнарів), голови Київської міської державної адміністрації Олександра Омельченка, Надзвичайного і Повноважного Посла України у Словаччині Дмитра Павличка, представників української діаспори Анатолія Лисого та Аскольда Лозинського...

Голова КУНУ Іван Драч у вступному слові окреслив мету зібрання досить лаконічно: мусимо виробити спільну угоду про співпрацю, інакше можемо залишитися зоручниками української безвиході. Зупинився ведучий віча й на уроках історії, нагадавши про те, що «романтизму з нас ще довго ніхто не виб'є», тож «не поспішаймо ділити Україну, поки її не побудували».

Голова фракції парламенту «Конституційний центр», заступник голови Народно-демократичної партії Михайло Сирота справедливо відзначив, що «сьогодні політичний «водорозділ» в Україні як ніколи чіткий -- по один бік ті, хто виступає за державу, по інший -- хто проти неї».

Основну доповідь виголосив на вічі академік НАН України Ярослав Яцків. Вітаючи присутніх зі святом Злуки, яке й досі чомусь не є в Україні державним, доповідач

(Продовження. Поч. на стор. 1)

військовою поразкою національної гордості народу. Нам треба було також починати з відбудови знищеної царизмом та більшовизмом національної гідності та гордості. Чесно й правдиво сказати нашим людям, що вони не хохли і не малороси, ніколи не ходили в «менших братах» ані росіяни, ані поляки. Витоки історії українського народу не в XV столітті, як це прагнули доказати нам і світові більшовицькі псевдоісторики, і навіть не в часах Київської Русі. Вони сягають кількох тисячоліть. Про це знає цілий світ, лише не ми, українці. Нам не вільно було знати, що ми прямі нащадки легендарних аріїв, які звідси, з берегів Дніпра та Дністра понесли в Європу, Азію та Африку світло Добра, Правди, Справедливості, Освіти, Науки. І це аріяне СВІТЛО там сяє до сьогодні. Лише на берегах Дніпра і Дністра з вини царизму та більшовизму як панувала непроглядна тьма єгипетська, так і панує.

Нам не вільно знати, що державні прапор наш і герб не петлюрівські й не бандерівські -- їх високо піднесли над святими Київськими горами наші прапращури-арії ще п'ять тисячоліть тому.

Нам не вільно було знати, що САН-СКРИТ, найдавніша, найзагадковіша мова, з якої відбрунькувалися більшість

ВИБОРИ--98: НА КІН ІСТОРІЇ ЗНОВУ ВИСТУПАЄ ЄДНІСТЬ?

нагадав усім, що «IV Універсал Центральної Ради перетворив був українську мрію в політичну реальність», а українці перейшли «зі стану неісторичної нації в націю державну». Та, на жаль, здобуте через чвари й відсутність єдності не вдалось утримати, й понині «уроки минулого суспільством, його елітою погано засвоєні. Маса тоді виявилася не готовими до самостійного національного життя, а проводирі замість єднання навколо спільної мети вдавалися до взаємозвинувачень. Вірус деморалізації та апатії все ширше охоплює наше суспільство, а реальні сьогодні такі, що без важкої праці досягти нічого неможливо. Чого нам не вистачає сьогодні? -- Правди -- на всіх рівнях влади і суспільства. Кожен свідомий громадянин мусить іти туди, де можна принести більше користі народові. Настав час збирати каміння й будувати наш спільний дім».

Почесний голова УРП Михайло Горинь нагадав усім про недавні події, які вже стали історією, -- організацію Ланцюга Злуки між Києвом і Львовом 1990 року.

Голова НРУ Вячеслав Чорновіл визначив формулу єдності націонал-демократів наступним чином: єдина виборча платформа -- єдиний список кандидатів -- єдина фракція в парламенті -- після виборів єдина політична організація. За висновками об'єктивних дослідників, і ці дані навіть промовець, «свідомий електорат національно-демократичних сил сьогодні становить 23--25 відсотків виборців. При роз'єднанні зусиль на кілька списків або на кілька кандидатів в одному окрузі цей показник може зменшитися на добрих 10 відсотків. Але об'єднавши всіх націонал-демократів і добре разом попрацювавши, можна збільшити кількість прихильників відсотків на 5--10. Це ще не перемога, але вже контрольний пакет депутатських місць, який разом із лібералами, соціал-демократами та незалежними демократами-некомуністами може скласти більше половини депутатського корпусу майбутньої Верховної Ради».

Академік Ігор Юхновський закликав використовувати для виходу з економічної кризи, яка підірвала довіру громадян у можливість держави, єдине надійне джерело -- внутрішні інвестиції. Народні гроші повинні піти в українські банки, але люди повинні повірити їм. Моємо внутрішній запас потужностей, який треба використати. Іноземні ж інвестиції нині більше вигідні тим, хто інвестує, ніж нашої державі.

Голова Всеукраїнської «Просвіти» Пав-

ло Мовчан нагадав, що в кожній країні економіка має свою національну філософію. В українському ж суспільстві національна свідомість більшості громадян атрофована. Замість комуністичної ідеології України нав'язують нині пропаганду не властивих нам соціальних та естетичних засад. Міфтовість триває, право на запит узурпували комуністи і кажуть, що в усьому винні самостійники. Вихід єдиний вивести Україну в цивілізований світ може тільки патріотична, вірна своєму народові влада.

Леонід Кравчук від імені очолюваної ним громадської організації «Порозуміння» заявив, що вона готова до об'єднання.

Голова Демократичної партії України Володимир Яворівський заклик «підвести ризик під шаманством про єдність, її потрібно негайно втілювати в життя, бо ділити нам нічого».

«Усе, що започатковане у цій залі, приречене на перемогу! -- упевнений голова «Меморіалу» Лесь Танюк. -- Тож рухаймося до мети разом! «Хворим» на комунізм не місце серед нас».

Категоризм Віталія Карпенка, редактора «Вечірнього Києва», гадаємо, теж прислужиться загальній справі, оскільки виступаючи наполегливо вимагав «накласти мораторій на взаємозвинувачення й публічну критику в колі націонал-демократів, виборчий блок має виступати монолітом... На тлі пошуку стратегічних партнерів у Росії, США чи Ізраїлі влада в Україні повинна насамперед дбати про стратегічне партнерство з

українським народом!»

Підтримали ідею створення Всеукраїнського виборчого об'єднання «Рух -- ми знову разом», висловили свої міркування, пропозиції, зауваги академік НАН України Віктор Бар'яхтар, член-кореспондент НАН України Мойсей Шейкман, голова Асоціації демократичного розвитку та самоврядування Сергій Конєв, голова Полтавської «Просвіти» Микола Кульчинський, заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров, відомий економіст, заступник голови Руху, професор Володимир Черняк, заступник міністра з питань молоді і сім'ї Лілія Григорович та інші.

Учасниками віча ухвалено низку документів, обрано керівництво й робочі органи всеукраїнського виборчого об'єднання. Співголовами його стали Павло Мовчан, Іван Драч, Вячеслав Чорновіл, Ігор Юхновський, головою секретаріату -- Вячеслав Коваль. Обрано раду об'єднання. Слід сподіватися, що до новоствореної організації допущаться, й інші якщо їм не байдужа доля України, її завтрашній щасливий день. Об'єднання бо твориться з єдиною метою -- для перемоги Національної Ідеї, лише вона гарантує входження України в народів вільне коло як рівній серед рівних. В єдності -- наша сила. Разом ми переможемо!

Того ж дня на Софіївському майдані відбувся мітинг. Промовляли до громади Вячеслав Чорновіл, Іван Плющ, Олександр Лавринович, Олена Бондаренко, Іван Зосць, Борис Кожин, Олесь Шевченко, Георгій Петрук-Попик та інші. Отже, передвиборча кампанія стартувала. Не прогадаймо, оберімо гідних, єдність наша гарантує успіх. Пам'ятаймо про це.

В. Г.



нинішніх індоєвропейських мов, містять у собі біля 600 слів, які або ж повністю збігаються з сучасними українськими словами, або ж мають спільні смислові корені. Отже, українській мові, об яку так цинічно витирають ноги нардепи Марченко та Моїсеєнко, не кілька сотень, а щонайменше п'ять тисяч років. Українська мова була державною і за часів грізного володаря київсько-гунської держави Атилли, і за часів київських князів, і за часів гетьманів Богдана Хмель-

СВОЯ ХАТА ЧИ СОЦІАЛІСТИЧНО-КОМУНІСТИЧНА КОМУНАЛКА

ницького та Івана Мазепи. Я бачу, як Марченко з Моїсеєнком іронічно посміхаються. Не вірите, товариші «вірні лєнінці»? Почитайте наукову розвідку Ю. Канигіна «Путь ариев. Украина в духовной истории человечества» (Київ, 1995). З неї ви дізнаєтесь, що ім'я нашого народу навічно викарбуване на скрижалях найбільшої книги людства «Біблії». І що ця свята Книга, попри всі потуги вашої діявольської партії, пророкує українській державі воістину світле й велике майбутнє.

Що ж можемо ми, рядові виборці, зробити, аби наблизити це велике й світле майбутнє? Вибрати на чергових

виборах до найвищих ешелонів влади найбільш достойних синів і дочок наших, совість яких не заплямована комуністичним минулим та співробітництвом з репресивними органами. Тих, яких не можна купити ні королівськими зарплатами, ні міністерськими портфелями, ні графськими дачами та квартирами.

Ці новообрані патріоти-депутати мають зробити все від них залежне, щоб запрацювала врешті-решт на повну

стандартів. У цих країнах закон забороняє видавати державні газети чужою мовою й проголошувати в них антидержавні гасла.

У цих країнах у школах звучить виключно рідна мова, навіть якщо там виховуються діти чужинців.

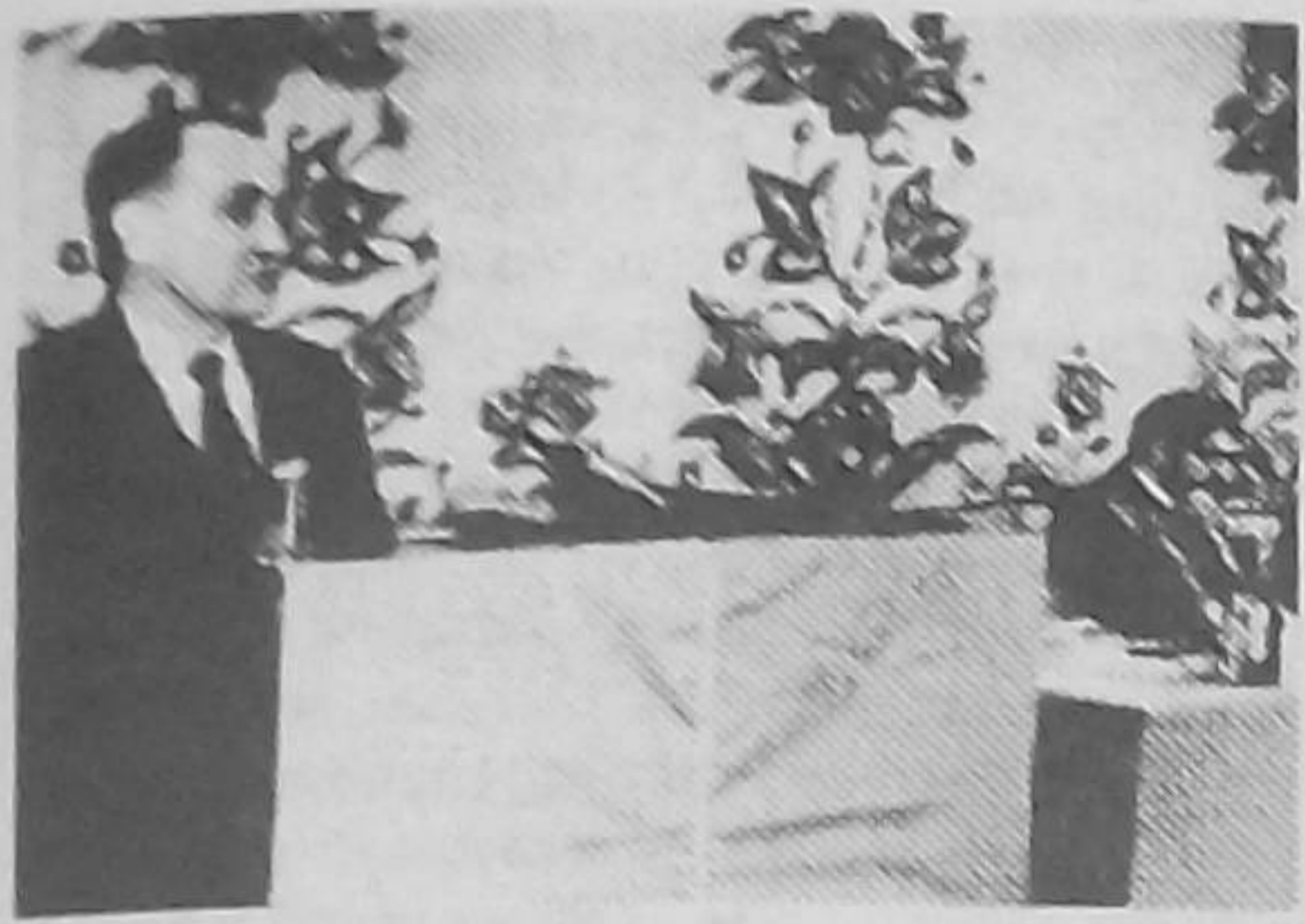
У цих країнах кіно, радіо, телебачення, театр послуговуються лише рідною мовою. А у Франції за кожне вжиття в засобах масової інформації іноземне слово з винуватця стягують штраф у розмірі до десяти тисяч доларів.

У цих країнах армія, поліція, органи безпеки у своїй повсякденній роботі користуються лише рідною мовою.

І це не печерний буржуазний націоналізм, як намагаються переконати нас комуністи. Це нагальна вимога життя. Бо у своїй хаті повинні бути свої правда, і сила, і воля. Інакше хата перетвориться в соціалістично-комуністичну комуналку. А ми вже це проходили...

То ж, дорогі мої країни, сини і дочки Арати-Оратанії-Україні! Якщо ми хочемо жити по-людськи, мусимо сказати на наступних виборах Симоненкам-Марченкам-Моїсеєнкам «зась!» А новообрані патріоти-депутати мають зробити все від них залежне, щоб Україна була українською, як Німеччина є німецькою, а Франція -- французькою. Слава Україні!

Микола ЛИТВИН



22 січня 1918 року в Будинку Педагогічного музею в Києві, де засідала Українська Центральна Рада, пролунали величні слова Четвертого Універсалу: «Народе України! Твоєю силою, волею, словом стала на Землі Українська вільна Народна Республіка».

Знайомлячись з архівними документами Центральної Ради, що недавно видали завдяки самовідданій праці наших істориків та архівістів, розумієш, яким непростим і тернистим був шлях Центральної Ради до цього історичного рішення. Створена 20 березня 1917 року групою української національно свідомої інтелігенції як київська громадська організація, Центральна Рада за короткий час переросла в ініціатора і активного чинника відновлення української державності. В умовах воєнних дій, деструктивного розвитку революційних процесів, політичної та соціальної кризи це було завдання колосальної ваги. Як не прикро сьогодні констатувати, керівництво молодого Української держави, будучи безмежно відданим справі національного відродження України, не мали досвіду державотворення, визначення політичних і соціальних орієнтирів. Тому з позиції сьогодення діяльність Центральної Ради не може мати однозначних оцінок. Об'єктивно можна утверджувати одне: Центральна Рада висловила лідером розгортання національно-визвольного руху в Україні, завдяки чому на політичній карті Європи з'явилась нова держава. Півтора рядки друкованого тексту: «Одній Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою українського народу» — вмістили констатуючий факт, який для кількох поколінь найкращих синів України був жаданою, але недосяжною мрією.

Четвертий Універсал Центральної Ради перетворив цю мрію в політичну реальність, перевів українське питання з площини суспільно-політичних ідей у площину національно-державного будівництва. Завдяки Четвертому Універсалу діяльність Центральної Ради якщо й не визначила цілком повністю розвиток української історії XX століття, то, у всякому разі, позначила його генеральний напрям — утвердження державності, складний перехід українців із

ЦЕНТРАЛЬНА РАДА: ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА УРОКИ

стану неісторичної нації у націю державну.

Я б не хотів перетворювати свій виступ у гучний панегирик Центральної Раді, оскільки, по-перше, як уже було сказано вище, її діяльність не була еталонною, а по-друге, я далекий від бажання нажити політичний капітал на демагогії та спекуляціях історичним минулим. Кажу про Центральну Раду та її Універсал не тільки тому, що сьогодні до цього змушує календарний збіг дат, але й тому, що в діяльності Центральної Ради і нинішніх політичних реаліях бачу чимало спільного. А звідси й висновок, що значення та уроки минулого нашим суспільством, його елітою погано засвоєні і слабо осмислені.

В чому ж полягало значення Четвертого Універсалу? Насамперед це була морально-політична перемога над Російською імперією, у складі якої більшість українців перебували понад два з половиною століття, але так і не стали їй рідними дітьми. Революційна зміна влади в Росії з самодержавної на демократичну, а потім і радянську, не привела до розв'язання української проблеми. Виришити її могло тільки створення власної національної держави. Проголошенням Четвертого Універсалу Центральна Рада засвідчила, що українці — державний народ, який навчився демонструвати політичну волю. Принадно відзначаю, що Четвертий Універсал не просто відхилив чужу державність, але й принищив, на яких будувалася влада в Росії, — насильство, диктатуру, терор, які одразу ж взяли на озброєння більшовики. Центральна Рада оголосила про орієнтацію на демократичні засади влади.

Тепер про другу перемогу. Цю перемогу ділячи Центральної Ради здобули над самими собою. Від кирило-мефодіївців через Драгоманова і до Грушевського український рух розвивався під гаслами федералізму і автономії. Основою цих гасел була ідея досягнення компромісу між російськими і українськими інтересами, що і знайшло своє втілення в перших трьох Універсалах. Але історія довела, що російська сторона ніколи не хотіла реального збалансування цих інтересів, а українська — ніяк не намілювалася вийти за межі окресленої парадигми. Логіка розвитку революції привела діячів Центральної Ради до зречення тих ідеалів, на яких вони були виховані. З проголошенням Четвертого Універсалу ідея незалежної самостійної Української держави стала магістральним гаслом українського руху, яке підхопили всі українські політичні течії.

Коли ж ми говоримо про уроки Центральної Ради, то повинні звертати увагу на прорахунки і помилки її лідерів. Спробілишся заманіфестувати самостійність України, вони виявилися не готовими до реального дер-

жавного будівництва. Українська еліта, яка складалася переважно з письменників, журналістів, учених, не мала досвіду та навичок державотворчої діяльності. У своїй переважній більшості вона сповідувала народницьку, а не державницьку ідеологію. На місцях не було створено органів державного апарату, не було сформовано національну армію. Соціально-економічне законодавство Центральної Ради мало утопічний, соціалістичний характер. Особливо яскраво це виявилось у вирішенні аграрної проблеми через соціалізацію землі, ліквідацію приватної власності на землю. Цим непередуманим рішенням Центральна Рада позбавила себе підтримки значної частини найвпливовішого на селі можливого селянства.

Говорячи про промахи еліти, не можна обминути те, що й українські народні маси виявилися непередуманими до самостійного національно-державного життя. Процес творення державної нації відставав в Україні від аналогічних процесів в інших європейських країнах. Політична, громадська культура були слабо розвиненими. В переломні моменти історії якийсь вірус деморалізації та апатії охоплював українське суспільство. Йому не вистачало волі до боротьби, твердості поступу та віри в перемогу, а його поведінку замість єднання вдавалися до взаємних звинувачень.

Перелічені негативні риси (непослідовність та зволікання уряду з реформами, некомпетентність еліти, пасивність широких верств населення) спостерігаємо і сьогодні. Але чи є вони нашою іманентною ознакою, від якої не вдається позбавитися ніколи? Душа і розум відмовляються вірити цьому. Я сподіваюсь, що нам вистачить мужності скористатись своїм розумом, щоб, без створення міфів, засвоїти уроки історичного минулого, взяти з нашої історії все позитивне, наповнити ним українську національну ідею і не дати сьогодні зупинитися процесові державотворення.

На мою думку, уроки Української Центральної Ради, Гетьманства і Директорії дають нам чіткі орієнтири поступу до створення Української держави європейського зразка. Це насамперед:

-- приватна власність на землю і засоби виробництва;

-- розумні за розмірами податки на потреби держави, передовсім на розвиток освіти, культури, науки, охорони здоров'я та оборони;

-- висококваліфікований, організований та розумно обмежений за кількістю державний апарат усіх рівнів, не для власної наживи чи репресій, а для підтримки державницьких починань.

ПРО СИЛУ, БЕЗ ЯКОЇ ЗБРОЯ МАЛО ЧОГО ВАРТА

ності), інші ми змушені адаптуватися до зовсім нових, надзвичайно суперечливих обставин, у яких, окрім приємного (передусім — породження демократизацією громадянських свобод), є чимало й такого, чого ні свідомість, ні душа приймати не хочуть (розчирення соціальних контрастів, безгрошів'я, занедбаність соціальної сфери, криміналізація суспільства...). Все, про що мова далі, має безпосереднє відношення до проблеми ідейних і морально-психологічних основ сучасної української армії.

Україна багатонаціональна; права кожної з національностей захищені законодавчо. Кожної — в т. ч. й української. Хіба можливо було консервувати той неформальний стан, коли в Києві залишалася тільки чотири українські? Усім повинно бути добре, бо ми всі в одному човні, незалежно від того, яка кров тече в жилах. Човен цей — Україна, і слава Богу, що в ньому немає національної ворожнечі, знаваги одних націй стосовно інших.

У багатонаціональній Америці всі її громадяни вважають себе американцями, у багатонаціональній Франції — французами; так само й ми як громадяни України можемо вважати себе українцями. Пам'ятаючи, звичайно, кожен про свою національну приналежність, що цілком природно.

Як на мій погляд, то бідою українців є малоросійство. Малоросійство — це комплекс неповноцінності, це звичка озиратися на старшого брата, це холопство, національне поразення, історичне безпам'ятство... Запитайте москвича чи сахалінця: ти хотів би, щоб Росія була

На жаль, змушений констатувати, що стан напівзруйнованої економіки в Україні багато кого з «власних імушних» цілком влаштує. І знову, як це було на початку 1918 року, вірус деморалізації та апатії охоплює широкі верстви населення. Для невеликої частки нашого суспільства багатство стало майже єдиним смислом життя. Більшість українців змушених нездоланими проблемами згадують минуле, або без найменшого порушення душі й тіла чекають — чи то на манну небесну, щоб без зусиль отримати бажане, чи то на українського Мойсея, який і введе нас до світлого майбутнього. Проте нічого не впаде з неба, і ніхто нізвідкиль не приїде і нікуди нас не введе. Тільки ми самі, працюючи кожен на своєму місці, відкинувши геть усі сумніви та вагання, визначивши як головний пріоритет — побудову для себе, для своїх дітей незалежної Української демократичної процвітаючої держави, — можемо змінити своє життя на краще.

Кожна історична епоха висуває свої вимоги до національно свідомої інтелігенції — йти туди, де можна принести найбільше користі своєму народові. Широко вживане класичне, але від цього не знецінене — ХТО, ЯК НЕ ТИ, І КОЛИ, ЯКЩО НЕ ЗАРАЗ — це звернення до кожного з нас. Без розуму, глибоких знань, порядності, самозречення нашої інтелігенції сьогодні не вийти з кризи. Для української інтелігенції, українського народу прийшов час «збирати камінь», мурувати свій спільний дім — українську демократичну розвинену державу, державу, яка б знала і шанувала минуле свого народу, дбала про його достойне сьогодення та майбутнє. Для цього у нас є все: демократично проголошена державність та Конституція, всенародно обраний Президент, повага і розуміння світового співтовариства, розумний, талановитий, працьовитий народ. Чого не вистачає? Я сказав би єдиного: правди, правди і правди на всіх рівнях влади і суспільства.

1997-й — це 80-річчя заснування Української Центральної Ради, інституції, діяльність якої, не маючи аналогів у новітній історії України, була найвищим злетом українського національно-визвольного руху початку XX століття, а її історичним результатом було відновлення Української державності.

Закликаю Вас, політичних, культурних, громадських діячів, скористатися цією нагодою для консолідації всіх здорових сил нашого суспільства на благо побудови незалежної Української сильної демократичної держави. І хай з новою силою і в нових реаліях прозвучать слова, проголошені Четвертим Універсалом: «Народе України! Твоєю силою, волею, словом стала на Землі Українська вільна Народна Республіка». Слава Україні і її народові!

Ярослав ЯЦКІВ,
академік НАН України

Відомо: є держава — мусить бути і військо, готове її захистити. Для цього воно повинне бути сильним. Сила ж армії має два вимі-

ри: зброя і дух. Зі зброєю, здається, все ясно, а ось що таке той невидимий дух, без якого зброя сама по собі мало чого варта?

Про нього давайте і поміркуємо.

Говорячи про дух, я маю на увазі ідейні і морально-психологічні фактори. Від них залежить багато: або ж ми маємо свідому свого призначення, сильну, боєздатну армію, або ж — деморалізовану, розгублену, дезорієнтовану солдатську й офіцерську масу. У різних історичних, суспільних обставинах буває по-різному. Не беруся судити про те, що військові знають краще, адже вони — професіонали, а я — тільки старший лейтенант запасу і батько рядового солдата, який служить за 900 кілометрів від Києва. Проте є речі загальнозрозумілі: армія — частина суспільства; її життя віддзеркалює стан справ у державі загалом. Це мовби закон сполучених посудин. Як не можна збудувати комунізм в окремо взятому районі, так само не можна мати ідеальні Збройні Сили у знекровленій кризисній державі. Про це якраз і мова.

Ми сьогодні переживаємо період, який можна з усіма підставами назвати періодом смуту. Подібні часи вже бували у вітчизняній історії, і завжди вони відзначалися болісною переоцінкою цінностей, елементами хаосу й невпевності, більшої чи меншої розгубленості влади, важкою зміною ідеологічних і моральних основ суспільного життя. Невизначеність завтрашнього дня пробуджує ірраціональні чинники; соціальні емоції загострюються, тим паче, що цьому сприяє безладдя в економіці, а значить — падіння рівня життя більшості членів суспільства. Ми опинилися мовби на роздоріжжі — і це найважче. Недарма ж давно сказано: не дай вам, Боже, жити в часи перемир'я. Переобтяжені ментальністю «радянської людини» (з усіма совковими елементами цієї менталь-

хоче існувати далі. Ніяка бойова вичка не допоможе війську розгубленому, внутрішньо капітульованому, голодному. Дух повинен бути зпертий на матеріальну основу.

Сподіваюся, само собою зрозуміло, що для внутрішньої відмовізованості війна багато важать і прилучення до героїчних сторінок української історії, відчуття себе ланкою в довгому ряду поколінь. Кожен із нас мусить мати чітку відповідь на питання: хто ми? Думаю, що військовослужбовці Кіровоградського гарнізону мають право розраховувати в плані виховання історією на допомогу місцевої інтелігенції, науковців і викладачів вузів, шкіл. 25 грудня 1996 року в Кіровограді відбулася науково-практична конференція «Центральна Україна в добу УНР: 1917–1920 роки». На ній шла розмова про дуже важливі відрізки української історії. Що краще пізнаємо його, то краще зрозуміємо себе нинішніх. На цю конференцію були запрошені й військові.

Було б добре, якби армія не пройшла і повз 100-літній ювілей нашого поета — Євгена Маланюка, який, між іншим, до смерті з гордістю називав себе поручником армії УНР. Маланюк часто замислювався над уроками падіння УНР, поразки української армії в 1918–1920 роках, і нам годилося б прислухатися до його роздумів і висновків. Знову-таки, це потрібно для нас нинішніх.

Загалом: потрібне тісне співробітництво між людьми військовими й цивільними, зокрема — нашою інтелігенцією. Адже об'єктивно ми всі — це альпіністи — в одній зв'язці...

Вірю, що ми ще зуміємо привітати один одного із 30-літтям Збройних Сил України, а наші онуки — з їх 100-літтям. Інакше не може, не повинно бути.

Володимир ПАНЧЕНКО,
голова обласної організації
Всеукраїнського товариства «Просвіта»
імені Тараса Шевченка

«На їхньому боці - сила, а на вашому - правда», - сказав в Ічнянському районі приставлений мільйонер в останній день походу «Козацькими шляхами». Він довго спостерігав за нашими змаганнями з комуністами і потім ось так спокійно визначив основну зброю «Просвіти». Ця зброя - правда. А було це за кілька годин до кремлівського перевороту, що отримав назву ГКЧП.

У перший же його день зібралися в Русі представники всіх громадських організацій демократичного спрямування. Дехто, правда, вже встиг закопати печатку своєї партії. Дехто настійливо радив не ночувати вдома, очікуючи арешту. Зараз це вже трохи смішно, але тоді, в 1991-му, всім було не до жартів. Реальні списки «неблагонадійних» в обкомі КПРС існували давно. Та й батьківсько-дідівський досвід концтаборів, розкуркулень, гулагів морозив спину багатьом демократам. І все ж у нас вистачило духу відправити в Київ Президію Верховної Ради УРСР телеграму: «Засуджуємо московський дворцевий переворот. Вимагаємо негайного виходу України зі складу СРСР». І підписав було тільки два - від Руху та «Просвіти». Бо ми й не думали печаток ховати, а дехто їх ще й просто не мав. Телеграми ж такого змісту тоді треба було завіряти. Нам потім розповідали депутати, якого переполоху наробила ця телеграма в безперервно засідаючій Президії Верховної Ради і занадто обережного Л. Кравчука. А вже такого радикалізму вони могли чекати від галичан, але аж ніяк не з тихого Чернігова - краю неляканих комуністичних мамонтів.

Такі революційно-детективні сторінки були в товариства «Просвіта» ще не раз - і тоді, коли в напівконспіративних умовах 1988 року ми створювали Товариство української мови ім. Т. Шевченка, і тоді, коли ми проводили похід «Дзвін-90», і коли котилися перші мітинги знаменитої «ковбасної революції». Але все ж не вони визначили суть «Просвіти». Проте зараз варто назвати імена перших ініціаторів створення Товариства, які довели до установчих зборів 15 січня 1989 року. Це - викладач Валерій Сарана, виконробі Анатолій Лашевський та Олексій Івченко, працівник нафтогазгеолопід Богдан Луцв, режисер філармонії Леонід Ортюх, директор музичного училища Владислав Бойко, журналіст і кравець Владислав Савенок і автор цих рядків, на той час - кореспондент газети «Комсомольський гарт». Це були перші. Саме вони відродили «Просвіту» в Чернігові. Підкреслюю це не задля якоїсь міфичної слави, а для справедливості. Бо зараз від кого вже тільки не почуєш про створення саме ним (точніше - нею) «Просвіти».

Символічно, що установчі збори відродженого Товариства проходили саме в музеї Михайла Коцюбинського - першого голови «Просвіти» 1906-1907 років. Добра символіка і в тому, що зараз міську «Просвіту» очолює його онук - директор музею Юлія Коцюбинський. Йому часто перепадає за негодні заскорузлі владі просвітанські заходи, аж до мікронфаркту. Але він гідно продовжує справу діда, якого теж мучили за «Просвіту» і тримали під негласним наглядом поліції.

90 років тому в Чернігові створено «Просвіту». Невдовзі вона мала філії в Козельці, Ніжині, Конотопі, Глухові. Концерти Миколи Лисенка, вечори, присвячені Тарасу Шевченку та Івану Франку, лекції, читальні. Закрито російською владою, бо ж «никакого українського язика не було, нет і быть не может» (міністр Валуєв).

Відродження приходить разом із першими подихами національної революції 1917 року. І знову з образом Кобзаря. Мокрокотівщина задушив «Просвіту», як і все українське. Доводилося бачити розстріляні справи з архіву, де єдиною виною людей була їх належність до «Просвіти» та української церкви. Вбивали українців, щоб їх кров'ю вимазувати «єдиний советський народ». Спроба оживити «Просвіту» під час німецької окупації теж закінчилася розстрілами - так Патріарх Мстислав згадував, як у Прилуках на Різдва 1943 року фашисти вбили 300 свідомих українців. Російський і німецький окупанти однаково ненавиділи Україну.

ПРО КОРИННЯ І ПРО БОРИННЯ

Чернігівській «Просвіті» — 90 років



Просвітяни в ланцюгу єдності.

*Щиро вітаємо просвітян Чернігівщини з 90-літнім ювілеєм організації, яка має чисте і могутнє коріння, чие боріння відомо всій Україні і чие горіння здатне запалити багатьох і розсіяти тьму.
З роси й води Вам, дорогі друзі!*

Центральне правління,
Секретаріат ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка



Сьогодні наче інший час. Але й сьогодні, як і в 1906-му чи в 1917-му, стоїть перед «Просвітою» те ж самісіньке завдання - витворити із народонаселення українську націю. Яка б знала своє коріння і своє боріння, а відтак і на сьогоднішніх азійсько-європейських вітрах трималася б з пдністю. Початок - з мови.

Зараз час аптації за державну мову минає. І статус закріплений в 10-й статті Конституції. Тож проти цього хникає досі або відвертий паскудник, або відвертий недоріка, що за п'ять років державності не спромігся оволодіти мовою цієї держави. Тож треба не аптувати, а знімати з роботи. До речі, щойно прийнята парламентом Основи податкового законодавства визначають у числі місцевих зборів і податок за використання іноземної мови. «Просвіта» звертається до міських рад з вимогою ввести в дію таке джерело поповнення місцевого бюджету. Цікаво, а Чернігівська міськрада чекає ще й закону про перейменування вулиць, що досі сама цього не робить? Вже навіть у Херсоні зникла вулиця Леніна. Агов, пане Косих, а ви ж на оргкомітеті 5-ї річниці незалежності обіцяли почати перейменування - люди ж чули.

«Просвіта» сьогодні - це і виборювання освіти рідною мовою. Від україномовних класів до української національної школи! Тому-то ми і створювали перші українські класи у 12-й школі Чернігова, і відроджували справу просвітительки Софії Русової з Олешні, і допомагали педагогам літературою. Невиплата зарплат - сьогодні розмови тільки про це. «Просвіта» далека від радикалізму, але тут терпіти не варто. А вже, якщо в Чернігівському районі (головна адміністрація О. Полковниченко) зарплати є, то чому їх нема в Ріпкинському районі чи й самому Чернігові? Комусь же це вигідно? Хтось же тими грошима накручує відсотки незароблені?

«Просвіта» сьогодні - це і широка видавнична справа. Взявся було порухувати

може привезти з Києва книги видавництва «Либідь», «Веселка», «Основи», «Спалах» тощо, а об'єднання «Чернігівкнига» та Будинок книги не хочуть, то постає питання до обласної держадміністрації: коли тут буде українська державна політика? Так само на телебаченні - для блатняцько-кабацької співанки Шуфутінського, Кривецького тощо ефір є, а для національної музики - нема «Просвіта» готова надати безплатно телебаченню ряд фільмів - і художніх, і документальних. Була б охота показувати «Страчені свтанки», а не московський ветхий фільм «Адмірал Ушаков». Але охоти тої не видно.

«Просвіта» немислима і без Церкви. Своєї, рідної, дідівської -- тож ми всіляко підтримуємо Українську Православну Церкву Київського Патріархату. І тоді, коли молилися під замкненими дверима П'ятицької церкви 1990 року, накриваючи святе Євангеліє від дощу парасолями. І тепер, коли Катерининську церкву і Борисоглібський собор вперто не хочуть повертати православним українцям. Інша держава, але ті ж люди при владі! Ще не українці, а тільки хохли і малороси.

«Просвіта» стоїть в охороні святинь і святощів. Саме ми, просвітяни, своїми силами виготовили і встановили першу пам'ятну плиту гетьману Івану Мазепі в Батурині. Ми домоглися створення там державного заповідника «Батурин -- гетьманська столиця». Але шкода, що від заходи так досі і товчуться навколо тої одної плити, -- де пам'ятники, де гроші своєї діаспори? Нам вдалося зупинити і переселення Чернігівського художнього музею, що рівнозначно було б його ліквідації. Ми домагаємося і захисту від комерційної корчми п. Голодної, і Чернігівського Колегіуму -- духовної та історичної пам'ятки XVIII століття. Ми небаїдуємо, бо це наша держава. Ми не збираємося емігрувати ні в Ізраїль, ні в Росію, а тому й не дозволимо потенційним емігрантам збиткуватися над Україною. Дуже доречною була пропозиція члена правління «Просвіти», редактора газети «Сверщина» Петра Антоненка на V з'їзді «Просвіти» про створення Білої книги українських святинь. Які б не вільно було мацати нечистими руками дячам будь-якого рангу.

«Просвіта» -- не позапартійна, але понадпартійна організація. З «Просвіти» вийшли більшість демократичних організацій, керівники яких уже про це забувають. Тож і сьогодні «Просвіта» пропонує шлях єднання всіх національно-демократичних партій і громадських організацій для утворення єдиного українського комітету Чернігівщини. Саме такий комітет миг би і виробити програму з різних галузей, творячи тим самим основу для діяльності т. зв. «п'яного кабінету». Та ще й готуючи бажану єдність для майбутніх виборців. Нам досить ганьби аля І. Симоненко. Нам, усім жителям області, треба нормальну українську владу. Тоді й проблем буде менше.

«Просвіта» -- від слова «світло». Світло для України. І в цьому наша суть.

Василь ЧЕПУРНИЙ,
голова обласного об'єднання
Товариства «Просвіта»

РАЗОМ МИ -- СИЛА!

Переговори про об'єднання демократичних сил Чернігівщини були неслепими -- демократична розгойданість амбіцій партій і партійок уже багатьох заколи-сала. І все ж ініціатива «Просвіти» знайшла відгук, і 10 організацій заявили про об'єднання демократичних сил краю. На урочистих зборах до Дня Соборності України таке єднання і було задекларовано. Виявили бажання стати його учасниками ще кілька організацій. А серед тих, які вже підписали спільну заяву, -- Народний Рух, Українська національна консервативна партія, «Зелений світ», Ліберальна партія, Міжрегіональний блок реформ, Козацьке товариство, Демократична партія, об'єднання ветеранів. Як бачимо, карти-

на не та, що в столиці. Але ж і ситуація на Чернігівщині не та, що в Києві. Наша область єдина в державі, де при владі залишено стару, замоховілу обкомівську команду, навіть без косметичних її змін. Тому й виборча ситуація розвивається інакше, ніж у Донецьку чи Львові.

Мисляться, що об'єднання буде націлене не лише виключно на вибори. «Просвіта» пропонує, щоби була створена постійно діюча Українська Демократична Рада області, яка не тільки координуватиме зусилля опозиції, але й вироблятиме конкретні програми вправління ситуації в економіці, культурному та духовному житті краю.

Василь ЧЕПУРНИЙ

ДЗВІН, ЩО БУДИТЬ ОД ЗНЕВІРИ

Одна з найяскравіших сторінок української мужності, вписаних у вітчизняну історію ХХ століття, — Круті. У січні 1918 року московсько-більшевицькі орди на чолі з царським подковником-головорізом Муравйовим на підступах до Києва по-звір'ячому винищили ці не останні захисників його — юнаків, яким судилося посмертно слава героїв Крутів. Тоді ж у місті більшовицькі агенти спровокували збройний заколот за участю аденационалізованих люмпен-пролетарів заводу «Арсенал», маючи на меті захопити владу в столиці Української Народної Республіки. Завдяки зусиллям Українських Січових Стрільців, очолюваних полковником Євгеном Коновальцем, заколот був придушений. Та війська Муравйова 9 лютого вдерлися до Києва, чплячи різню і грабежі. Жертвами ординців стали тисячі киян — переважно з інтелігенції...

Ушануванню пам'яті оборонців Української Держави і перших жертв більшовицької навали був присвячений проведений мітинг-реквієм 26 січня, одним із співорганізаторів якого виступило Всеукраїнське товариство «Просвіта». Часники його, а серед них були і сивочолі Герани визвольних змагань, і зовсім юні, й наші доблесні військовики, — зібралися морозного недільного дня біля арсенальських стін і рушили походом до Аскольдової могили — місця вічного спочинку героїв, де священослужителями було відправлено помпальну панахиду.

На мітингу-реквіємі «розказали ту славу», закликаючи врахувати уроки нашої трагічної історії, голова Всеукраїнської «Просвіти» Павло Мовчан, відповідальний секретар Товариства Микола Нестерчук, заступник голови НРУ Олександр Лавринович, тетьман Українського Козацтва Володимир Мулява, генерал-майор Григорій Тимко, військовики, ветерани ОУН-УПА... Знаменною подією цього дня стало те, що Українське Козацтво підтримало ідею створення всеукраїнського виборчого об'єднання «Рух — ми знову разом».

Лейтмотивом усіх виступів були слова-певнення про єднання націонал-демократів заради відстоювання святих ідеалів Української самостійної держави,

за яку поклали буйні голови герої Крутів. «Ваша смерть не була марною, а ця свята могила є тим дзвоном, що будить народ од зневіри», — так високо оцінили сучасники подвиг героїв, слава якого не померкне в віках.

Вечір, присвячений пам'яті героїв Крутів, відбувся 29 січня в конференц-залі Будинку вчителя. Організатором його виступило Всеукраїнське товариство «Просвіта» спільно з міською Державною адміністрацією та Будинком учителя.

Зі словом про подвиг героїв виступив голова Всеукраїнської «Просвіти» Павло Мовчан, зазначивши, «що історія повторювана, і повтор її актуалізує що дату. Бо на зміну муравйовим інші йдуть затуліни, бабурини, дужковни, а візантійський, монгольський тип імперіалізму влив свої ферменти в новітній московський. Новітні ідеології є набагато підступніші й жорстокіші. Історія наша трагічна, але й героїчна. На цьому підґрунті й має постасти українське військо, здатне захищати державу від іноземних посягань».

«Хай Крутів кров нагадувати буде: зима не вічна» — цими словами, у яких і біль, і смуток, і надія, продовжили вечір-реквієм студенти третього курсу Київського театрального інституту імені Карпенка-Карого, які в своєрідній інсценізації — сув'язі пісень, декламації, дійства вміло поєднали трагічні події початку століття з подіями не менш трагічними — 1986 року, коли над Україною постала зловісна звізда Полін.

Схвилювали присутніх виступи кобзаря Володимира Кушпета, дуєту «Роксоланія», який виконав віночок стрілецьких пісень, народного артиста України Григорія Булаха, який декламував фрагменти зі своєї поеми «Круті», ансамблю пісні і танцю Збройних Сил України...

До заслуг організаторів обох заходів слід віднести те, що і мітинг, і вечір-реквієм у Будинку вчителя стали масовими завдяки тому, що пам'ять про героїв Крутів є священною. І до їхніх могил ходитимуть українці вічно, аби заручитися мужністю, славою, звитягою.

Юрко НАДЗБРУЧАНЕЦЬ

ПАМ'ЯТІ ЮНАКІВ-ГЕРОІВ, ЗАМОРДОВАНИХ ПІД КРУТАМИ

«На Вас, зав'язатці-юнаки, що возлюбили Україну,
Кладу я кращі гадки, мою сподівоньку єдину...»

І їх нема... Кого ми поховали? Хто зважить той жаль? Збереть всі хмари з усього світа і не складете тої нерозважної туги, що оповила серце... Жалю немає ваги...

Найпалкіші діти України, найдорожчі жертви на залізний вітар волі. Історія знає багато жертв, але такої сторінки вона ще не розгортала перед людськими очима. В часи хрестових походів ішли одбивати Єрусалим лави охоплених ентузіазмом дітей, вони і гинули лавами, з повною вірою в Царство небесне і вічне життя. Бились до загибуні герої-юнаки Греції та Риму і виступали на бій, озброєні всією тогочасною військовою мудрістю, фізичною силою, певні своєї перемоги. Лється і до останніх днів кров героїв-патріотів, але вона летиться на війні з ворогами, а ворог що? Ворог-воїн, воїн — воїнові брат, він поважа свого супротивника, бо розуміє, що доля їх єдина, — він убиває під час сніч і дотримує, коли візьме в полон, він і карає, та карає тільки смертю. А що було тут? Якої вічної нагороди сподівались юнаки, вирушаючи на бій? — Вічної смерті.

Чи вони вірили в свою перемогу? Чи сподівались на свою силу? Ой ні! Чи то були знавці козаки, окурені порохом, призвичаєні до військової справи? Ні, ні. То були гімназисти і молоді студенти, непризвичаєні до військової справи. Вони не визнавали ні права війни, ні права смертної кари. Іх душам огидне кожне насильство, убивство, бій. І вони пішли.

Коли вдарив останній час України, вони пішли — 400 юнаків проти 13 тисяч більшовиків. Сподівались засипати своїм трупом повіддю прорвану гатку. І полягли всі. Чи ж вони не віділи, проти кого йшли? Поки історія людська буде існувати, доти будуть всі, і далекі нащадки наші, з жахом, з огидою згадувати страшне слово «більшевик».

Каїн, Іуда і большевик. Три людські потвори, три звіра, що викинуло на Світ Божий якось страшна безодня. Ні, і то порівняння не правдиве! Каїн убив брата, але сам жажнувся свого злочинства і, як безумний, кинувся тікати від братнього трупа; Іуда продав Христа, але не стерпів муки сумління і «удавився сам», а «більшевик»... А «більшевик» перед смертною корою, перед розстрілом одрізав носи, вуха, проколював очі, випускав тельбухи, добивав недострелених прикладами по голові, мов скажених собак, і тишився муками своїх братів. Все те віділи герої-юнаки і пішли свідомо на людські муки, щоб затримати ворога, щоб дати можливість Україні підписати мир з центральними державами, що дость шастя і спокій народіві нашому. Народові, що сам потяг з большевиками і повстав на своїй; Святий Боже, де ж Твоя правда? За що ж загинули ці кращі сини України, хто їх не знав? Хто не знав Поповича? Бідний, дорогий товаришу! В часи, коли гинула вся Україна, як він кидався скрізь, щоб всім допомогти, щоб роздмухати іскру надії. Чи є хто з українців у Києві, хто б не знав Володі Шульгіна? Його ніхто не звав Володимиром Яковичем, не вважачи на те, що він уже кінчив університет, — так хотілось кожному сказати щось тепле, ласкаве цій усім дорогій, усім любій, усім рідній людині... Одколи скінчив гімназію, він став душею молоді і теплим зв'язком між нею і старшим поколінням, бо він був весь — любов до України. Палкий організатор, палкий промовець, теплий заступник усіх тих, що постраждали за Україну, любий, дорогий, незабутній Володя Шульгін. Він згромаджував, єднов молоді і разом з тим всією своєю істотою збуджував у людей старшого віку віру в долю України.

І його нема. Був душею молоді і разом з нею пішов на смерть. І ті гімназисти 6, 7, 8 класів — дорогі діти на світанні життя? Чи то ж їм треба було вмирати? Вони всі понесли на жертву Вітчизні свою молодість, радість, шастя, нерозважне горе кривих і молоде своє життя.

Заметене снігом поле, а на ньому похалцем окопались 400 юнаків, без штабу, без бліндованого поїзда, по три набой на душу.

Зачорніло здалеку, почали наступати з цих боків колонами большевики. 13 тисяч вибрудків пекла на 400 беззбройних юнаків...

Єдиний командир юнацької ватаги, що лишився з нею, сотник військовий, звернувся до юнацтва «Все нам, товариші, не вертатися на Україну, послужимо всі неньці, поляжемо за неї всі». Всі поклялися. Три дні боролись — і полягли на чорній полі смерті.

Закипіло большевицьке свято. Шляхетні голови молоді, що жили лиш вищими порівняннями, любов'ю до народу, до правди, до волі, — сини братерського народу били прикладами, виїмали очі, мордували не-людськими муками.

Що смерть? Смерть — ласка, смерть — хвилинка... А муки ті? Сердешно Україно, чи ж вона того хотіла? Бідна, нещасна, стократ нещасна й самотня, у дні своєї волі оточена гадюкоподлом ворогів, — від уст рідних дітей відбирає хліб і дає чужинцям, щоб усім порівняти, — і має в подяку ненависть, зраду, злобу! На ту волю народну вона ж віддала останню свою оборону, свою чесну інтелігентну молодь.

Ой, ні! Тих жертв не можна забути, не можна подарувати. Але вони кличуть не до помсти. Не для ненависті і злоби понесли вони своє життя, а з-за незмірної любові до рідного краю, і та любов світитиме йому довгі роки.

Страшно змерти, але ще страшніше загинути марно. Того дня, коли большевики вступили в Київ, коли здавалося, усе загинуло, прийшло до мене мати і впадо переді мною навколішки. «Я мала одного сина, — так, як сонце в небі, — сказала вона, — і він пішов проти большевиків. Коли б я йому сказала одно слово, коли б я прохала його лишитись, він пожалував би мене і зостався б зі мною, але я не сказала ні слова; — Коли Україні потрібні наші діти, — хай ідуть. Тільки скажіть мені, поклянїться мені, що Україна не загинула, і тоді я не буду плакати і не буду вбиватися за єдиним моїм сином». Заради цих матерів, заради цих юнаків-героїв ми повинні всі, що лишилися живими, поклястись на цій могилі — віддати Україні все наше життя. Тільки весіллям процією на життя України можемо ми поквітувати їх жертву і зняти з них тягар марної, німої смерті.

Діти України, старші й малі, ця могила — ваш храм. Минуть роки, десятки років, — століття, пам'ять про юнаків-героїв не зникне вояк. Вона світитиме не тільки українцям, всім, обраним Богом людям, що покладають життя своє во ім'я ідеї, во ім'я брата свого.

Для нас могила ця лишиться на віки полум'ям віри, вона дала нам незабутнє минуле.

Це буде друга свята могила над Дніпром. У хвилини одчаю, в хвилини занепаду, в хвилини знесилля будуть приходити до неї старі і малі, щоб відживитись тим святим вогнем ентузіазму, який палає тут і під камінним хрестом.

Діти України, — це Ваша могила, вона буде тим давроном, що *vivos vocat*, — не дость вам спинятися, не дость вам забути.

Цей день стане днем всієї шкільної молоді України. Від року до року сюди будуть приходити, тут будуть плакати, тут будуть молитись, тут будуть складати братерську присягу ті, що матимуть переступити життя. І коли життя зітре з пам'яті сучасників ці дорогі обличчя наших братів, коли прийдуть нові люди... вони пам'ятатимуть, що тут лежать ті, що віддали все, що мали: молодість, розум, шастя й життя, — за волю України.

Весняне сонце гріло і заливало золотим промінням дорогі труни, коли жалібний похід рушав через місто до останнього притулку юнаків-героїв над рідним Дніпром, а коли труни поставили над могилою, у кришталевім небі засяяв місяць і танки миттячих променистих зірок. Весна прощалась з молодістю, а молодь ридала над могилою, і лилася востаннє рідна пісня...

Будьте ж певні, дорогі, незабутні герої, Ваша смерть не згинула марно. Чувте?! — Вона живе, і житиме довіку вільна, самостійна Україна.

Л. СТАРИЦЬКА-ЧЕРНЯХІВСЬКА
«Нова Рада», 1918, 24 березня, ч. 41

29

січня минуло 79 років від часу героїчної битви під Крутами. 400 юних ліцеїстів та студентів столиці України виступили проти тринадцятитисячного більшовицького війська Муравйова. Рушили проти досвідченого й підступного ворога, щоб затримати його

Серед організаторів-учасників — Галлина Яблонська та родичка загиблого під Крутами Володимира Шульгіна Олена Вороніна-Леонтович, член Ліги Стефанія Заставська, актриса Світлана Павлова, Катерина Мотрич від Товариства «Просвіта», кінорежисер Мирослав Дженджуристий, виконавець патріотич-

НА ОЛТАР ВОЛІ

вторгнення в Київ, поки український уряд веде переговори із зарубіжними державами.

Квіт нації було знищено в нерівному бою. Кілька десятків уцілілих юнаків було лото закатовано червоними катанами і лише небагато з них залишилися живими й донесли трагічну правду про ту героїчну сторінку нашої історії.

Ліга «Матері і сестри — воїнам України», яку очолює народна артистка України Галлина Яблонська, а також творча інтелігенція влаштували вечір пам'яті в Інституті управління та зв'язку для курсантів цього закладу.

Розпочато зустріч показом документального фільму, присвяченого цій незабутній події.

ної пісні Віктор Лузан зі своїми дітьми, співачка Наталя Шелепницька, чоловіча група хору Леопольда Яценка. А також студентська молодь — Тетяна Керженко, Юлія Сурикова та Богдан Семчишин.

Звучали щирі монолози, пісні, вірші, присвячені юнім героям, що стали провісниками волі. А кетяги калини, безрезвий хрест, рушники, квіти, вінок, запалені свічки, якими була прикрашена сцена, лише підсилювали театралізоване дійство.

Вечір вилився у теплу й схвилювану зустріч майбутніх захисників України й митців.

Катерина МОТРИЧ

Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

ВІКЛИК ІСТОРИЧНІЙ ДОЛІ

Фрагменти статті «Євген Маланюк:
фізіотерапія батоюгом і металом»

До 100-річчя від дня народження

ВІН дістає нас і звідти, зі свого потойбіччя. Не маємо сьогодні такого щита, який захистив би нас від його караючого меча.

*Прогаяли великі дні
Скалічені й маленькі люди,
Заслинули в ганьбу і бруд
Велику віру -- й на руїнах
Отарою маюдріє люд,
Що мав зродити Україну...*

Він був максималістом. Одержимим:

*Все чути. Всім палать. Єдиним болем
бути,
Тим криком, що горить в кривавім
стиску уст.*

Це сказано замолоду. Це було запрограмовано на все життя у його першій книжці «Стилет і стилос». І -- рідкісний випадок у нашій поезії -- фраза стала ділом, поривання -- реальністю. Він таки був криком і єдиним болем. Втім, чому -- був? Є ним і досі. І в цьому жах його правоти, як підтвердження хронічної нашої недосконалоості.

Максималізм -- це завжди сходження на Голгофу. Максималізм -- завжди самота. Він, Євген Маланюк, усвідомив це дуже рано. І, не без підстав, сумнівався, що його зрозуміють:

*Мушу випити келих до краю --
Палиновий мед самоти.
Так нещадно, так яро згораю, --
Чи ж побачиш, почувеш ти?*

Був час, коли цього не побачили й не чули навіть блискучі однодумці -- О. Ольжич і Ю. Липа. У звертанні до Ю. Дарагана він сам чітко провів демаркаційну лінію:

*А те, що вам музична спазма,
Мені -- ридання, кров і крик.
Захлинаючись від ненависті, зриваючи
голос, був нещадним і до самого себе:*

*... А ти,
Малоросійський Єремїє,
Ще блимай відблиском мети!
Довершуй непотрібні вірші,
Віршуй вогнем останніх сліз...*

Одержимий державницькою ідеєю наклала відбиток і на його інтимну лірику. Той же пафос, та ж натхненна риторика.

*Біблійним ароматом -- коси.
Біблійна давнина -- лани.
Дай всі принади! Всі спокуси!
Всім спалим тлом полони!*

Звертання до жінки? Ні. Вірш називається «Земля». По суті -- одна стилістика. Йому докоряли за повтори, не розуміючи, що художник, який зацікнений на одній ідеї, не може не повторюватися. Повторювався й Шевченко. І многократно. Хто гортав «Словник мови Шевченка», знає про це. Маланюк оп'янявся топонімами, старожитньою лексикою, текстами пророків. Запаловався від слів Елада і Риму і, використовуючи як світоглядні опорні важелі, явив їх у різних варіаціях.

Як максималіст, вимагав від себе грому дужих слів, які б загули у литаврах літер. В жаданні такого грому іноді збивався на чужий тон, конструював: «Поет -- мотор! Поет -- турбіна! Поет -- механік людських мас!» Нам ця лексика знайома

з хрестоматії донедавної пори. Що ж, Маланюк жив не у вакуумі і пильно стежив за тим, що відбувалося на «цьому березі». Але тільки він один миг отак звернувся до музи:

*Не покидай на роздоріжжю
Ти, -- кормча зоре пізніх літ, --
Ось тьму ворожу знову ріжу,
Лишаючи кривавий слід...*

І тільки він, шалений Маланюк, явив не лише зразки сарказму, а й великодушності (аргументовано!) щодо першого ряду поетів материкової України.

У «Посланні», явно втрачаючи на художності, він укотре звертається до своєї «нав'язливої» історіософської концепції. І вкотре дістанеться Україні за голак і за карі очі, за «глухі віки образ і ганьб», за «розслабленість, болото, муть», за те, що «жила без архітекта й була об'єкт -- замість суб'єкта», і навіть за «вінниченків».

«Посланні» прикметне не тільки знаменитими рядками:

*Як в нації вождя нема,
Тоді вожді її -- поети.*

А й тим, що «мотив українського Риму» (Ю. Липа) тісно пов'язаний з мотивом віри, яка небезпідставно полишала поета, як полишас вона сьогодні нас:

*І з Риму, з Заходу, з Європи
Йде Християнський Ренесанс...*

*Живім же в радісній відроді:
Наш край повстане і зросте,
Бо Риму історичний радий
Сягає і на скитський степ!*

Аскетизуючи плоть поезії до ризику прямого падіння в безжизність протоколу, він, однак, не деінде, а саме в «Посланні» найповніше (за винятком прози) подав своє розуміння «залізного Риму»:

*Залізний Рим -- відісторичне
Невичерпальне джерело,
Де мідь латини славить Вічність
Над хвилями щоденних злоб,
Де історична електричність,
Акумуляована в віках,
Працює кризь віки на вічність
І ні на мить не зника.
Де в лицароні спить патрицій,
В пролетарі -- аристократ, --
Там народився муж із криці,
Старого віку Герострат.*

Це важливо запам'ятати. Як і те, що саме цей твір, як і деякі прозові висловлювання, дав підстави звинувачувати Євгена Маланюка в фашизмі. Закликаючи «чужее різати життя в ім'я Христа, безсмертя й неба, в святої вічності ім'я», поет, по суті, впадав у той же гріх більшовизму. А висловивши пізніше свою прихильність до Муссоліні і Гітлера, накликав на свою голову не тільки громи й блискавки режиму, з яким невтомно боровся усе своє життя, а й дав йому неабиякі козири для компрометації себе серед затурканої української інтелігенції.

*Віку страшній і великій!
Правнуки задрити будуть
Тим, що обличчя твого бачили помсту і гнів.*

*Готські навали твої, фаланги нових
Олександрів,*

*Цезарів очі палкі, Риму воскреслого
мідь,
Поступ важких легіонів у димі із крові
й заліза,
Тверду тевтонів ходу, що неблаганна,
як час.*

Вірш «Нині» написаний 1940 року. Невдовзі тевтони залили Європу кров'ю.

Це вимагає пояснення. І Гітлер, і Муссоліні прийшли до влади на хвилі мілітаризму, який навіть багатьма інтелектуалами Європи сприймався як вияв вітальної сили нації. Так сприймав це -- не без впливу Донцова -- і Євген Маланюк.

Так реагував на зміну клімату в Європі й Ольжич, який палко вітав й утверджував мілітарність у поезії, зрештою, сам став жертвою мілітаризму. По цей бік барикад фашизм заворожив Хвильового, про що згадуємо вельми неохоче. Але пам'ятаймо -- усе це було ще задовго до початку війни. Можна звинувачувати цих людей у політичній короткозорості, можна розглядати їх випадки і як наслідок поширеної хвороби -- інтелігентської засліпленості (згадаймо хоча б плеяду відомих імен людей, які привітали революцію, а потім вірою і правдою намагалися служити більшовикам). По суті, те ж саме повторилось в іншому часі. Не забуваймо й про те, що в даному випадку маємо справу з поетом бездержавного народу. Поетом, який послідовно спалював нерви в ім'я державності своєї нещасної нації. Спалював у такий спосіб і на такому кострищі, що аналогів йому немає в нашій поезії. Окрім, звичайно, Шевченка. Здеякими, природно, поправками й уточненнями. І ми у свій час їх внесемо. Йдеться ж бо про «римлянина», якщо мати на увазі апологію сили й ті принципи, яких дотримувалася і які сповідував цей поет усе своє життя. В цьому суть феномену. Долі й творчості. Він таки був римлянином, чий дух гартувався не тільки в словесних герцях, а й на ратному полі у ніжну календарну пору. За пристрасно й затягисто, за жагою боротьби -- римлянин епохи Октавіана Августа, епохи розквіту Риму. В реальності ж була пора Діоклетіана, пора



Дитяча світлина
Євгена Маланюка

занепаду та ще й з українською специфікою.

ФЕНОМЕН з'ясувати до кінця неможливо. Спробуємо ж бодай наблизитися до нього у тій мірі, у якій це дозволяє зробити фактографія.

Маланюк часто озирався на малу свою батьківщину. І лишив зворушливі свідчення природної для вимушеного емігранта ностальгії:

*А десть вона -- не знаю чим! -- живе
Архангород, Синюха, Скалве,
Торговиця...*

Він народився у тій глибинці українського степу, звідки ще не вивитрився дух кочових орд. Чорний Шлях, Дике Поле -- це все було тут же, за вікном його батьківської кам'яниці, як і Синюха, вона ж Синя Вода, козацька річка, якій з вини нерозумних державців і примхливої української долі на тривалий час випало стати (в центрі України!) природним кордоном між Лівобережжям і Правобережжям, між Польщею і Січчю. Тут розігрувалися грандіозні дійства за участю козаків, поляків, татар і турків. Тут кожна прибережна скеля і степова балка нагадували про велику кров, великі звитяги і велике безрозум'я. Згадувана Маланюком Торговиця, що була опорною базою козацького полку і місцем перебування кошового Сірка, потім майже на сто років стала форпостом Речі Посполитої у її герцях з козацьчиною.

Коліска поетова -- Архангород почунався як Архангел Город з козацької військової шанці. Згодом, уже в пору колонізації степів, як військово-містечко зі строкатим населенням, став частиною так званої Нової Сербії. Пізніше, за бурхливої діяльності організатора військових поселень Аракчесва, цього «сов-предтечі», як висловився поет, містечко було перейменоване у Новоархангельськ.

Бурхливий темперамент, «несамовитість» Маланюка-поета, що різко виокремлює його з-поміж українських поетів, -- це мовби уламок, віддзеркалення несповідимих роздоріж, буїної історії його краю -- степу Півдня України. Та історія обпалювала його розповідями діда, «останнього архангородського чумака», який прожив майже століття і пам'ятав те, чого годі було потім знайти і в книгах. У багатій явній хлопчика почуте авжеж ставало живою реальністю, аби згодом у всеозброєнні знань і досвіду трансформуватися у два знаки-символи України -- Степової Елади і державного Риму. Поет з гордістю згадував про «україноцентризм» свого діда, який не тільки критично сприймав чуже, а й не мав фальшивих сентиментів і до своїх земляків (риса успадкована онуком).

Загалом Маланюк ревниво ставився до минулого свого роду, де по батьківській лінії були чумаки й осілі запорожці. І дуже втішався тим, що будімо один із предків його згадується в реєстрах старшини епохи Хмельниччини. Розповідаючи про хату «на дві половини» -- дідову й батькову, він твердив, що в першій жив дух тисячоліть, народних звичаїв та обрядів, а в другій -- панувала атмосфера, «приблизно кажучи, українського інтелігента», який, мовляв, не спокусився ні близькою Одесою, ні далеким Петербургом. «Але за дружину того «інтелігента» (лапки Маланюка -- В. Б.) тягнулася зовсім інша традиція: якихось степових, досить «колоніального типу «дворянських пнів» з клявесинами й дагеротипами, сентиментальними романами і романсами, баями й гостинами, демонічними гусарами, слідами спогадів про «ожних» декабристів й байронічних лермонтовських поручників, засиланих на «погибельний» Кавказ» («Уривок з життяпису»).

Це -- мова поета. Певна річ, не обійшлося тут без перебільшення і містифікації. Не будемо дорікати за це. Йому, невисисникові плебейства у будь-яких його формах, безперечно ж, хотілося вивидитися децидею голубої крові у своїх жилах. І все ж, приставши

на його точку зору, тільки виграсмо, це дасть можливість глибше зрозуміти його як поета і як людину.

Дід Маланюка по материнській лінії був чорногорець Яків Стоянов, військовик із сербських осадчих. Матері поет потім дякував за «дві речі: серце й мистецтво». Симптоматичне зізнання, якщо мати на увазі, що цей затятий поборювач ненависної йому державницької Росії був закоханий у російську літературу, надто поезію. Він зазнав її прямого впливу, був один з найкращих її знавців, ніскільки не поступаючись у цьому Зерову, Рильському чи Филиповичу. Це засвідчує його критична проза, прочитується в поетичних текстах.

То справді важливо -- побувати на батьківщині поета. Але в ту пору, коли мені випало там бувати, я не відчував його незримого духовного присутності. Не знав, як уже на схилі літ він «виворожував» з штьми літ -- дідизну, степ, Сиппоху. Пригадував: «там скеля, що звалась колись «Макітра». На ній молодим сміхом дзвеніли гучні вечори і, поки варили чумацький куліш і співали, як верби шумлять в кінці греблі, -- внизу зітхала глибока Синюха, коливаючи лоном своїм небо, повне сузір'я, і послушні човни. І розкривались серця, і навіть палороті розквітала, і той квіт був -- любов».

Не його це письмо. Не його стилістика. Пишучи про рідні місця, римлянин зрідка обертався на просвітленого сина. Впадав при цьому у не властиву для себе описовість. Лишилося зворушливе свідчення. Поет в останні роки життя уявляв собі повноту щастя, як можливість посидіти з вудкою в руках над Синьою Водой.

Я блукав курними вуличками його Архангорода і ні сном, ні духом не відав про те, що на колишньому дворіці Маланюків ще жива стара дичка, яка пам'ятає молодого високорослого поета. Не лишилося саду Филимона Маланюка, що сягав самісничої Синюхи, лишилася дика груша. Як метафора творчості поета, як його матеріалізований дух. Про ту грушу я дізнався вже в Києві з вдумливого дослідження кіровоградського маланюкознавця Л. Куденка. Знімок зроблений 1990 року. Чи жива та груша? Чи, може, вистоявши в епоху ідеологічних ролігорів і дебілів, задихнулася в задушливому повітрі «незалежної» України? Директор школи в поетовому Архангороді, філолог за фахом, ще й зараз запевняє, як пише Л. Куденка, що Маланюк не потрібен, бо він, бачте, воював проти радянської влади. Воістину, як сказано в Писанні: заговори, щоб я тебе побачив. Зразок чорного гумору: поет, який спалив себе на вогнищі національної ідеї, не зміг палаючим своїм глаголом розтопити льодовики затаврованого ним хохлацтва і малоросійства навіть у місті свого народження. А втім, чому дивуватися, коли на землі братів Тобілевичів, Кропивницького, Винниченка, Яновського і його, Маланюка, -- обласний День поезії був міцно прив'язаний до дня народження Дем'яна Бедного, сиріч Юхима Придворова. Коли постійно п'яний син Дем'яна Свет Придворов, яструбом налетівши з Москви в Кіровоград і Компаніївку на батьківські іменниці, приголомшував навіть тертих обкомівських чиновників замашками карного злочинця. Чвапівся, блазнів, керував керівниками. Ріками дилися хмільні трюнки, шурхотіли легковажні спіднички в його готельному номері. Не з любові до безнадійного старого наркомана, а з можливості поживитися з його дармового стола.

Місто, об груди земляної фортеці якого розбилася остання татарська навала на Україну, не витримувало цього шаленого натиску. Що вже й казати про районні центри. Тьма єгипетська залягла, коли налігав Свет Придворов, в обмін за солодкий спогад про сидіння у кремлівській квартирі папаш на колінах у Кліма Ворошилова вимагав м'яса, борошна, меду, яєць. Зітхаючи, давали:

непутяче чадо, а все ж не чись там -- а співця революції. Аж доки не витримав одного разу сам Перший: звелів п'яного до безтями Света, як носія ночі, вкинути в рейсовий літак і в супроводі почесного конвою відправити в Москву.

Згадую цю історію не задля пікантності, а як ілюстрацію до задушливого мікроклімату глибинки. Совісно зізнатися: двадцять років я ходив тими ж шляхами, що і юний Євген Маланюк, ледь не щодня зачіпався зором за фасад знаменитого реального училища, у якому він навчався, про сонячні коридори якого згадував у статті «Юрій Яновський», і не відав про сам факт перебування поета. Знав про Троцького, який чортополохом зріс тут же, на родючих степових чорноземах під Бобринцем, і нічого ні про автора «Варязької балади». Окрім, звичайно, розпіражованих рядків Сосюри: «Шановний пане Маланюче, ми ще зустрінемося в бою!». Рядки були зухвалі, імпонували молодості і аж ніяк не сприяли симпатії до якогось там пана Маланюка. Уже на Київщині, за два чи три роки до перебудови потрапили до моїх рук «Координати» Б. Рубчака і Б. Бойчука. Я вразився цим поетом. Надто його потрясаючим «Серпнем»:

Час, Господи, на самоту й покору.

*Все про цей час нагадує: вага
Знекриленого тіла, перше срібло
На скронях та поорани чоло,
І під чолом ті, що колись горіли,
А нині глибше й глибше западають
І пригасають -- ті неситі очі...
Бо зір звертається до себе, внутрі,
З переситом від людського й земного.*

Час, Господи, покори й самоти...

Роздумуючи сьогодні, що ж сталося з нами, з моїм поколінням, я на цьому єдиному прикладі бачу весь трагізм нашого існування. Тому, хай пробається моя зухвалість, у тихій гордині міркую: я вистраждав право на свого Маланюка, такого, яким його бачу і чую. І хай не будуть до мене в претензії ті, у кого він інший, як я не маю претензій до них.

ПОЧНЕМО з того, що він, Маланюк, Сізіф. Але Сізіф не з примусу, а з доброї волі. Цебто Сізіф, який усвідомлює марність своїх зусиль. Чому ж він вергав свос камінччя упродовж усього життя? Адже веління Зевса було над ним не владне. Сам узвяс за цю безнадійну роботу, отже, й сам будь-коли міг її кинути. Як це траплялося не раз до нього і по ньому. Однак не кинув, явивши єдиний у своєму роді приклад фанатичного служіння серед українських поетів двадцятого століття.

Річ у тім, що Маланюк-Сізіф -- це виклик історичній долі українства. Відчайдушний протест проти кричущої несправедливості. Подолання комплексу рабства. Психологія плебейства. Самоствердження за рахунок найрадикальнішої з офір -- самоспалювання. Спроба довести право на рівноправ'я з іншими етносами. Лікування виразок припінанням розжареним металом. Фізіотерапія батоном. Це справді єдиний крик і надзвичайний біль... А все разом узятє -- змагання з Богом.

БЕЗПЕРЕЧНО, явище Маланюка -- це явище характеру у всеозборні таланти, енергії і волевого напорю. Тієї екстраверсійності, що, за Юнгом, була притаманна римлянам як народові державному. Це тим важливіше пам'ятати, що загалом поет -- тип інтроверсійний.

Випало бачити його автограф: чорнило кольору морської хвилі, лащогова енергія великих літер, рішучий, з надавлюванням пера летючий розчерк. Фотографії Маланюка навіть пори дитинства і юнацтва вражають незвичною суворістю, якимось внутрішнім опором, готовністю дати відсіч. Прямий неусміхнений погляд, стиснуті губи. Такий він -- випускник Єлисаветградського реального училища і курсант Київської військової школи -- на знімках 1914 року. Такий і на фотографії 1961 року. В креслярському бюро Нью-Йорка Мимоволі спадає на думку порівняння



Останнє прижиттєве фото Євгена Маланюка

з козаками при сторожових козацьких вежах -- та ж напружена пильність. Він мовби передбачав грядущі випробування, що випадають на його долю, і був готовий до них. Пунктирно це виглядає так. У 17 років -- курсант згадуваного військового училища. По закінченні служба (подаю в порядку черговості і, для зручності, з опусканням нумерації) у піхотному запасному батальйоні, Туркестанському стрілецькому полку, кулеметній роті. Участь у Першій світовій війні. Різні армії й фронти, але скрізь одне і теж: кров, страждання, смерть. У паузах між боями -- навчання на офіцерських курсах. Отримуватися атестація: «...окончил офицерские пулеметные курсы, и на произведенном испытании 18 февраля 1917 г. в знании пулеметов Максима, Кольта Шверлозе, германского, выючки, стрельбы бомбомета типа «ГР» выказал очень хорошие успехи». (Цитату, як і біографічні факти, подаю за публікацією Л. Куденка «Боян «Степової Еллади», Кіровоград, 1993).

Рік 1917-й. Крутий злам біографії. Поручник царської армії, начальник кулеметної сотні 2-го стрілецького полку Маланюк стає старшиною армії Української Народної Республіки. Ще три роки пекла, яке наречуть потім визвольними змаганнями. У найкращу календарну пору (з 17 до 23 років) йому випали випробування з найтяжчих. Якщо до цього долучити ще й дочасну смерть батька, а потім і матері, то, здавалося б, він мав неминуче зламатися -- цей учорашній учень провінційної реалки.

Не зламався. Вистояв і потім. У таборі для інтернованих вояків УНР у Каліші. У Чехо-Словаччині, де в Подєбрадах закінчив гідротехнічний відділ Української Господарської Академії і де розгорнулася його бурхлива літературна діяльність. У Регенсбурзі в Німеччині і в Нью-Йорку.

Біографія Євгена Маланюка ще не освоєна, як, власне, не освоєна належним чином і його творчість. А це саме той випадок, коли вони взаємозв'язані настільки, що відірвати одне від іншого просто не випадає. Фігурально висловлюючись, поет так і не зняв з себе до кінця своїх днів мундир старшини УНР. Він тільки поміняв фронти.

*Напружений, незламно-гордий,
Залізних імператор строф, --
Веду ці вірші, як когорти,
В обличчя творчих катастроф.*

Хто-хто, а він, поручник царської армії і старшина УНР, який не раз дивився смерті у вічі, п'ять найкращих років життя якого поглинула війна і все, що з нею пов'язане, -- пізнавав свій народ не з переказів і газет. Жоден з українських поетів першого ряду не мав того досвіду, який мав Євген Маланюк. Саме тому він так тверезо дивився за виднокола, прогнотував-полемізував:

*Може, скажеш: зійде? проросте? --
Поміж ребрами хат, по дорогах
Диким зіллям здіймається степ
І регочеться з неба і Бога.*

*Диким, древнім, монгольським виттям
Необмежена далеч заводить.
Сірим попелом стало життя
Під огнем степової свободи.*

ПРО ЮВІЛЕЙНИЙ ВЕЧІР Є. МАЛАНЮКА І НЕ ЛИШЕ ПРО НЬОГО

2 лютого 1997 року в Національній філармонії України відбувся урочистий ювілейний вечір, присвячений 100-річчю від дня народження Євгена Маланюка. І вступне слово голови ювілейного комітету поета Павла Мовчана, і доповідь доктора філології Григорія Сивокона, і блискучі виступи письменників Володимира Базилевського та Володимира Панченка, і шляхетні роздуми професора Микулаша Неврлого (Братислава) та сина ювіляра Богдана Маланюка (Прага) так само, як і майстерність виконавців літературно-музичної композиції «Залізних імператор строф», яку виконали найкращі читці України -- актори київських та львівських театрів, симфонічний оркестр Національної телерадіомовної компанії України та Державна академічна хорова капела «Думка», -- все дає підстави говорити про найвищий, державний рівень цього вечора. Все, окрім присутності представників високої державної влади. Як тось зауважив, усі вони пішли на вечір співака Йосифа Кобзона, для якого що «матушка Россия», що «ненька Украина» -- все єдине, аби зеленими платили. Як відомо, цей співак полишає велику сцену і робить своє прощальне турне -- чомусь саме містами «неньки», аби зібрати собі на щасливу старість. Того ж вечора УТН затіяло нову рубрику -- події в культурі і мистецтві за тиждень. Ведуча пані Барінова не згадала й словом про ювілей Є. Маланюка, -- хоча 31 січня в Музеї літератури в Києві відбувся яскравий, непересічний захід, присвячений творчому шляху поета... Жодної

телевізійної камери не було і в філармонії.

Можна, звісно, висувати різні версії, аби пояснити таку дивну байдужість до постаті одного з найвизначніших поетів ХХ сторіччя, якого при радянській владі не можна було навіть згадувати. Моя версія наступна: ми живемо в час, коли інформаційне поле нашої держави орють і засівають майже безнадійно неграмотні люди. Тобто дипломи про вищу освіту у всіх є. Але знання їхні й смаки, сформовані у відомі часи, в силу їхніх же посадових амбіцій, стали покарою для всього люду України. Авжеж, вечір якого-небудь графомана випустити в світ набагато доступніше й безпечніше, аніж прочитати Є. Маланюка і збагнути його масштаб аж настільки, щоб розпорядитися про трансляцію вечора... Це я до того, що герой передачі «Три запитання міністру інформації» Зиновій Кулик -- теж член ювілейного комітету.

А покищо особливим, сьогоднішнім змістом наповнюється цитата з поета Є. Маланюка, прочитана на вечорі поетом В. Базилевським, і обом аплодував зал з пріктою та розумінням:

*Проаяли великі дні
Скапчили й маленькі люди.
Заспипили в ганьбу і бруд
Велику віру... І на руїнах
Отарою мацдрує люд,
Що мав зродити Україну...*

Любов ГОЛОТА

ВАШ ВИБІР В СУСПІЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

ТРИ ТИПИ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Мета публікації - дати юнацтву елементарні економічні знання щодо основ ринкової економіки, ознак командної та змішаної економік для усвідомлення тих процесів реформування, які відбуваються у суспільстві, і визначення власного місця і ролі у розбудові України.

Знаменною подією в історії Європи і світу стало відновлення Україною своєї незалежності в 1991 році. Національна держава 53-мільйонного українського народу почала самостійно формувати власну економічну політику з часу проголошення національного суверенітету. Сутність сучасних широкомасштабних суспільно-економічних перетворень криється у спробі переведення продуктивних сил та виробничих відносин в якісно новий, ринковий стан відносин. Це стало шляхом природною реакцією на адміністративно-централізований, відомчий диктат та повне обмеження прав і економічної бази колишніх союзних республік московським керівництвом.

Ринкова переорієнтація економіки, формування інституцій незалежної держави визначили новий етап історичного розвитку Української нації, що потребує якісно інших шляхів подальшого розвитку економічного та культурного потенціалу України.

Розбудова ефективно діючої національної економіки розглядається як необхідна складова гарантії національної безпеки і виходить із всебічного осмислення шляхів економічного розвитку України у складі СРСР на засадах колоніального утворення з сировинним та енергомісткими галузями господарства і жорстко централізованої системи господарювання в умовах тоталітарного комуністичного режиму.

Перед Україною стоять невідкладні завдання щодо впровадження комплексу заходів, спрямованих на забезпечення переходу від адміністративно-командної системи управління національним господарством до саморегульованої ринкової економіки.

Безальтернативним виходом із кризової ситуації має бути створення об'єктивних умов для різкого посилення мотивації до високопродуктивної праці, що досягається лише завдяки переходу до ринкової економіки.

Національна, соціально-ринкової орієнтації політика України мусить бути спрямована не проти якоїсь однієї держави, блоку держав чи доктрини, а проти погіршення соціального, економічного і політичного становища громадян. Зусилля уряду необхідно зосередити проти народного зубожіння, безпорадності та розпаду. Загальнонаціональною метою повинні стати створення працездатної економічної системи, яка б стала основою для розбудови демократичних інституцій українського суспільства.

Економіка може бути визначена як суспільна наука, яка вивчає, як люди здійснюють свій вибір в умовах обмежених ресурсів для задоволення своїх бажань і потреб.

Незалежно від того, хто здійснює свій економічний вибір - окрема людина чи суб'єкт господарювання, таке рішення відбувається в суспільному контексті.

РИНОК - ЦЕ ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ПОМІЖ ОКРЕМИМИ ГОСПОДАРЮЮЧИМИ ОБ'ЄКТАМИ

РЕЗУЛЬТАТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА, ЯВИЩЕ ГОСПОДАРЬСЬКОГО ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА;

ЕФЕКТИВНЕ МІРИЛО ТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА.

ОСНОВНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ

1. РИНКОВА	Будь-яка система вимагає.
2. КОНТРОЛЬОВАНА або КОМАНДНА	- стабільну структуру влади
3. ЗМІШАНА ЕКОНОМІКА	- вільну діяльність щодо ринку

ХАРАКТЕРНІ РИСИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

1. Свобода вибору та діяльності (рішення приймаються вільно і диференційовано)
2. Ефективність розподілу ресурсів (ринк скеровує ресурси на виробництво необхідних суспільству товарів)
3. Пріоритет приватної власності.
4. Економічні методи звільнення від не-ефективних господарських суб'єктів (реструктуризація, переспеціалізація, продаж, банкрутство).
5. Високий рівень підприємництва.
6. Гнучкість, висока адаптивність (пристосування).
7. Чутливість до інновацій (впровадження).
8. Конкуренція з часом слабе.
9. Визнає рівність суб'єктів економіко-правової діяльності всіх форм власності.
10. Обмежене втручання уряду.
11. Не визнає зрівнялки (майнова диференціація - якість об'єктів).
12. Не гарантує загальної працевлаштованості населення та стабільності цін.

УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ - РЕАЛІЗАЦІЯ БАГАТОМАНІТНОСТІ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ТА ЇХ РІВНОПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ - СТВОРЕННЯ РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ - ВІЛЬНА КОНКУРЕНЦІЯ - ОСНОВНА РЕГУЛЮЮЧА І КОНТРОЛЮЮЧА СИЛА РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ФУНКЦІЇ РИНКУ РЕГУЛЯТОРНА КОНТРОЛЮЮЧА

Регулює виробництво товарів та послуг.

РОЗПОДІЛЬЧА

Визначає суспільне значення виробленого продукту і витраченої на нього праці.

СТИМУЛЮЮЧА ІНФОРМАЦІОНА

Примушує зменшувати індивідуальні витрати праці, підвищувати продуктивність праці, використовувати нову техніку.

ПРИНЦИПИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ПРИНЦИП свободи діяльності (економічної, господарської, підприємницької, особистої, родиної, суспільної групи):

- а) надання суб'єкту прав власника та підприємництва, які дають можливість започаткувати власну справу і втілити задуми у конкретні об'єкти;
- б) зняття надмірних обмежень на форми, види та об'єми підприємництва, підприємства та громадян.

ПРИНЦИП вільного ринкового ціноутворення.

ПРИНЦИП главенства споживача.

ПРИНЦИП відкритості економіки.

ПРИНЦИП договірних, контрактних відносин (відносини підлеглості змінюються партнерськими відносинами).

ПРИНЦИП державного регулювання ринкових відносин:

- а) податкове;
- б) фінансово-кредитне;
- в) цінні обмеження;
- г) державні програми;
- д) антимонопольні заходи;
- е) законодавство про працю.

Підприємницький хист, або просто підприємство, в умовах ринкової економіки виступає як особливий людський ресурс, який виконує такі функції:

1. Підприємець бере на себе ініціативу з'єднання ресурсів (капіталу, землі, праці) в єдиний процес виробництва товарів або послуг. Виконуючи роль засновника і катализатора, підприємств одночасно є рушійною силою виробництва і посередником, який зводить докупи інші ресурси для здійснення процесу, що об'єднує статі прибутковою справою.
2. Підприємець приймає основні рішення у процесі ведення бізнесу, тобто ті нерушні

рішення, які визначають курс діяльності підприємства.

III. Підприємець - це новатор, особа, яка намагається ввести в ужиток на комерційних засадах нові продукти, нові виробничі технології або навіть нові форми організації бізнесу.

IV. Підприємець - це людина, яка йде на ризик, про що свідчать три попередні функції. У ринковій системі прибуток підприємцю не гарантований.

Винагородою за витрачений ним час, зусилля і здібності можуть виявитися як прибутки, так і збитки і, врешті-решт, - банкрутство.

Іншими словами, підприємець ризикує не тільки своїм часом, працею та діловою репутацією, але і вкладеними коштами - своїми власними і своїх компаньйонів.

Усі економічні ресурси, або чинники виробництва, мають одну істотну спільну властивість: вони рідкісні або виступають в обмеженій кількості.

Суспільство не здатне виробляти і споживати весь обсяг товарів та послуг, який воно хотіло б отримати.

Потреби практично безмежні, ресурси рідкісні або обмежені, тому неможливо задовольнити всі матеріальні потреби суспільства.

Повний обсяг виробництва означає, що ресурси треба розподіляти ефективно, тобто ресурси, які використовуються, треба залучати таким чином, щоб вони вносили найшвидший внесок у загальний обсяг продукції.

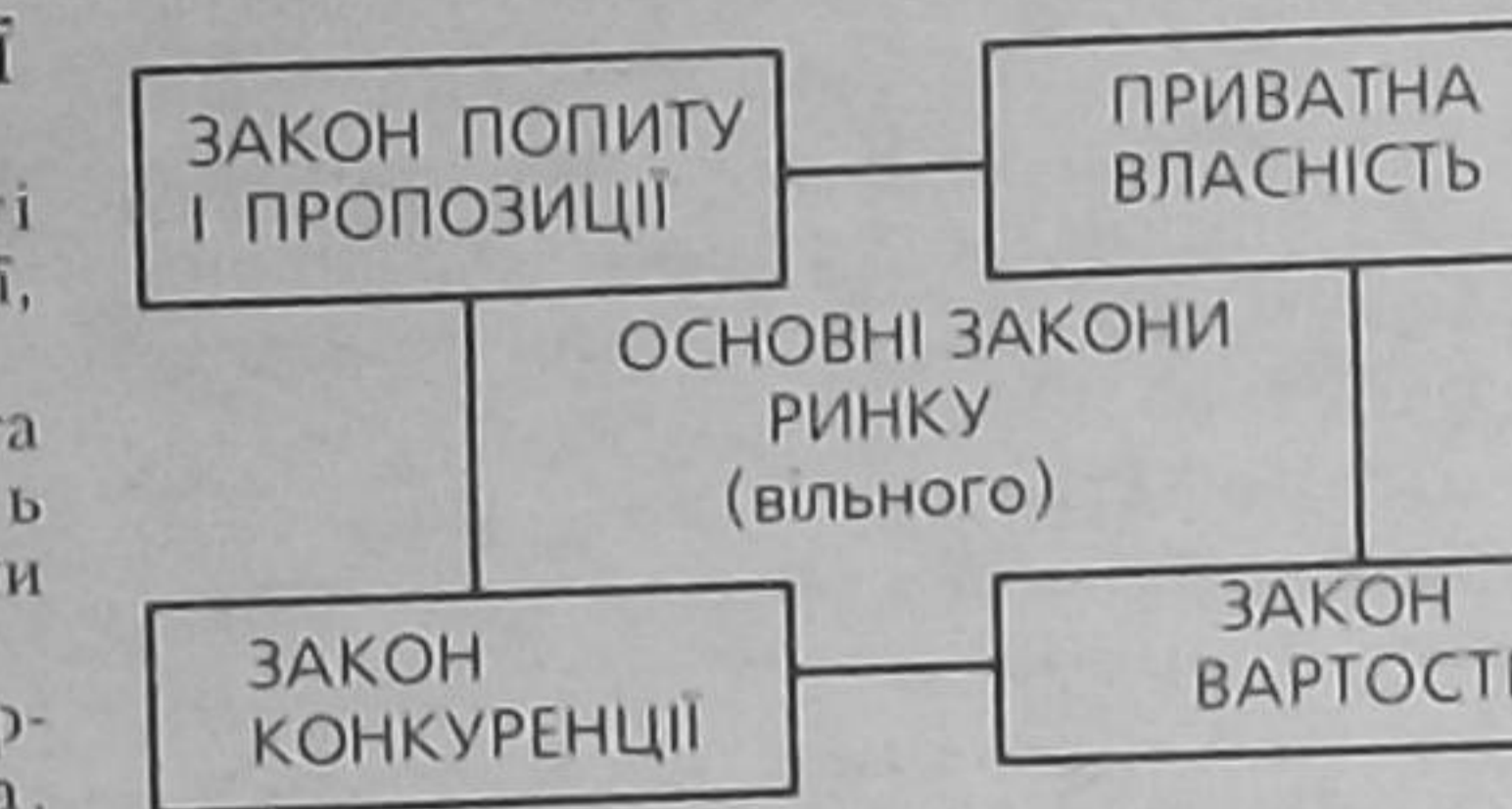
Обмеженість сукупних ресурсів щодо забезпечення процесу виробництва різних товарів змушує суспільство вибирати з-поміж порівняно рідкісних товарів.

Досконалим ринком вважають такий, на якому встановлюється одна і та ж ціна на той же самий продукт у той же самий час (за рахунок дії закону попиту і пропозиції).

УМОВИ:

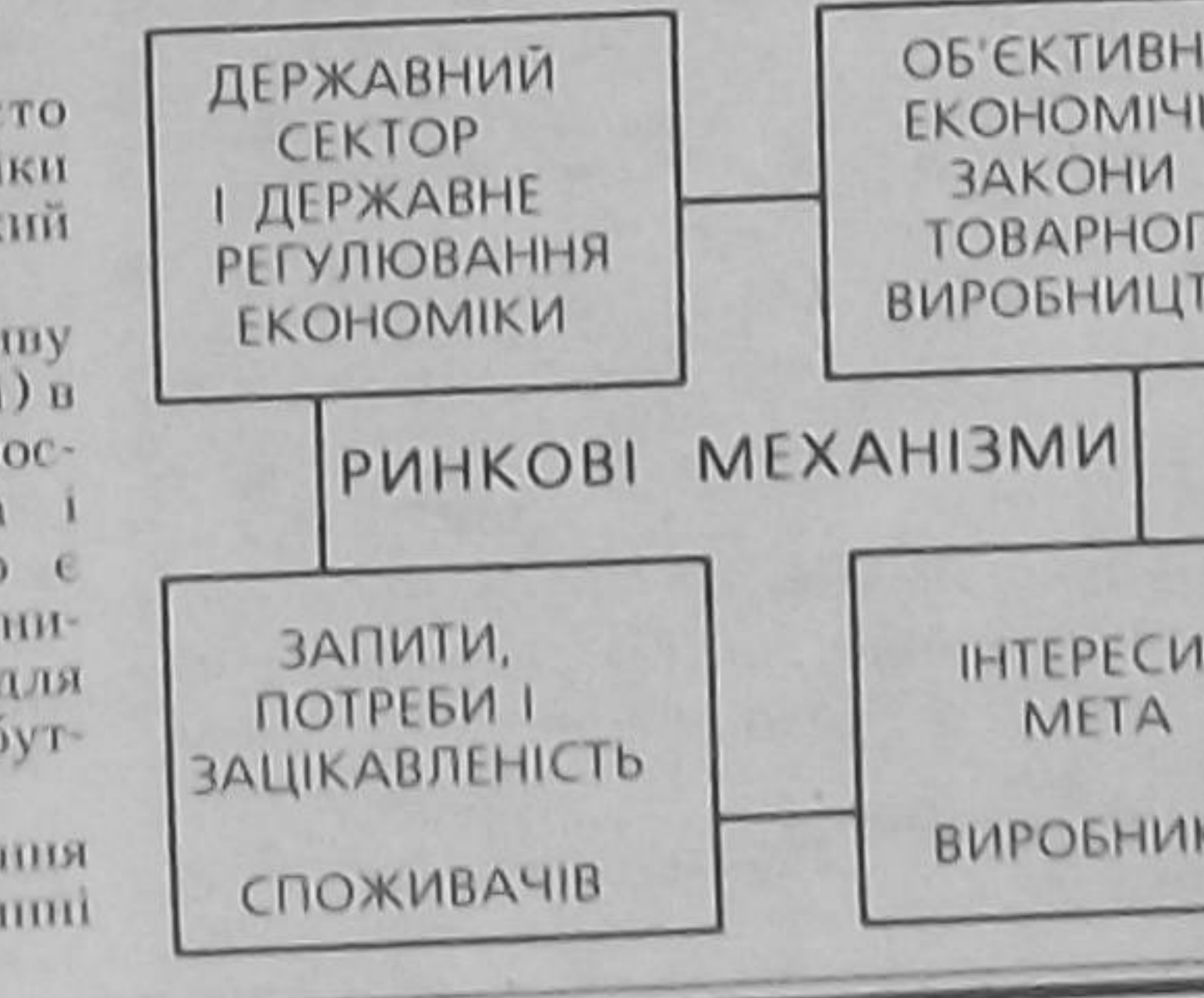
1. Великий та регулярний попит;
2. Необмежена кількість учасників господарської діяльності;
3. Абсолютна мобільність факторів виробництва;
4. Наявність інформації.

АЛЕ ЧЕРЕЗ ТЕ, ЩО НЕ ЗАВЖДИ ІСНЮЮТЬ ОЗНАЧЕНІ УМОВИ, ТО І ДОСКОНАЛОГО РИНКУ ПРАКТИЧНО НЕ БУВАЄ.



Приватна власність, породжуючи конкуренцію, впливає на закон вартості через «ЦІНИ». Ціни - це грошове визначення вартості. Ціни виступають гаслом, яке надає інформацію щодо умов на ринку. Вони послугують маяками, завдяки яким господарчі суб'єкти можуть «звернути» свій вибір, маючи на меті приватний інтерес.

Економічний закон конкуренції (змагання) ґрунтується на різниці між вартістю товару і витратами на його виробництво і на взаємовідносинах, яке дає можливість продавати товар за ціною нижче його вартості, маючи при цьому прибуток.



ХАРАКТЕРНІ РИСИ КОНТРОЛЬОВАНОЇ АБО КОМАНДНО-АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

1. Зверхність державної власності на засоби виробництва.
2. Керівництво економікою на підставі державних планів та централізованих рішень уряду.
3. Розподіл ресурсів і прибутку відбувається з центру.
4. Підлеглисть замість економічної волі.
5. Диктат виробника щодо споживача.
6. Приватна власність практично заборонена, а колективна, кооперативна існують формально.
7. Особиста залежність - наслідок суцільного (тотального) одержавлення.
8. Низька ефективність виробництва.
9. Низьке сприйняття науково-технічного прогресу.
10. Низький рівень життя населення.
11. Низький престиж інтелектуальної праці, низький рівень платні.
12. Прагнення уніфікувати розмаїття запитів.

Особливості реалізації державної, командно-адміністративної економіки колишнього СРСР:

- однопартійна система керівництва,
- жорстко-централізований народно-господарський комплекс;
- унітарні методи управління федеративною країною

Структура радянської економіки складалася:

- підприємства державного сектора,
- колгоспно-кооперативний сектор,
- власність громадських організацій (нечисленних).

В основі державних економічних стратегій колишнього Радянського Союзу була система розподілу власності та політичної доцільності певних економіко-господарських кроків на підтримку комуністичної ідеології як безпосередньо в самій країні так і за її межами.

Економічна доцільність постійно підмінялася партійною кон'юктурою і вимагала від СРСР надто великих витрат на розбудову потужного військово-промислового комплексу. Ресурси замість використання на виробництві товарів широкого вжитку для задоволення першочергових потреб людини, спрямовувалися на будівництво гігантських промислових монстрів з виробництва танків, тракторів, панцерників, ракетно-ядерних підводних атомобудів, ядерних стратегічних ракет та зброї масового знищення населення Радянський Союз, як економічна система, виявився неефективним державним утворенням, розпався і перестав існувати.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЗМІШАНОЇ ЕКОНОМІКИ (СОЦІАЛЬНО-РИНКОВОЇ)

1. Оптимальне сполучення ознак ринкової моделі економіки з контрольованою (командно-адміністративною) з урахуванням національних та геополітичних особливостей, спрямоване на досягнення загальнонаціональної мети.
2. Економіко-правова нормативна база виступає основою економічного порядку країни.
3. Намагання гарантувати населенню прийнятні умови існування.
4. Соціальний захист населення.
5. Антимонопольна політика, спрямована на захист споживачів.
6. Всеохоплююча регуляторна система, спрямована на збереження економіки від руйнації.
7. Державна підтримка стратегічних галузей національного господарства.
8. Розвиток усіх форм власності.
9. Структурно-інституціональна економічна політика.
10. Висока культура праці, нова якість освіти і способу життя.
11. Престижність хорошої праці, висока платня її виконання.
12. Намагання задовольнити різноманітні потреби.

Інституціональна політика - це створення інститутів ринку, інфраструктури ринку. Створення ринків робочої сили, капіталу, нерухомості, цінних паперів, сировини, споживчих товарів та валютного ринків.

ЕКОНОМІЧНА МЕТА ДЕРЖАВИ - СТРАТЕГІЯ ГОСПОДАРЬСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, А НЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ

Олександр ЛАШКО, економіст

* Структурна політика для України - це переорієнтація військово-промислового комплексу на виробництво товарів широкого вжитку, трансформація промислових монстрів у невеличкі високо-технологічні, мобільні підприємства.

Сьогодні вже ні для кого не є таємницею той факт, що трагічної ночі з 26 на 27 квітня 1986 року на нашій нещасній голові впала в гігантських кількостях уся таблиця Менделєєва. І хоч держава на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи жертвує щороку левову частку свого бюджету (17 відсотків!), смерть без смаку і запаху вже косить її громадян мільйонами. Пройдіться цвинтарями наших міст і сіл, вчитайтесь в написи на могильних пам'ятниках. Ще ніколи, за всю нашу історію, не прощалося з життям так багато сорокарічних не лише чоловіків, а й жінок. Навіть якщо вірити офіційній медичній статистиці (порівняльні дані 1989--1990-х і 1993--1994-х років), то захворювання кістково-м'язової системи (ревматичний атрит) в одному лиш Народицькому районі Житомирської області збільшилися у три рази, шлунково-кишкового тракту (жовчно-каменеві хвороби, холецистит) -- майже в чотири рази, дихальної системи (хронічний фарингіт) --

сав у найвищій інстанції. До нього приїздили члени ЦК КППС та КПУ, академіки та доктори сільськогосподарських наук, брали на зуб його овочі, захоплено ахали, охали, залишали автографи у книзі відгуків, обіцяли всебічну підтримку. Але тільки на словах обіцяли. На ділі ж й палець об палець не вдарили. А бездіяльність свою виправдовували відомим виразом: «Этого не может быть, потому что быть не может». Та ж наукові інститути, академії до такого не додумались, а він, учитель фізики, самоук, додумався (без санкції згорі!). Отже, «не пущать!» О Іванов продовжував битися головою об стіну партійно-чиновницької байдужості, себто писати у найвищій інстанції. Якби це було в сорокових, його, не скліпнувши й оком, оголосили б «ворогом народу» і пустили «в расход» чи згноїли б у таборях. А на початку вісімдесятих з ним розправилися «по-джентельменськи»: розчавили автомобілем.

Геніальний винахід О. Іванова наш академіки та професори, полегшено

пенсіонерів. Часопис «Сонячний вегетарій» (№ 1, 1994) наводить слова доньки геніального українського винахідника. «Мій батько належав до тих диваків, які не на словах, а на ділі прагнули нагодувати свій народ. Во держава лише проголошувала цю тезу, але далі слів справа не рухалась. У результаті наша багата Україна з її роботящими людьми перетворилася на жебрака. І вже із Заходу попливла гуманітарна допомога, за яку будуть розплачуватися, мабуть, наші правнуки».

Але ж хіба врятують нас оці подачки? Навряд і чи не настав час скористатися досягненнями наших співвітчизників і на практиці впроваджувати їх у життя?

Народ наш талановитий і працьовитий, ось тільки не міг він сповна розпоряджатися своєю долею, жити в достатку. Я переконана, що в суверенній Україні ми, нарешті, будемо вільними у виборі свого шляху, наповнимو прилавки магазинів продовольством. Сподіваюся, що цьому значною мірою допоможе відкриття мого батька».

Що можна до цих зболеваних слів додати? Хіба те, що товариш О. Мороз 6 липня 1993 року на засіданні Комісії з питань агропромислового комплексу Верховної Ради України, почувши, що затрати енергії в сонячному вегетарії порівняно зі звичайною теплицею у п'ять разів менші, початок плодоношення на 15--20 днів раніше, врожайність у два--три рази вища, патетично вигукнув: «Я пропозицію повністю схвалюю і давайте будемо «шттовхати» її далі». Але ставши Головою Верховної Ради, він враз «перегорів». Чому? Ідучи на роботу чи з роботи позв будинок Верховної Ради, я часто бачу, як з нього виходять, щоб перепочити після праведних трудів комуно-соціалістичні народні обранці, всі як один життерадісні, рум'янощокі, моложаві. А чи доводилось тобі, дорогий читачу, спускатись чи підніматись ескалатором столичного метрополітену? Мабуть, доводилось, і ти мимоволі спостерігав за обличчями своїх співвітчизників -- майже всі вони посірілі, мов після тяжкої хвороби, з погаслими, задивленими у свої безраднісі думки очима. Знайомий лікар, що якось підіймався зі мною ескалатором, за професійною звичкою зробив діагноз: «Авітаміноз. Вісімдесят відсотків цих нещасних харчуються хлібом та картоплею».

Ясна річ, О. Морозу та його товаришам по партії сонячний вегетарій не потрібен. Їх та дітей і внуки їхніх забезпечують повноцінними овочами та фруктами і без нього. А нам, дорогі мої співвітчизники, він потрібен як повітря. Адже тільки в здоровому тілі здоровий дух. Людину, здорову духом, вже не поженуть, мов отару голодних овець, колгоспно-радгоспні «барони» до виборчих урн голосувати за них та за їхню наскрізь прогнилу систему. Тільки здорові духом громадяни молоді держави нашої спроможні захистити її він посягань заклятих ворогів. Японці ніколи не створили б свого економічного й духовного чуда, не вигодувавши кілька поколінь своїх громадян екологічно чистими продуктами, вирощеними на закритому ґрунті (їхнє тепличне господарство сьогодні займає 102000 га!). Ми, втілюючи в життя геніальний винахід Олександра Іванова, станемо творцями українського економічного та духовного чуда. То ж, дорогі мої співвітчизники, закасуємо рукави і до праці! Будуймо, не покладаючись більш на морозів, ткачєнків і степенків, на землях колективних господарств, на фермерських наділах, присадибних та дачних ділянках теплиці нового типу. А як їх будувати і з яких матеріалів, можете довідатись із книги О. Іванька, А. Калиниченка, М. Шмата «Сонячний вегетарій», яка побачила світ 1996 року в друкарні малого підприємства «Анфас». Книгу замовляйте за адресою: Київська область, Барішівський район, село Веселипівка. Фермерське господарство «Перспектива -- 21 вік». Шмату Миколі Андрійовичу. Контактні телефони: 517-03-91 та 550-48-18.

Микола ЛИТВИН

Зробіть замовлення

В. Козирський і В. Шендеровський
УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКО-НІМЕЦЬКО-РОСІЙСЬКИЙ СЛОВНИК ФІЗИЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Словник містить біля 30 тис. лексем з усіх розділів сучасної фізики й дотичних галузей знань. З чужомовними показниками це чотири чотиримовних або двомовних словників.

Для науковців, аспірантів, студентів, перекладачів з природничих і технічних дисциплін, інженерів, школярів старших і середніх класів та широких кіл читачів, небайдужих до українського назовництва.

Формат 84x108 1/16. Папір офсетний № 1. Гарнітура прагматика. Друк офсетний. Умовн. друк арк. 98,28. Обл.-вид арк. 129,3.

ІВАН ПУЛЮЙ
ЗБІРНИК ПРАЦЬ

Іван Пулюй. Це ім'я повертається до нас із забуття, як і багато інших імен, яскравих і непересечних, які не зі своєї вини змушені були працювати поза межами України. Фундаментальні праці з фізики та електротехніки, науково-популярні, публіцистичні праці, спогади Івана Пулюя, талановитого фізика, вдумливого філософа, щирого українського патріота є актуальними сьогодні, коли наша молода українська держава виборює свою незалежність.

Формат 60x90/16. Папір офсетний № 1. Гарнітура Балтика. Друк офсетний. Умовн. друк арк. 44,5. Обл.-вид арк. 48,6. Зам. 6-168.

Охочих замовити словник та збірник прохання звертатись телефонами:

тел. 265-07-77
тел./факс 265-55-71
тел. 266-94-98

Оголошення

ОЗОВІТЬСЯ, МАТЕМАТИКИ!

Західноукраїнська заочна математична школа при Тернопільському педінституті оголошує черговий набір учнів 5--10 класів усіх типів шкіл України для поглибленого вивчення математики, підготовки до математичних олімпіад і випускних та конкурсних екзаменів з математики. Навчання в школі здійснюється за невелику плату.

Учні 5--7 класів зараховуються на основі письмової рекомендації вчителя математики, учні 8--10 класів -- на основі виконання вступної контрольної роботи. Учасники міських та районних математичних олімпіад зараховуються поза конкурсом.

Для отримання додаткової інформації про умови та методи навчання, а також вступного завдання досить надіслати на адресу школи конверт зі своєю домашньою адресою.

Наша адреса: 282009, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, педінститут, ЗЗМШ. Тел. (0352) 33-13-39.

Обурюємось!

СПЕЦІАЛЬНО... ДЛЯ КОГО?!

Як стверджує російський філолог, професор Тетяна Ахметова, в російську мову давно і міцно ввійшов російський мат. Захопившись ненормованою лексикою, Ахметова захистила свою дисертацію по-тайки, але книгу «Русский мат. Толковый словарь» випустила для широких мас масовим тиражем. У передмові професорка пояснює причину легалізації мату шляхом виходу книги тим, що його в Росії вживають і малі діти, і школяри, і високоосвічені особи, присмачуючи «великий і могучий».

Отже, тлумачний словник адресований ближньому і далекому зарубіжжю? Либонь, що так -- інакше чому в Черкасах та в інших містах України на книжкових прилавках з'явився «Русский мат»? Певно, цей словник надіслано і в інші країни світу?

А чи не час нам, громадянам України, подбати про те, щоб цієї гідоти нам не підкидали? Де ж ті державні мужі, які зможуть поставити кордони подібним «перлинам» книговидавництва? Можливо, їх перших варто бодай оштрафувати за торгівлю подібною «інтелектуальною» продукцією?

Д. ГЛИЗЬ, Г. ВОВК, А. ЧЕРВОНЕЦЬКА, Ж. ПЕЧЕРИЦЯ, І. СЕЛЯНКО

«ВАС ПОСЛАВ БОГ...»

більш ніж у дев'ять разів. Та особливо насторожують вроджені патології в дітей, які збільшилися більш ніж у два рази, і алкогільний психоз та хронічний алкогільзм, які збільшилися перший у шість, другий -- у дев'ять разів.

А це зовсім свіжі дані загальнодержавного масштабу. Їх оприлюднив 23 січня ц. р. на брифінгу в Кабінеті Міністрів міністр охорони здоров'я пан Андрій Сердюк. Сьогодні 6 млн. наших співвітчизників страждають на серцево-судинні захворювання, 1,2 млн. -- психічно хворі, 740 тис. мають онкологічні недуги, а 600 тис. -- туберкульоз, 720 тис. страждають на алкогільзм і 56 тис. -- на наркоманію. За останні 6 років в Україні померло людей на 1,2 млн. більше аніж народилося.

Що ж нам, люди добрі, робити? Сидіти й далі, склавши руки, покладаючись лише на всемогутнього Бога? Як відвести чорну руку смерті від наших дітей, онуків і правнуків? Невже усі ми закладники чорнобильського монстра? Невже ніколи так і не звільнимось від нього? Народне прислів'я каже: «Не такий страшний чорт, як його малюють». Виявляється, можна вирощувати екологічно чисті овочі й фрукти навіть у найбільш забрудненому Народицькому районі й очищувати ними наш організм від накопичених за десять років радонуклідів. Радіоактивні опади навіть там, у зоні, накрили нашу землю не суцільним смертоносним рясном. Треба виявити в цьому рядні чисті діри, захистити їх від вітру, дощу та снігу і впродовж року збирати на тих захищених клаптиках багатощі врожаї.

Жив у Києві в роки застою відомий хіба що своїм учням та їхнім батькам учитель фізики Олександр Васильович Іванов. І так би й пішов він з життя нікому не відомим освітянином, якби не народилась у його голові світла ідея збудувати на Київських горах незвичайну теплицю, яку він назвав «Будиночком сонячної вегетації». Під дахом цього будиночка О. Іванов, неначе казковий маг, творив справжні чудеса: з площі 16,5 кв. м щороку знімав більше ніж 200 кг лимонів. А опрків та помідорів з кожного квадратного метра своєї чудо-теплиці він мав упродовж року по 43--44 кілограми! Іванов, щоб зацікавити своїм винаходом босів радянського агрокомплексу та партійні органи, від яких тоді залежало буквально все, невтомно, упродовж десятиліть, пи-

зйтхнувши, покляли під сукно. І навіть коли прогрімив над планетою жахливий чорнобильський грим, не згадали про нього.

Згадав про «Сонячний вегетарій» О. Іванова кілька років тому голова фермерського господарства «Перспектива -- 21 вік» Микола Андрійович Шмат, згуртував довкола цієї великої ідеї однодумців і разом з ними розробив проект «Державної програми подальшого розвитку овочівництва закритого ґрунту в Україні із застосуванням високоєфективних енергозберігаючих технологій».

6 липня 1993 року Микола Андрійович ознайомив з цим проектом членів Комісії Верховної Ради з питань агропромислового комплексу. Комісія (одногоспосно!) схвалила проект і постановила надіслати «Кабінету Міністрів України, Мінсільгосппроду України, Українській академії аграрних наук для розгляду і вирішення організаційних питань та визначення джерел централізованого фінансування виконання передбачених програмою робіт на 1993--1995 роки». Комісія вирішила також проінформувати Президента України Л. М. Кравчука про схвалення зазначеної програми та просила підтримати її втілення в життя. А секретар Комісії Олександр Олександрович Мороз передав Миколі Андрійовичу Шмату записку такого змісту: «Вас Бог послав з пропозиціями. Подзвоніть після з'їзду (через два дні). Якщо буде на з'їзді, давайте зустрінемось». (В записці йдеться про з'їзд представників колективних сільськогосподарських підприємств, себто голів колгоспів і радгоспів -- М. Л.).

А в чому ж суть «Сонячного вегетарію» О. Іванова, яким так зацікавився О. О. Мороз? Академік К. Тимирязєв свого часу писав: «Межа плодючості даної площі визначається не кількістю внесених добрив, не кількістю вологи, а світловою енергією, посланою на дану поверхню Сонцем». Отже, треба акумулювати цю життєдайну енергію не лише в стеблах та плодах, а і в ґрунті, максимально прогріваючи його. Згодом через овочі й фрукти сонячна енергія ввіллється в наш, ослаблений Чорнобилем та екологічним забрудненням організм, додасть ім сили боротися із золотою ордою невиліковних хвороб. І цих надзвичайно цінних овочів та фруктів буде так багато, що вони за ціною стануть доступні навіть для

Історія українського кінематографу розпочинається з історії українського театру, української літератури та національного соціально-суспільного руху, який очолювала громадська організація «Просвіта».

Унікальним каналом товариської взаємодопоміжки були два українські заклади, що активно діяли в Катеринославі та Львові. Йдеться про «Просвіту», про молодіжне спортивне товариство «Сокол».

Лесь Курбас, згодом видатний діяч українського театру й кінематографу, на початку 1909 року став актором аматорського театру при львівській філії «Сокол», яка мала адресу: вулиця Руська, 12. Критик Степан Чарнецький, актриси «Руської бесіди» М. Махницька та Ф. Лопатинська, письменник Я. Яцків керували роботою цього театру.

У фарсі А. Коцебу «Псотник» 28 березня 1909 року Лесь Курбас вийшов на сцену «Сокола» зі своєю першою роллю і здобув одразу ж добру репутацію від Гната Хоткевича: «Аматори підготувалися до вистави добре, тільки часом попадали в шаржування також і характеристика осіб показувала значні недоліки. З аматорів вибився на перший план Утриско (в ролі Стохайла) та Курбас (Каміп)». Саме в молодіжному товаристві «Сокол» закладався фундамент майбутнього українського духу самоствердження, побудованого на досягненні європейської культури початку ХХ століття.

Катеринославська газета-журнал «Дніпрові хвилі» № 23--24 від 24 грудня 1912 року на 327 сторінці сповіщає: «8 грудня відбулася друга сімейна вечірка товариства «Сокол» у помешканні І-ї реальної школи. Вечірка розпочалася дуже цікавою промовою соколки Березиної про значення соколіства для моральної громадської пени сучасного нам суспільства, не кажучи вже про фізичне виховання дужих членів нації. Факт виступу соколки цікаво зазначити як прояв емансипаційного поступу».

«Театрально-організаційна комісія «Просвіта» у Львові (Ринок, ч. 10), що має завданням застосувати театральні гуртки, нести їм поміч і ними опікуватися, постановила зладити показчик усіх українських театральних творів для вжитку театральних аматорських і заводських гуртків... з такого показчика легко буде кожній театральній дружині орієнтуватися при виборі п'єси для себе і для своєї публіки: сим отже показчиком хоче комісія сповнити одну частину свого завдання».

З другого боку, такий показчик творитиме рекламу для авторів українських театральних творів, для видавців і книгарень».

За театрально-організаційну комісію тов. «Просвіта» у Львові Степан Чарнецький, голова Іван Савицький, секретар».

Цей лист-звернення був надрукований також на сторінках «Дніпрових хвиль» 1912 року.

Таким чином, ми маємо безсумнівні докази того, що існував український національний опір, де громадські організації «Просвіта» і «Сокол» вели напружену боротьбу за збереження і розвиток української культури на територіях двох імперій -- Російської та Австро-Угорської.

Погортаємо ще вельми велику цікаву газету «Дніпрові хвилі». Читаємо: «Галицько-руські гості у Катеринославі 10 березня в залі катеринославської городської думи одбувся дуже цікавий вечір душ 30 простих сільських парубків та дівчат, що приїхали з Галичини під проводом кількох студентів, дали «духовно-патріотичний концерт», як стояло в афішах. Концерт складався з духовних співів, як-от «Світе тихий» або «Да справитися молитва моя». Співали й звичайних народних українських пісень: «Ой, летіла горлиця», «Чи я в лузі не калина була». Співали погано, так що про артистичність

співу й мови ніякої бути не може. Але публіка вітала співаків дуже гаряче, бо це підтримка українству, бо ці парубки та дівчата, підбурені «руськими ідеями» студентства, повинні були сказати, що їх принижують українофіли, німці та поляки. Що вони -- «настоящие русские крестьяне», але по-російськи ані гу-гу, окрім студентства, яке їх супроводжувало. Коли ми природні полтавці або чернігівці не завжди розберемо усе, що говорить галичанин або буковинець, то якою ж чужою, незрозумілою мусила здаватися мова цих «настоящих русских» у Твері, Москві, Орлі. Як люто ненавидить (іхню мову) «Русская Правда», що так за них розпиналася -- як, може, зрадіють вони, повернувшись назад до Галичини, де на кожній станції, у кожному вагоні написи їх рідною українською мовою...»

Катеринославську «Просвіту» очолював відомий професор української історії

Сергій Ейзенштейн у фільмі «Панцерник Потьомкін». Думаю, що на фотографії, надрукованій на 11-й сторінці катеринославського журналу-газети «Дніпрові хвилі» за 7 січня 1912 року, зафіксовано знімальну групу згаданого вище фільму. Гарні, вбрані в український національний одяг, молоді вродливі люди сидять навколо бандуриста. Вони позують вільно, кожен продумав свій внутрішній стан, який відображує реакцію на пісню Бандура в руках музиканта старовинна. Тож це відповідає тому факту, що відомий катеринославський професор Яворницький залучив до кінозйомок музейні речі: одяг, посуд, рушницю, зброю та інші предмети козацької старовини. Підпис під фотографією повідомляє, що то люди зафіксовані «на могилі славного кошового отамана Сірка (село Капулівка Катеринославського повіту)». У правому кутку на фото видно стару жінку, одягнену в темний простий

зросту кам'яну бабу, золоту брошку, знайдену біля мастку Кашенка» (журнал-газета «Дніпрові хвилі», Катеринослав, 1912, № 5, стор. 81).

Читаючи сьогодні ці рядки, подумки низько вклоняємось безкорисливому патріотизму наших пращів, які на ту золоту брошку могли б купити пару волів, але свята повага до Д. І. Яворницького, до історії рідного краю, несхибна віра, що ця річ потрібна місцевому музею, примушувала їх просто дарувати цінні речі.

Розглядаючи історію українського кіно ще глибше, ми будемо вимушені ще не один раз звернутися до особи професора Яворницького. А поки що коротенько розглянемо сюжет «Облоги Запорожжя», або «Запорозька січ», за свідченням Арнольда Кордюма, асистента Сахненка «Тихе українське село Мирна праця людей. Раптом на них нападають татари, підпалюють село, люди проймають панікою».

Якийсь паша прив'язав свого скакуна до тину, а сам побіг у хату, де сховалися дівчата. Хлопчик відв'язав коня, скочив на нього і помчав на Січ».

Запорожці перепливають пороги, поспішають татарам наперейми. Ховаються десь у ярах, счовики бачать, як татари женуть степом невольників. Несподівано козаки нападають на татар, знищують усіх, а зрадлі невольники на татарських конях і возах повертаються додому».

Знову січ. Від турецького султана надходить попередження, що коли козаки не надалі нападатимуть на його військо, то він знищить усіх счовиків; козаки збираються на раду і пишуть султанові листа, що має добре відомий кінець: «Місяць в небі, день у нас такий, як і у вас, поцлуй ось куди нас!» (Кордюм Арнольд, «Акціонерне товариство в городі», журнал «Вітчизна», Київ, 1962, № 4, стор. 203--204).

Цілком зрозуміло, що головним героєм цього фільму був кошовий отаман Іван Сірко, котрий у всіх подіях брав найактивнішу участь».

Таким чином, прикладів, які подаються у статті, досить, щоб уявити той міцний прошарок історії та культури, який формував українську інтелігентну еліту, котру знищили у сталінських таборах.

Маю думку, що фільм, який знімався за ініціативою катеринославської «Просвіти», дивилися у Львівській та інших філіях цієї громадської організації.

Думаю, що молодіжне спортивне товариство «Сокол» дивилося картину «Облога Запорожжя» неодноразово».

Людмила ПУХА

РОЗПОВІДІ КІНОАРХІВАРІУСА...

Дмитро Яворницький, який мав міцну фінансову і громадську підтримку губернатора. Про увагу катеринославської громадськості до історії рідного краю говорить така інформація: «29 січня в будинку мануїлівської «Просвіти» професор Д. І. Яворницький прочитав лекцію на тему «Внутрішній устрій Запорозького війська» (територія Запорожжя, склад запорозького війська, територіальний і військовий поділ в Запорожжі, начальство і адміністрація в запорозькій краї, церква та школа). Читання ілюструвалося малюнками чарівного ліхтаря. Лекція мала великий успіх, шановного професора вітали гарячими оплесками».

«Лекція по історії Катеринославщини. 18 лютого в залі 1-ї Комерційної школи відбулась захода Архівної Комісії лекція д. Дорошенка на тему «З історії заселення Катеринославщини». У своїй лекції д. Дорошенко звернув особливу увагу на Запорожжя і його заслуги в справу заселення наших степів і оборони від татар. До лекції показувано малюнки чарівного ліхтаря з історії Катеринославщини і Запорожжя. Лекція була платна і збрала 100 душ слухачів».

Відомий український кінознавець Олександр Шимон вважає, що «малюнками чарівного ліхтаря» треба вважати хроніально-документальні кінокадри, які знімав кінооператор фірми Пате Данило Сахненко (див. «Сторінки з історії кіно на Україні», Київ, «Мистецтво», 1964, стор. 44). Далі Шимон стверджує, що Сахненко у 1911 році вирішив узятися за виробництво художніх кінокартин за українською тематикою й заради цього створив «Південно-російське кінематографічне акціонерне товариство «Шуклін, Сахненко і К'» або «Південно-російське ательє «Родина». Але є великий сумнів, що Сахненко, людина досить небагата, спроможний був тримати фільмовиробничу контору, тим більше що в списку приватних фірм Катеринослава жодна з вищевказаних назв не зафіксована. Зате як кінорежисер українського вестерну та побутової драми Дмитро Сахненко увійшов в історію кінематографії. Цікавим виявився фільм Сахненка «Облога Запорожжя», де головним героєм є козацький отаман Іван Сірко. Усі ролі цієї кінокартини виконували непрофесійні актори -- тобто типажно підібрані люди «з натовпу». Цей прийом у 1925 році використав

одяг. Можливо, це хазяйка городу, на якому розташована козацька могила».

«...на тому засіданні ради музею було доручено директору музею Д. І. Яворницькому викупити нарешті могилу кошового Івана Сірка, котру баба, в городі якої та могила, згодна продати за 600 рублів» (журнал-газета «Дніпрові хвилі», Катеринослав, 1912, № 1, стор. 2).

«Голова Новомосковської земської управи Магденко передав повний комплект запорозького вбрання, що зберігалось з 1780 року в його родині. Це: жупан з червоного кармазину, підбитий татарською матерією, з віліотами, обшитий срібними позументами; «куртас» (домашня куртка) теж з червоного кармазину, обшитий темно-червоною шовковою тасьмою; червоні штани, два аршини заввишки у поясі. Подаровано селянином Дм. Козачином три срібних браслети, східної роботи, два бронзові серпи, викопані селянином с. Підгородного Ом. Махно... дерев'яну фігурку розп'ятого Христа, трохи меншу від натуральногого

ВИДАВЦІВ ПІДТРИМАЛИ МЕЦЕНАТИ



Два роки тому Запорізьке обласне об'єднання «Просвіта» розпочало видавничу діяльність, очолив її історик В. Шевченко. Ентузіастами підготовлено і випущено сім видань: дві А. Сокульсько-

го -- «Морські походи запорожців» та «Пам'ятка козакові», книжка А. Бойка «Запорізький змівник першої половини XVIII ст.» з унікальною картою, добутою автором у московських архівах, збірка дитячих віршів З. Бебешко «Оксанчині сніжки», збірник творів О. Апанович «Берегиня козацької слави». Налагоджено випуск збірника «Запорізька старовина». Вийшов з друку перший випуск, підготовлений другий і йде збір матеріалів на наступні випуски. Першою ластівкою став методичний посібник з математики для студентів Технічного університету».

Успішній роботі нашої видавничої комісії завдячуємо спонсорам. Серед них слід назвати Запорізьку міськраду, ВАТ «Мотор-Січ», Хлібзавод, Пивзавод, СК «Оронта-Січ» та інші. Велика їм подяка і надія, що й надалі матимемо підтримку від добрих людей і патріотів, які роблять достойний внесок у справу національного відродження!»

Г. КАЛАЙДА,
голова Запорізького обласного
об'єднання ВУТ «Просвіта»
ім. Тараса Шевченка

ОЛЕКСАНДЕР БАШУК: «СТВОРИТИ ВЛАСНІ ЖИТТЄВІ КОНЦЕПЦІЇ»



Як спалахнуть свічками каштани на Хрещатику, до столиці з'їдуться на свої перші загальні збори молоді просвітяни.

Зліт «Молодої Просвіти», що пройде в Києві 23--24 травня 1997 року, має зібрати активістів ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, яким ще не виповнилось 28 років, зі всіх областей України та Кримської автономії. Ідея структуризації молодіжного крила «Просвіти» має давнє історичне коріння і була поновлена з ініціативи крайових організацій осередки «Молодої Просвіти» вже діють в Івано-Франківську, Львові, Рівному, в інших містах. Ініціативу скликання Всеукраїнського зльоту молодих просвітян підтримало правління ВУТ «Просвіта» в грудні 1996 року. Розпочато

підготовку зльоту, до якої має прилучитись вся молодь крайових організацій «Просвіти», наші симпатки, а також учасники самодіяльних культурологічних та просвітницьких організацій на місцях.

Засади та ідеали ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, завдячуючи своїй органічності, можуть стати підґрунтям для об'єднання української молоді, що сповідує різні політичні погляди, має різні економічні інтереси та духовні потреби.

Нове покоління українців, що формує свій світогляд в умовах державного життя, а відтак є відповідальним за результати своєї праці, виразно і вищезначущо відрізняється від покоління, що сформувалося у часи колоніальної залежності нашої Батьківщини. Молодь не потребує зусиль, спрямованих на деколонізацію, очищення, лише копійної роботи щодо створення власної життєвої концепції, яка відповідає б нашим національним інтересам. Специфіка інтересів та проблем нового покоління потребує і специфічних методів діяльності в молодіжному середовищі, що давно зрозуміли антиукраїнські сили як в Україні, так і за її межами, але, на жаль, усвідомлення цієї істини в українських колах приходиться тільки тепер. Боротьба за молодих українців

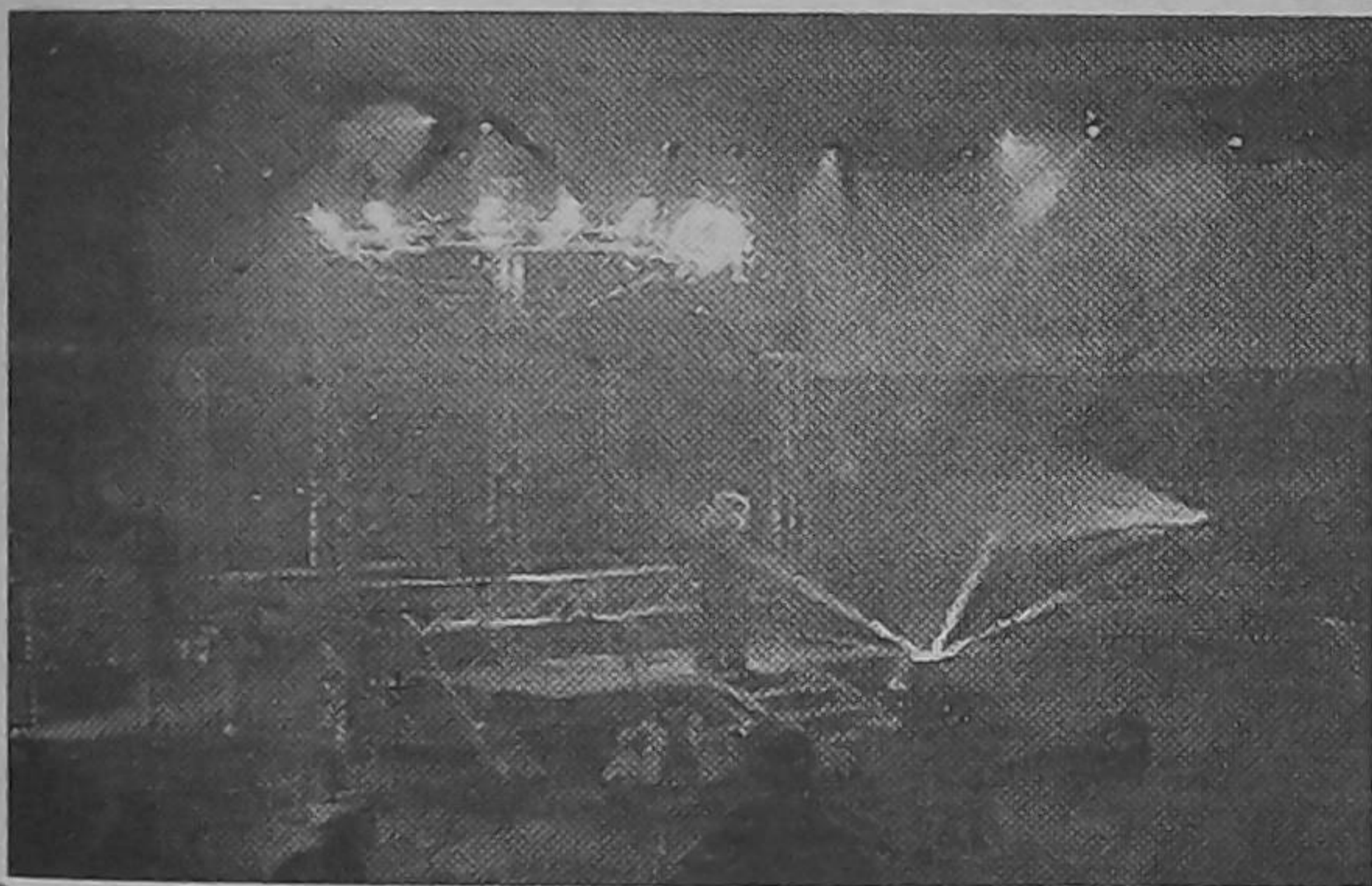
в усі часи змагання за українську державність була жорсткою та безкомпромісною, а від її результатів залежав остаточний успіх або неуспіх Української Справи. Вічність чи дочасність поновленої державності визначатиметься головню позицією нового покоління щодо власної держави, її місця в світі та свого місця в ній.

«Молода Просвіта» має розробити та втілити низку проектів, зорієнтованих на певні групи молоді, щоб через предмет їхнього уже існуючого інтересу прилучити кожного молодого громадянина нашої держави до української ідеї. Така позиція може бути несхвально зустрінута старшим поколінням. Для вихованих в умовах «єдино правильної» ідеології, санкціонованої Генсеком (президентом, отаманом, гетьманом...), є спокусливим будувати нову Україну на засадах цієї ж ідеології. Однак з огляду на відсутність потужного владного центру, подібного до радянського ЦК, з чим і вічно п'яним, але повноважним Генеральним, виникають сотні гуртків різної політорієнтації клубного типу, де похилого віку люди обговорюють, чи скоріше обігрують любі їм серцю ідеологічні постулати, що мають стати вказівками для молоді в її повсякденній життєдіяльності. Навіть

омінаючи той незаперечний факт, що єдиноправильність будь-якої ідеології рано чи пізно стає причиною колапсу економічного, громадського та духовного життя суспільства, варто зауважити, що концепції, пропоновані вищезазначеними гуртками, вже зазнали фіаско на практиці. Тому нове покоління громадсько-політичних та духовних провідників Нації приречене або стати могильщиками української держави, або створити нові власні життєві концепції, які народять нову корпоративну національну ідею.

Ініціативна група щодо створення «Молодої Просвіти» розпочала втілювати в життя проект під назвою «Українські вечорниць-забави» в Українському домі. Він має на меті відпрацювати техніку роботи з молоддю, яка понині стоїть осторонь від українства. Видовищні заходи, що дають можливість спілкування великій кількості молодих людей, побудовані як синтез традиційної форми українських вечорниць та сучасних естетичних вимог міської молоді. Такі заходи найближчим часом мають прийти в усі репони України.

Тільки за активної участі молодих людей у боротьбі за політичну владу в Україні можливо побудувати здоровий державний справді український апарат Активізації молоді в новій передвибірчій кампанії, а також розробка єдиної молодіжної програми, підтриманої «Просвітою», що стала б обов'язковою для всіх регіональних та всеукраїнських блоків, з якими співпрацює «Просвіта», -- одне з найсуттєвіших завдань зльоту «Молодої Просвіти» 23--24 травня 1997 року.



ЗАПРОШУЄМО НА ЗАБАВУ ДО УКРАЇНСЬКОГО ДОМУ



Новий рік «Молода Просвіта» відзначила Українськими вечорницями. Таких вечорниць Український дім ще не бачив: краща сцена, кращі в Україні світло та звук, краща телевізійна техніка, кращі виконавці. Навіть троїсті музики не змогли заспокоїти хвилювання організаторів: чотириста запрошених гостей вже заповнили зал, а ще понад сотня молодих людей, що завчасно не подбали про запрошення. Аншлаг на Українських вечорницях?! Такого не очікував ніхто.

Найперше присутніх захопило оформлення зали: на тлі величезного чорного оксамитового неба мерехотять зорі, створюючи оригінальну перспективу. В центрі металева конструкція урбаністичного модернового вертепу, що сяє безліччю кольорів та відтінків під натиском десятків приладів професійного концертного світла. Так, це сучасні вечорниці, а значить, це жива традиція -- не муміфікований спогад. З'являються перші вертепники -- провідні актори Театру на Подолі: Тамара Плащенко та Ігор Крикунов -- фрагмент вистави В. Шевчука «Вертеп» у постановці режисера Віталія Малахова. Леся Горова акапела співає свою колядку. Зал зашумів. Підлітки та молодь вслухаються в пророцтво Пустельника: «Прийшов час...». Молоді люди вірять в Україну і щиро люблять її: вони ще не навчилися брехати у своїх почуттях! Закінчується вертеп гімном коду життя, по якому рухається все живе. Актори, популярні молодіжні співаки, глядачі беруть одне одного за руки -- бар'єр між ними впав. Отримавши з рук Пустельника мікрофон, соліст групи «Шао Бао...»

Володя Смирнов розпочинає заводити зал: як незвично, але водночас зрозуміло звучить технообробка «Двох дубків»!

Забаву в Українському домі розпочалась. Хлопці з групи «Вхід у змінному взутті» відчували себе повноправними членами «Молодої Просвіти», тож працювали переважно в залі, а не на сцені. Танці, музика, сміх. Конкурси на знання українських традицій перемілились із чудовою музикою молодих українських виконавців Олександра Войтовича та Ольги Юнакової. Дівчатка та дівчата з захопленням слухають Юрка Юрченка. Послухаймо його і ми: «До вечорниць я



взагалі ставлюсь добре. А в такому вигляді вечорниці -- це щось суперове! Це цікаво, коли співають молоді виконавці і дуже багато гарних дівчат! Це дуже здорово і для мене це несподівано. Дай, Боже, щоб ваші вечорниці залишилися і надалі! Я обов'язково буду на них приходити, аби знайти тут гарну дівчину».

Особливе зачарування у молодих просвітян та наших симпатиків викликала юна співачка Катя Чіл, яку ви бачите на цій світлинці. Зокрема, Катя сказала: «Моя робота полягає в тому, що я виконую на сцені симбіоз автентички давніх народних українських пісень, які несуть в собі певний зміст, певні наукові знання, певні магічні знання, певну ауру і настрій альтернативної молоді сучасної музики. Вважаю, що це досить цікаво і що саме таку музику тепер сприймає молодь: тому що зараз наша сучасна молодь не тільки збирається танцювати бездумно під якусь музику науково-технічного прогресу, але про щось думати. Молодь хоче щось знати і мислити».

Перший день Нового року за старим стилем виявився щасливим для всіх, хто побував на забаві в Українському домі. Але найщасливішим видався він для сорочка вихованців школи-інтернату № 3, для дітей-сиріт, що чи не вперше в житті мали нагоду особисто поспікуватися зі знаменитими акторами та співаками. Подарунок з дванадцяти книг, що їх отримали кожен юнак та дівчина від «Молодої Просвіти» і видавництва «Либідь», стали символічними дванадцятьма духовними стравами, які мають живити спраглу до знань українську молодь.

Завершилися Українські вечорниці піснями заслуженої артистки України Жанни Боднарук, яка з радістю відгукнулася на запрошення взяти участь у нашій забаві й дала їй свою оцінку: «Як я ставлюсь до відродження українських традицій? Вважаю, що нам це конче необхідно, аби відродити нашу землю та нашу культуру. Відродження вечорниць матиме величезне значення в нашій культурі, адже вони споконвіку існували як механізм єднання молодого покоління та спосіб перебирання ним найкращого від покоління старшого. Для мене це особливо приємно: моя мама колись, працюючи на Львівському телебаченні, вела вечорниці, що тоді проходили; думаю, багато хто пам'ятає Любу Яцемирську. Ті вечорниці відповідали потребам тодішньої молоді, і в неї залишилися про них найкращі спогади».

І я радо прийшла на сучасні для теперішньої молоді вечорниці. Вірю: все більше і більше людей залучатимуться до українських вечорниць, бо це справді наше, це необхідно нам. Тут не просто дискотека, це більше ніж концерт -- тут все природно наше, без цього нам не можна жити».

Я вітаю цю акцію і рада, що є такі молодці -- молоді хлопці, які вміють робити прекрасні потрібні всім справи. Всього їм найкращого! Успіхів!».

Репортаж проведено і думки гостей записано
Володимиром КОНОНСЬКИМ,
що був за газду на «Вечорницях»

У Кракові я приїхав 1930 року і вступив до Академії мистецтв. Там навчався відомий скульптор Нестор Кислевський, який створив 1932 року скульптурний портрет Богдана Лепкого в теракоті. Був там і скульптор Литвиненко, автор пам'ятника «Камеяр», родом зі Східної України.

Краків здавна був тим винятковим містом, де відбувалося взаємопозичення мистецьких надбань поляків і українців. Свідченням тому - наявність українського розпису в кількох каплицях Вавельської катедрі та прикраси кімнат Ягайла в Краківському королівському замку, розписи катедрі в Сандомирі, які виконали в XIV—XV століттях наші майстри з Галичини.

У Краківській Академії мистецтв, починаючи з другої половини минулого століття до 1939 року, за статистичними даними навчалося понад 110 українців. Імена цих людей відзначені в «Альманасі українського студентського життя в Кракові». Звідси й вийшло багато наших видатних митців, оскільки в Галичині не було Академії мистецтв, за винятком приватної Академії мистецтв Олексія Новаківського, де викладав певний час історію мистецтва сам митрополит Шептицький. Наведу лиш окремі найславніші імена: Юліян Панькевич, Іван Труш, Осип Курилас, Модест Сосенко, Іван Бурачок, Михайло Бойчук, Антін Манастирський, Іван Северин, Михайло Осінчук (монументаліст і графік), Осип-Роман Сорохтей, Петро Обаль, Григор Крук (другий, після Архипенка, скульптор світової слави). Усі могли студювати в Кракові завдяки старанням Богдана Лепкого.

У 30-х роках у Ягеллонському університеті українську літературу і славістику викладав Богдан Лепкий, а українську мову - професор Іван

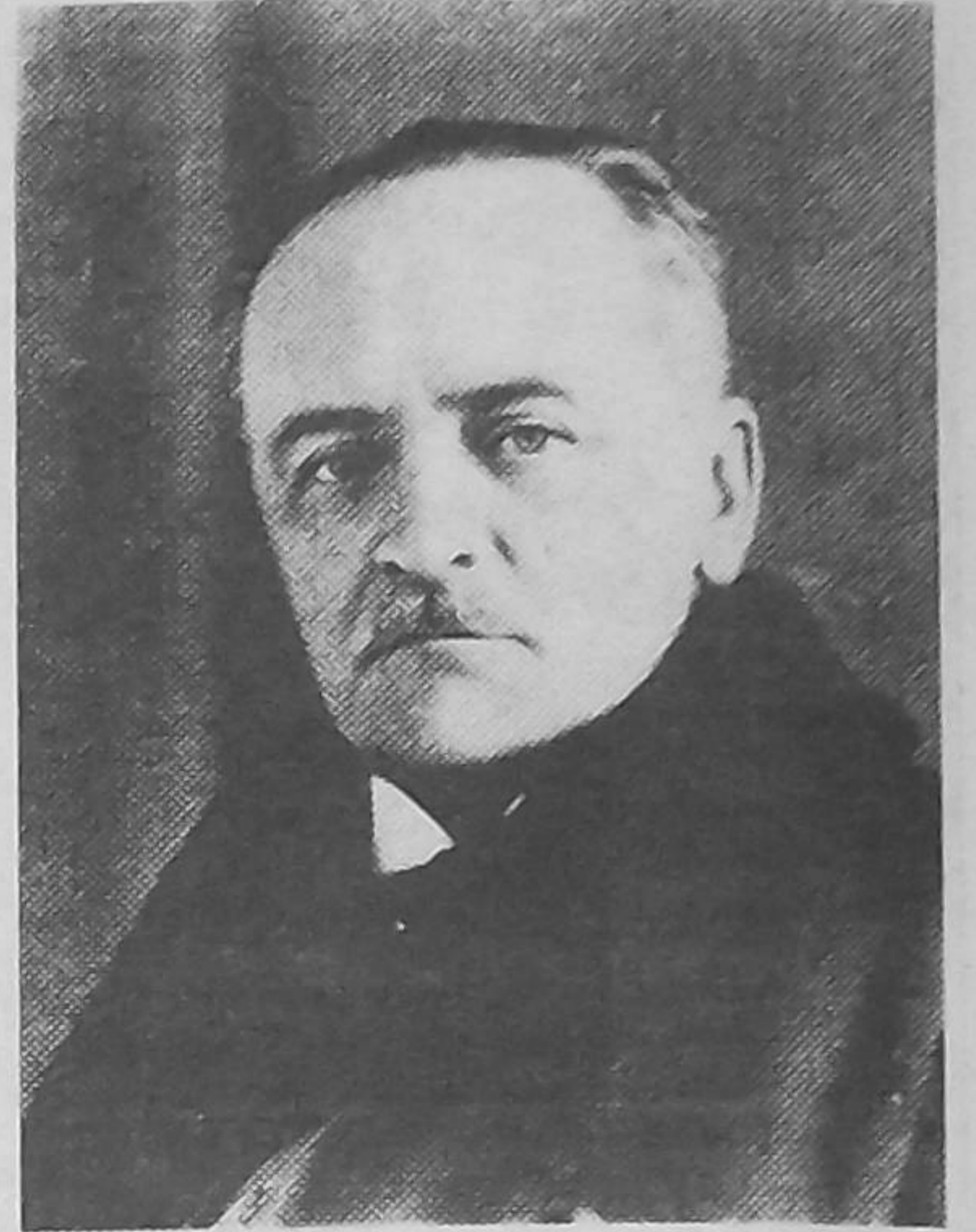
«Просвіти». Найважливішу роботу - щорічні Шевченківські концерти - організовував сам.

Уперше я пізнав Богдана Лепкого 1931 року, коли він виголошував у «Просвіті» лекцію з літератури. Не пригадую точно теми, але була ця лекція порівняльна - про Шевченка і його позицію у світовій літературі. Я був дуже захоплений перш за все виглядом, вимовою і поставою Богдана Лепкого. Відчувалося відразу, що це глибокоерудований викладач, людина широких горизонтів і високої культури. Згодом, протягом 4 років доводилося мені слухати його при всяких нагодах - за катедрою, говорити з ним, бувати в його домі. Бачився з дружиною і двома дочками - Наталею і Нусею. В невеличкому кабінеті професора висіли на стінах різні картини. Між ними мило вражали оригінальні пастелі гуцульських типів Івана Северина, й особливо - портрет-композиція сплячої дівчини з довгими руськими косами роботи Осипа Куриласа. Ним дуже радів сам господар, тільки жалував, що мистець закінчив його мимо волі професора, коли той мусив вийти з дому. «До того

такого Демосфена у Варшаві!»

Богдан Лепкий допоміг нам організувати український мистецький гурток «Зарево». До нього належали не тільки студенти Академії мистецтв, але й інших мистецьких закладів Кракова. Ми обрали професора Богдана Лепкого почесним головою гуртка «Зарево». На VI виставці Асоціації Незалежних Українських Мистців (АНУМ), яка проходила з 16 грудня 1934 року по 14 січня 1935 року, ми успішно виступили в складі 8-ми митців з 65-ма творами з малярства, графіки і скульптури як окрема група. Того ж таки 1935 року у вересні - листопаді ми брали участь у ретроспективній виставці «Українське мистецтво за останніх 30 років» у Національному музеї у Львові.

Богдан Лепкий цікавився мистецтвом усе своє життя і допомагав студентам своїми порадами та вказівками, і навіть матеріально. Він розповідав про студента-мистця Івана Северина, якого прийняв у своє помешкання на проживання. Якось Северин малював на вертикальному пересувному мольберті і зависив на ньому висячу лампу, та сказав спересердя: «От, бисова



Богдан Лепкий

КРАКІВСЬКІ СТЕЖКИ

часу праця була якась більш безпосередня, свіжа і легка», - сказав він.

Богдан Лепкий ніколи не читав лекцій із конспектів, тільки виголошував їх із пам'яті, викладав. А ми ходили на виклади його без обов'язку - поза програмою. Розповідав нам, що до першої лекції в університеті доводилося йому готуватися 16 годин, аби говорити потім усього одну академічну годину, без записок. «А потім уже було щораз

тісно!» Професор засміявся, бо зрозумів, що син широких степів не звик до міських тісних кімнат. Віддавши Северині одну із трьох кімнат, сам професор тіснився з родиною у двох. Богдан Лепкий любив допомагати студентам, домагався їм стипендії навіть за межами краю. Не один художник завдячував йому, що міг продовжувати студії в заграничних академіях.

60-літній ювілей Богдана Лепкого, відзначений у Кракові 20 листопада 1932 року, став справжнім триумфом багатогранної літературної, наукової та педагогічної діяльності нашого великого письменника, виявом глибокої пошани і любові українського суспільства і чужинців до вірного сина української нації, громадянина-патріота, демократа і гуманіста, чи не найбільшого з вихідців Галичини після Івана Франка. Тому його творчість, праця, духовна спадщина належать не тільки українцям, але й усьому людству. Про це свідчать численні відгуки про святкування ювілею в українській, польській та західноєвропейській пресі. Ми, тоді молоді студенти, мали щастя бути сучасниками цього величавого свята і нашою безпосередньою працею допомогли його проведенню.

Заходами окремого ювілейного комітету під головуванням професора доктора Івана Зілинського була влаштована святкова академія. Вона відбулась у неділю і розпочалась урочистим молебнем у церкві святого Норберта. Після відправи всі учасники пішли до театру «Багателя», що описано в газеті «Діло». Були делегації з усієї Галичини. Сцена була прибранна вишиваними рушниками, килимами, квітами, а посередні сцени був установлений бюст ювіляра роботи української скульпторки з Кракова Наталії Мілян. Академію відкрив короткою промовою професор доктор Іван Зілинський. Потім доктор Б. Безушко виголосив реферат про творчість Богдана Лепкого. Відтак виступили делегати від різних товариств і установ із краю і з-за кордону різними мовами. Їх було так багато, що мусили відкласти на вечір подальші виступи і зачитування привітань. У мистецькій частині брали участь два хорівих колективи - хор філії «Просвіти» в Кракові під диригуванням Ореста Менцінського та парохіальний - під керівництвом М. Андришина. Виступи солістів чергувалися з декламаціями поетичних творів ювіляра. Неперевершеними були виступи Ярослава Генік-Березовського, акторський талант якого просто вражав.

У «Просвіті» був організований чайний вечір на честь ювіляра. Виставлялися твори молодих мистців-студентів Краківської Академії мистецтв, що створювало незабутнє враження. Були там і малюнки самого ювіляра з юних літ, далі - Дем'яна Горняткевича, Тарасовської, Іванцева, Зорія, Наконечного, Кмітя, Продана,

Касараба. Приковували зір різьби талановитих скульпторів, зокрема Нестора Кислевського.

Довгих півстоліття були заборонені твори письменника Богдана Лепкого. Необхідно включити цю багату і вагому спадщину в історію української літератури на належне їй місце. Треба відзначити пам'ятними знаками всі місця, де жив і працював письменник - як на Україні, так і на чужині - у Кракові, Відні, Берліні, Вельцарі... А яке широке поле для екранізації його багатого, чудового доробку!

Величезне значення для повноцінного повернення пам'яті Богдана Лепкого має створення музеїв. Відрадно, що є вже оригінальний музей Богдана Лепкого в Бережанах, музей родини Лепких в Жукові, у селі, де народився поет, - Крогульці Тернопільської області та в Жовчеві Рогатинського району Івано-Франківської області.

Я щасливий, що врешті є пам'ятник Богданові Лепкому в Жукові, погруддя - в Крогульці. Є і в Івано-Франківську меморіальна таблиця на початку вулиці Богдана Лепкого з його барельєфним портретом.

Цим спогадом хочу віддати шану і данину світлій пам'яті нашого великого поета і прозаїка, вченого, перекладача, педагога і видавця, мистця, мецената і протектора, улюбленого нашого професора! Віддати шану пам'яті цієї світлої, предоброї, наскрізь гуманної людини, щирої та щедрої, з добродушними, лагідними синіми очима...

Денис-Лев Іванцев,
сучасник поета, відданий його шанувальник,
Абсолют Краківської Академії
мистецтв, художник



Зілинський, географію - доктор Володимир Кубійович.

У самому Кракові з давніх-давен проживало багато українців, які разом зі студентами творили досить велику колонію. Українці мали тут навіть свої установи і товариства. Звичайно це були філії львівських центральних установ і товариств - «Просвіта», «Рідна школа», «Дністер»... Діяла тут церква святого Норберта, яку ще австрійський уряд віддав українцям. У ній був прекрасний іконостас (до 1947 року), намальований у візантійському стилі за проектом Івана Матейки його ж учнями і при його допомозі.

Усе культурне життя українців концентрувалося у приміщенні товариства «Просвіта», розташованому на вулиці Ягеллонській. Слід нагадати, що комунізовані поляки пам'ятки рідної культури перетворювали на житлові будинки або руйнували їх, щоби не залишити слідів про колишню славу. Так повелися, зокрема, з приміщенням колишньої української гімназії на вулиці Шевченка, 44.

У «Просвіті» читали лекції, організовували концерти, вистави, заваби, вечорниці. Професори-українці і студенти залучалися до активної роботи у Товариство. Душею просвітянського життя був професор Богдан Лепкий, який упродовж свого життя в Кракові працював заступником голови

легше», - сказав, посміхаючись. Ось яка це була відповідальна, достойна, серйозна людина праці і науки.

Богдан Лепкий був справжнім щирим другом української молоді в Кракові. Він охоче дозволяв нам слухати його лекції в університеті, принагідно інформував нас, коли і який цикл лекцій буде в нього, щоби ми могли з них скористатися. Бо прагнув передати нам усе необхідне для загальної ерудиції. Часто після Богослужіння в церкві ми оточували професора і він завжди мав нам щось сказати цікавого і важливого. Лекції Богдана Лепкого захоплювали і полонили буквально всіх, хто їх слухав.

Високий зріст, маєстатична постава при викладанні, виразні риси обличчя з високим чолом, добродушні сміливі сині очі, а при тому чудова мова, прекрасна дикція, цілеспрямована інтонація - все це створювало гармонійну єдність цієї світлої шляхетної постаті, що прямо змушувало слухати всіх уважно, захоплено. Він немовби притягував до себе всіх слухачів магнітом.

Професором Богданом Лепким захоплювалися не тільки Краків, але й Варшава, інші європейські міста. Його виступи були бажані на різних симпозиумах, форумах. Може, тому назвали його українським Демосфеном поляки! Кажали: «От якби ми мали

ЯК УПРОВАДЖУВАТИ НАЦІОНАЛЬНУ ЛАТИНИЦЮ?

ПОВЕРТАЮЧИСЯ ДО НАДРУКОВАНОГО

«Прочитав у числі 9–10 «СП» за 1996-й рік статтю пп. М. Корнілова, О. Білодіда, О. Вакулєнка та М. Вакулєнка «Про те, яка латиниця нам потрібна, і трохи про «заочність» та знову стало мені сумно. Бо надто багато працює в нашій незалежній Україні саме такого, що в Україні українській (а така, сподіваюсь, все ж таки прийде), потрібно буде ґрунтовно переробляти. Шкода тільки, що цій статті бракує ще трьох авторів для того, щоби спрацювало оте здавна підмічене народом явище сімох няньок.

Бо мені, можу сказати відверто, пропонувано чотирма (!) авторами латиниця — абсолютно непотрібна, так само, як і нам, бо нічого чинити не варта.

Автор цього листа не є філологом або лінгвістом за фахом, не отримав навіть гуманітарної освіти, але... Спробуємо переконати: те, що нам пропонується — ні до чого...»

О. Борґардт, м. Донецьк

Шановний добродію Борґардт!

Редакція «СП» звернулася до нас із проханням дати відповідь на Ваш лист із приводу статті «Яка латиниця нам потрібна, і трохи про «заочність» (4.9–10'96). Цікаво було дізнатися про реакцію на цю статтю, яка розраховувалася на широкий загал читачів, у тому числі неспеціалістів, і оприлюднювалася саме з просвітницькою метою.

Звичайно, проблема створення і впровадження національної латиниці, яка б опиралася на досягнення сучасної науки і задовольняла вимоги міжнародних та українських стандартів, є різнобічною: вона включає в себе як філологічні, так і технічні, термінологічні, культурні і навіть правові питання. Ось чому саме Термінологічна комісія з природничих наук Київського національного університету імені Тараса Шевченка (ТКПН), яка об'єднує спеціалістів відповідних профільних дисциплін в цьому помітних успіхів: вона розробила наукові принципи латиниці, схему транслітерації та комп'ютерну програму як додаток до цього стандарту. І нещодавно Держстандарт доручив саме ТКПН внести поправки до міждержавного стандарту. Тільки малообізнаній людині може здатися, що латиницю можна створити «з насकोку»: сів і написав. Але ось два поважних інститути — Інститут української мови (ІУМ) та Інститут стандартизації — майже два роки розробляли цей стандарт, а не вперались... А для того, щоб оцінити якість цієї розробки, потрібна не якась особлива філологічна підготовка, а певний рівень інтелігентності. Саме це відзначали інституції, що схвалили нашу латиницю: Комісія Верховної Ради України з питань культури і духовності, Всеукраїнська конференція з топоніміки 1995 року, Технічний комітет зі стандартизації, Міжнародна славянська комісія в Празі, Інститут стратегічних досліджень та інші.

Мусимо зауважити, що для нас мовний патріотизм — це не ненависть до чужої мови, а любов до рідної. Ось чому ми говоримо передусім про свою мову, а не лаємо сусідські. Зізнаємося, що зовсім не просто відповісти на такий плутаний і нечіткий лист, де переважають суто політичні випадки, а емоції часто витісняють логіку та об'єктивність. Від нас же вимагають наукових доказів...

Отже, найбільше обурило нашого опонента те, що в поданій таблиці вживаються дво(три)знаки: gh, zh, kh, sh, shh — а не чеські відповідники h, z, ch, s, sc. Якби пан Борґардт знав, що на стандартній клавіатурі комп'ютерів та друкарських машинок наявні тільки «чисті» букви англійської (латинської) абетки — без «гачків» та інших діакритичних знаків — і що комп'ютерна електронна пошта не сприймає такі літери, як s, z, s, sc тощо (про це ми писали у наших попередніх статтях у «Хрещатику» та «Освіт»), то вів дискусію на більш-менш відповідному рівні. В комп'ютер заносяться і паспортні дані при виїзді за кордон, і численні інформаційні банки та документи. Ось чому міжнародні правила вимагають використовувати лише «чисті» англійські літери. І на Берлінському вокзалі, зокрема, вживається міжнародно-німецька латиниця без умляутів: Koeln,

Muenchen. За таким принципом побудовані сучасні транслітераційно-транскрипційні таблиці (їх понад 100) і навіть міждержавний транслітераційний стандарт, прийнятий ще в 1971 році. Отже, застосування латинських букв із кодами ASCII 0-127 — це вимога міжнародних стандартів (і Держстандарту України), а не примха ТКПН.

Можна, звичайно, спробувати змінити міжнародні стандарти, — але чи не краще запровадити латиницю, яка відповідає прийнятим світовим нормам?

Отже, знак h вживається як модифікатор, тобто відіграє роль «гачка». При цьому ще й вдається скоротити «щ» до трьох знаків замість чотирьох (дві букви і два гачки), що розрізняє, до того ж, «шч» та «щ»: Ляшченко — Лященко, Сушченко — Сущенко. Така відповідність існувала і в згаданому транслітераційному стандарті. Виведення h із розряду самостійних літер дозволяє досягти однозначності, розрізняючи згі ж, хі кг, ш і ст, щ і шг, чі ціг Згар, п'ять кг, Брокгауз, СГС, Гінсгаймер, Шукшин, Вишгород, пацара, спецграфік, спецгрупа, спецгодина, нацгордість, соцгосп.

Таке розв'язання враховує традиції світових мов і науки дослідження відомих учених (Мейє, Якобсон, Реформатський та ін.). Справді, буквою h позначається придихання елліністичного (грецького) походження. В результаті ця буква часто свідчить про невелику зміну значення попередньої приголосної: bh, ch, dh, gh, kh, lh, nh, ph, rh, sh, th, zh.

Ще раз наголосимо: літери існують не в мовах, а в абетках. В українській абетці (а не в мові) є літера «г», а в українській мові є звук [г]. Ось чому чутки про «поширеність» літери h в українській мові видаються дещо перебільшеними.

Та й з фонетичної (транскрипційної) точки зору відповідність g — h викликає сумніви. Необережне відтворення латинської h тільки буквою «г» — це переспів сумнозвісної «Правописної конвенції» фізиків, яку вщент було розкритиковано і на радіо, і на телебаченні, і на засіданнях ТКПН, і на міжнародних конференціях, і в пресі («Освіта», 11/05/94, «Слово», ч. 4'94), і в наукових журналах. Так, деякі фізики «посоветувались» і вирішили писати: гадрон, гомонін, газарт, гісторія тощо. Цей ряд можна продовжити: гав ду ю ду, Гичкок, гєнде гох, Голмс, тьгу та й годі. Такий собі нов-гав спотворює українську та первісну вимову на польській лад. Справді, в польській та чеській мовах h («аш») звучить близько до української [г]. Ганна, Прага. Елліні ж (першоджерело) відтворюють її буквою χ («хі»), яку англійці прочитують «hai»: Hamilton — Хамільтон — або випускають: «Аїї», «Амбург». Хорватська мова теж має відповідність h — x. В українській мові таке придихання зображується буквою х: хє-хє, хі-хі, тьху, кахикати, чхати, хукати, захекатись (а не «загекатись»), пхикати (а не «пикати»). Німецька ж ch читається близько до [ш]. Англійське слово house етимологічно пов'язане з українським хата. Про спорідненість української х з придиханням h свідчать і порівняльно-історичні дослідження відомого французького слов'яніста А. Мейє та етимологічний словник Галини Циганенко.

Українська тертьова «г» споріднена з елліністичною γ, якій графічно і функційно відповідає латинська g: Γρηγορη (Григорій) — Gregory, Ευγενη (Евгеній) — Eugene. Тому навіть найзапекліші прихильники «геканья» не наважуються калічити притаманну українській та мові-першоджерелу вимову таких слів потворами на зразок «географія», «педагог», «гінеколог» тощо.

Двознак gh, будучи своєрідним «компромісним» записом (українським букві та звуку «г») відповідає латинська — в тому числі й чеська — буква g і чеський звук [h]), враховує й історію перетворення індоєвропейського вибухового g в український тертьовий «г».

Ще раз підкреслимо: треба чітко усвідомлювати різницю між транскрипцією — відтворенням звучання — і транслітерацією — відтворенням букв (це ж стосується і передавання букви в). Саме транслітераційність є основною вимогою серед тих принципів, які запропонувала ТКПН на основі набутого досвіду і які затвердив Держстандарт 18 жовтня 1995 року.

Отже, історично зумовлений та науково обґрунтований модифікатор h не збіднює мову, а, навпаки, дає змогу не втратити нічого з її багатства. Мабуть, не такою вже й «безглуздою» була ця ідея відомого вченого Р. Якобсона, якщо її використали у міждержавному транслітераційному стандарті, який і містить згадані «новотвори» (дво- та тризнаки). Ця ж ідея знайшла своє застосування і в новому українському стандарті (за рішенням Фахової комісії Держстандарту України від 11/07/96, латиниця ТКПН ввіснена в його українську частину).

ЯКІ СЛОВА ЛЕТЯТЬ В ЕФІР

Кількість помилок не в усіх жанрах радіопередач і не у всіх дикторів однакова. Найменше їх в інформаційних жанрах, мистецьких радіопередачах, більше трапляється в інтерв'ю (особливо в інтерв'юванних), репортажах. Молоде поповнення, так звані ведучі (Боже, яке неоквиричне слово, — адже в українській мові при назвах осіб, як правило, не вживаються активні дієприкметники) — Майя Нагорняк, Олена Гольчук — справляють приємне враження і чіткою дикцією, і красивим тембром голосу. Так само дотримуються літературних норм щодо вимови і чоловічі партії — Борис Ракоїд, Анатолій Єчко. Приємно слухати оксамитовий голос Емми Бабчук. Добре веде радіопередачу Микола Довнич. А Володимир Пищик може делікатно поправляти свого інтерв'юваного, і той, не ображаючись, прагне наслідувати свого інтерв'юєра. Гарне враження справляють передачі В'ячеслава Козака. Дотримуються норм літературної вимови Надія Подоляк, Світлана Горлова. Шкода, що останнім часом не чути голосу Олени Коваленко. Ми їй бажаємо весь свій мовний дар передати молодому поколінню дикторів, — вона має чим поділитися. Дуже жаль, що пішов із життя М. І. Погрібний. Після нього затихла радіопередача з орфоєпії, а вона така доречна була б молодому поповненню. І, нарешті, добру справу робить радіо, коли закликає до стійтвості артистів — Павла Громоуєнка, Віталія Розстального, Наталю Лотоцьку, Галину Яблонську та ін.

А якщо комусь загальновибрані речі здалися «ідіотичними» — чи не слід би спершу критичніше поглянути на власну точку зору?

Саме через вимоги міжнародних стандартів не можна відтворювати «и» знаком «і» (без крапки) і вживати букву і в латиниці. І як тоді розрізнити великі И, І, Ї, наприклад, у слові КИІВ? Та й орієнтація на Азію (турецьку та киргизьку мови) викликає подив: адже в польській та чеській (на які так охоче посилається наш шановний дописувач) є потрібні відповідники.

Етимологічну та функційну спорідненість українських й та ь відзначили, зокрема, А. Мейє, Ю. Крижанич та І. Франко, а сербохорватську розв'язку й, ь — і, яка є такою у болгарській латиниці, вживав і Р. Якобсон. І це якраз відтворює відмінну рису української мови, в якій йтована пом'якує попередню приголосну: пор. Dunja — Dunjka.

До речі, ІУМ, пропагуючи свою «папірусну» англійську (транскрипційну) схему, вміло спекулював на необізнаності та емоційно-політичній незрілості тих людей, які більше ненавиділи Росію, ніж любили Україну. Досить було пишно проголосити відмову від російського «старшого брата», і тут же наші «пилипи з конопель» родо вітають нового — англійського. Ось так Українська Правнича Фундація (Київ, вул. Саксаганського, 41), всупереч науковим розробкам, міжнародним угодам, резолюціям ООН і вимогам Держстандарту України, прийняла словопотвору «Київ» (К'ів/Київ/Кийв/Кийв), що не має ні минулого, ні майбутнього, а Конституцію незалежної України «перейменовує» в Конституцію «Юкрейну». Ніби ми колонія США чи Англії... І основним «доказом» для «заміни» і на і, якими оперував ІУМ, була саме відсутність букви і на стандартній клавіатурі.

А дехто ще й наживається на нашій несвідомості. Зараз державою штампує аж три види паспортів, зорієнтованих на «старші» мови: внутрішній — на російську, закордонні — на французьку та англійську. Україна у фінансовій скруті, а тут гроші кидаються на вітер. А ми ж пропонували ще в 1994 році, коли подали в Держстандарт проект української латиниці, ввести єдині паспорти, згідно з міжнародними стандартами, і записом українською мовою: кирилицею та латиницею. Як Ви гадаєте, кому це невигідно?

Сподіваємось, тепер пан Борґардт погодиться, що дійсно непростю відстоювати і впроваджувати справді національну латиницю — навіть з огляду на її серйозну наукову обґрунтованість.

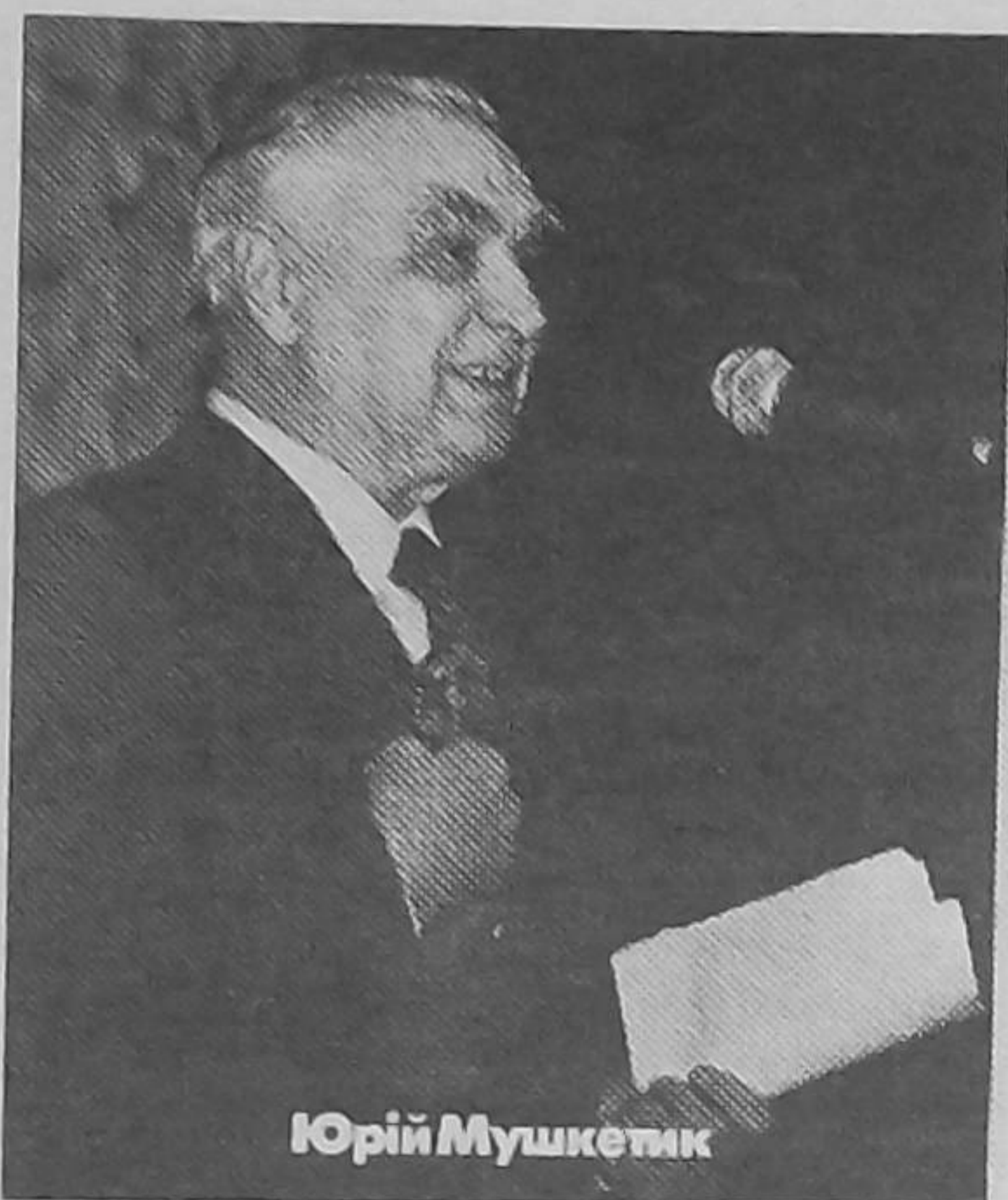
Хай щастить!

За дорученням ТКПН —
Максим ВАКУЛЕНКО,
кандидат фізико-математичних наук

Однак хочемо нагадати, що багато в чому якість передачі залежить від підводної частини айсберга — редакції радіо. Це вони пускають в ефір: «співпадає» (замість збігається), «призупинити» (замість припинити чи зупинити), «учбовий» (замість навчальний), «містами» дощі, трози (замість місцями), «півтора тижня» (замість півтора тижня), «приналежність» (замість належність), «крупні» підприємства (замість великі), «сімдесят три відсотка» (замість сімдесят три відсотки), «не дивлячись» на спеку, дощ (незважаючи), «вірний» висновок (правильний), «ущемляти» права (замість обмежувати) та ін. І звучать такі слова і форми-покручі навіть із вуст кращих дикторів. Ті з них, хто добирає до такої помилки, певно ж, виправляє її. Хто не добирає — так і пускає в ефір.

Останнім часом поменшало в радіопередачах конструкторів із прийменником по і мова зазвучала природніше. Проте ще іноді трапляються й такі словосполучення — по своїй природі, по своєму складу (замість своєю природою (складом) чи за своєю природою (складом)).

Ольга ПАЗЯК,
доцент кафедри мови та стилістики
Інституту журналістики Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка



Юрій Мушкетик



тало доброю традицією Спілки письменників України та центру «Український дім» щорічно у кінці січня віншувати лауреатів літературних премій за рік, що минав. Творчі здобутки письменників у 1996 році поціновані:

Державною премією ім. Т. Г. Шевченка

Преміями: ім. Павла Тичини,
ім. Максима Рильського,
ім. Івана Франка,
ім. Лесі Українки,
ім. Івана Котляревського,



Анатолій Лисий

ім. Михайла Старицького,
ім. Григорія Сковороди,
ім. Олександра Білецького,
ім. Андрія Головка,
ім. Остапа Вишні,
ім. Володимира Вишніченка,
ім. Володимира Сосюри,
ім. Євгена Маланюка,
ім. Юрія Яновського,
ім. Миколи Лукаша,
ім. Василя Симоненка,



Олександр Шугай

ПРЕМІЯ ЯК РУШІЙ ЛІТПРОЦЕСУ



Анатолій Мороз та Євген Пашковський

ім. Володимира Короленка,
ім. Івана Огієнка,
ім. братів Івана та Левка Лепких,
ім. Михайла Коцюбинського,
ім. Павла Чубинського,
ім. Пилипа Орлика,
ім. Степана Руданського,
ім. Володимира Вернадського,
ім. Миколи Ушакова,
ім. Степана Олійника,
премія журналів: «Світovid»,
«Сучасність»,
«Кур'єр Кривбасу»,



Раїса Іванченко

премія фундації Агітоновичів,
премія фундації доктора М. Дем'яніва,
літературного конкурсу ім. Василя Мисика,
премія конкурсу фонду ім. Гелен Шербан,
літературного конкурсу Лапіки,
літературного конкурсу «Слово України»,
літературного конкурсу «У свічаді слова»,
літературного конкурсу Євгена Бачинського.

Всього за 1996 рік нагороджено дипломами та грошовими винагородами понад 70 майстрів слова, які і душею, і серцем утверджували незалежність нашої держави, виховували почуття патріотизму, гуманізму, чесноти і порядності, багато доклали до того, аби духовно збагатити свій народ.

На урочистому вечорі були присутні відомі письменники та громадські діячі: Юрій Мушкетик, Володимир Дрозд, Іван Дзюба, Ірина Жиленко, Петро Осадчук, Олесь Лупій, Раїса Іванченко, Віктор Кордун та інші.

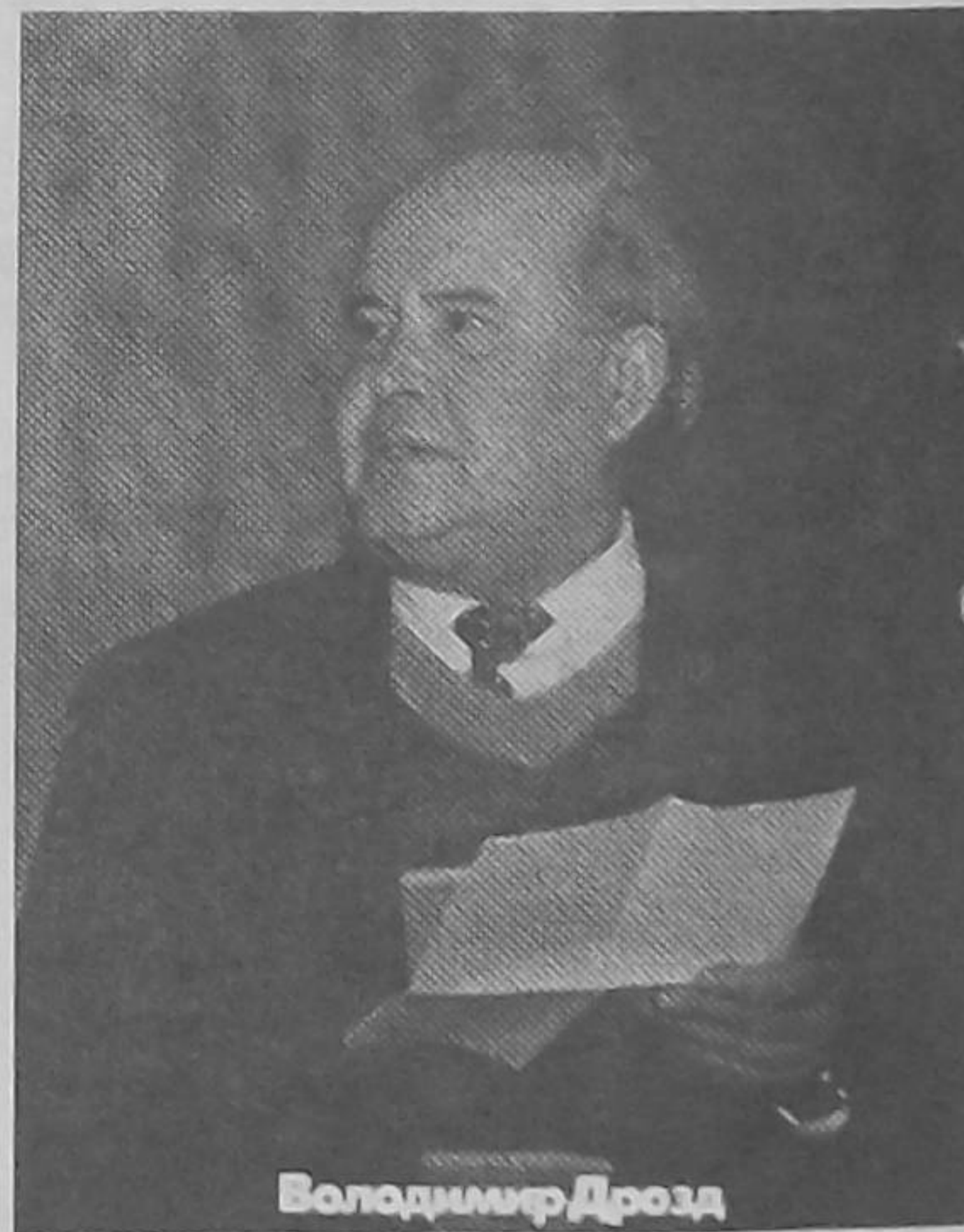
Вступне слово виголосив голова Спілки письменників України Юрій Мушкетик, на вечорі виступили після вручення ім. дипломів лауреатів: Олександр Яровий (премія ім. В. Симоненка - за книгу поезій «Небо в нетрях»), переможець конкурсу «Гранослов», Іван Дзюба та Олександр Шугай (премія ім. І. Багряного), П. Осадчук (премія ім. В. Сосюри - за добірку поезій «Чуття єдиної провини», надруковану в «Літературній Україні»), Василь Гей (премія ім. А. Головка - за повість «Яворник», надруковану в журналі «Вітчизна»), Валерій Нечипоренко (премія ім. Ю. Яновського - за цикл оповідань, уміщений в журналі «Вітчизна»), лауреати літературного конкурсу «У свічаді слова» Євгена Бачинського - В'ячеслав Медвідь - за роман «Кров на соломі», Євген Пашковський - за роман «Осінь для ангела», Олександр Васильківський - за повість «Сорок днів», Микола Томенко (літературний конкурс ім. В. Мисика - за збірку поезій «З трудової книжки матері»), Віталій Гладкий (премія ім. В. Короленка - за роман «Басилевс»), лауреати премії журналу «Кур'єр ІОНЕСКО».

Письменник Володимир Дрозд зазначив, що добротність стало одним із рушій культурного життя в Україні, літературного життя - теж. Без добрих людей, які жертвують кошти на розвиток письменства, не було б ані святкового вечора в цій просторій залі, ані багатьох літературних премій. Отож, подяки були висловлені найперше директорів гос-



Іван Дзюба

тинного «Українського дому» письменниці Ларисі Хоролець, директорів правління «Укрінбанку» пану Ярославу Солтису за внесок у фінансування вечора в «Українському домі», генеральному директорів корпорації «Група 7» «Інтернейшл» пану Уолтеру Прохоренкові, його матері пані Євгені Рубчак у далекій Америці, яка виховала сина в любові до України, українського слова; президентів компанії «Кебот» пану Мейлеру, директору Центру збереження здоров'я пану Андрію Тарасенку за заснування і фінансування літературного конкурсу «Шістдесятники»; до речі, саме життя пана Мейлера, вихідця з України, могло б бути темою розлогого роману, йому належить і тема конкурсу; добре знаним уже в літературному святі нашим щирим добродійникам Наталці та Павлу Кривошильковим, які заснували і фінансують уже п'ять років авторитетну літературну премію «Благовіст»; американському підприємцеві, щирому українцеві пану Євгену Бачинському, який заснував і



Володимир Дрозд

профінансував із власних коштів літературний конкурс в Україні; директорів видавництва «Вітчизна» в Донецьку Віталію Гладкому, який встановив і фінансує літературну премію ім. Михайла Старицького за кращий історичний роман року; пані Тетяні і пану Омеляну Агітоновичам, засновникам такої шанованої нині в Україні премії фундації Агітоновичів; пану Юрію Чопівському з Америки, засновникові фундації родини Чопівських, що нині розгортає свою благодійну роботу в Україні; засновникові і редактору чудового літературного журналу «Кур'єр Кривбасу» пану Григорію Гусейнову, який заснував ще й літературні премії за кращі твори, надруковані в журналі.

Учасників вечора сфотографував
Віктор Шуклін.



Василь ГЕРАСИМ'ЮК
із книги
«ПАПОРОТЬ»

ПАВУКИ ПАМ'ЯТІ

Симетричний триптих сновидінь

...І рука, що уві сні затерпла,
згадує на спротив мисль нагу.
Сіна верхового срібні стебла
стежку вітру пишуть на снігу.

Чув і чую: фрела і тилинка...
Це така вже музика -- сповна.
Сіна верхового стебелінка,
не вернись у верхові сіна,

звідки вітром вирваний азійським,
я лечу, як той зловісний птах,
що кружляє над полеглим військом...
Вірші, тілом білим на снігах

писані... Лиш на такі скриптури,
на страшні і вірні письмена
мітить око хижі і понуре --
на отих, що підняли сіна

верхові й лягли в сніги високі.
Вітром вихоплений в мить лиху
і занесений в їх вічний спокій,
я zostався з круком на снігу.

Вдвох живі на всю затерплу тишу...
Я волів бодай вовків виття
з тих снігів, де срібні стебла пишуть
схоже на прокляття вороття.

Слово не спалахне,
бо хижі й дочасне.
Крізь мене у тьму шугне,
У нетрі, як сарна, шасне

крізь мене, глухого, для
панічного сну -- світлитись!
Лиш серце моє здала
прострелить дробом копитець.

Ще вгляджу, як порина
в дерев верхів'я кудлате,
мов ласиця, а вона
кусає лише на свято.

Не зникни хоч би з очей,
бо в мене Трійці не буде.
Прости празникову чернь
за спрагу твоєї трути.

Без тебе, мов без лица,

тікаю від долі й туті
й від тебе, як від ловця --
не буде ловитви вдарте --

цієї погоні всмак,
цієї втечі губами.
Засну, розтисши кулак
з пальцями-павуками.



Василь Герасим'юк - один із найсвоєрідніших наших поетів. Його збірка «Діти трепети», висунута на здобуття Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, різко вирізняється з-поміж інших і своєю тематикою, і своїм трагічним світовідчуттям. Це поет, для якого правда понад усе. Він живе у світі порушеної гармонії, де немає рівноваги красивого і корисного, школи не захоплюється красою пейзажу, як, скажімо, Вінграновський. Він мислить безкомпромісно і мужньо. Для нього краса лише у правді. Це поет без усмішки. Тільки грка істина, тільки правда. В його особі маємо справжнього майстра сюжетної епічної драми. Плічучу дійсність він розглядає на міфологічному тлі, внаслідок чого вибрані епізоди реального життя стає подією, яка трансформується і переноситься у вищі сфери думки, де етичні цінності починають поступатися цінностям естетичним. Загострене теогонічне сприйняття світу допомагає йому не лише стилізувати в основному біблійні міфи, а й створювати нові, демонструючи при цьому неабияку поетичну силу. Уміння використати міфологічний сюжет, наповнити його драматизмом нашого часу і є найбільшим досягненням Герасим'юка. Звичайно ж, щось подібне робили і до нього, зокрема Філянський, Тичина... Абсолютно нового в літературі не буває, все - від чогось, від когось. Все має своє коріння, заглиблене в традицію. Герасим'юк лише

на груди ногою, а пам'ять стоїть, як останній солдат, - не кидає зброю...

А ти це вже вкотре свій зранений рід підняв, як сокиру?!

Ти ще підповзеш до отечьких воріт із битви за віру.

Ти ще заховаш зиниці старі під отчим порогом.

Проклявши тебе, відійшли матері, що мовили: з Богом.

Щоб ти не хитнувся у вірі своїй, останній вояче, ми рід свій погубимо - прийемо бій, і ворон докряче.

Це кульмінація і «це не крах, а знак», як і той солярний знак на сволоку, що вирізьблений одним із прадідів, який наступним поколінням необхідно вірно прочитати, щоб уникнути пастки мертвих і живих і підвестися «немовби за наказом: до своїх!»

Так нам випало: впасти і йти - в пустелі, в тайзі, в тундрі - допоки те світло буде текти в кожнім зірванім бункері.

По заміцним родовим корінням і духовною висотою не буває ні патріотизму, ні героїзму. Без них людина, якщо й стає лицарем, то лицарем на годину. Розуміючи це, поет ніколи не вдається до декларативної героїзації, до мітингового пафосу, до перехідних проблем. Його цікавлять лише проблеми вічні, тобто завжди сучасні і завжди актуальні. Його шлях - вертикальний, від глибини до висоти. І недарма в кінці

МЕНИ ПОЛИН, ЯК ПАПОРОТЬ ЦВІТЕ

по-своєму удосконалив, по-своєму поглибив цей прийом, що став визначальною ознакою його стилю. Він не кинувся на принадливі, але давно зачерствілі крихти зі столу безпритульного модернізму, рішуче, хоч і не без обережності, освоював характерні риси творчості своїх попередників, у тому числі й поетів іншого стильового напрямку. Так, у творі «Нічні дзвони Володимирського» відчутний перегул з М. Рильським, а твір «На сні, що срібляє над кущами» підкреслює неабияк ставлення автора до поезій М. Вінграновського. Завжди внутрішньо зібраний, поет постійно звертає увагу на якість і лункість слова, підкорюючи читача і самою поетичною субстанцією, і новою натхненною формою. Його ліричний герой (скористуюся цим зазначеним і приблизним терміном) постійно двоїться, він ніби в кількох іпостасях. Це і поет, і свідок у глибині самого поета, як висловився Ювенал, і вояк із Чорного лісу.

Герасим'юк мислить буттєвими категоріями. Його час вічний, він був і є, це рух (дія), зупинений у часі. Перед нами глибинна психологія людини, психологія, звільнена і від соціальних обставин, і від часових ознак. Це намагання автора побачити весь світ тим поглядом, про який він пише: «Якщо в світі й нікого нема, погляд є...» При цьому реальний світ поета стає більш реальним, ніж сама реальність. Це своєрідна алегорія історії з її визвольною боротьбою, пошуками істини та підсумками цих пошуків. Відкривається збірка Герасим'юка віршем «Коса» (перший твір «Маріє» сприймається як заспів), у якому йдеться про глибини нашого коріння, що залишається живим, коли навіть «усе на землі у крові і в золі». Воно формує нашу самосвідомість. Глибина рятусе, коли починається «ловитва безбожна», а рятівна соломинка стає «тоншою за соломинку». Поетичний світ Герасим'юка напружений і тривожний. Це відчуття вояка, що йде лісом, зирко поглядаючи навкруги, звідусюди чекаючи нападу і прокручуючи в уяві різні варіанти можливої сутички з ворогом. Битва за волю в поета нерозривно пов'язана з пошуками істини, правди, які відкриваються людині лише в найдраматичніші моменти, лише на краю прірви, на межі між життям і смертю. Це важка і кривава дорога з непередбаченими втратами, поразками, падіннями і розчаруваннями.

Хай програно бій, наступив супостат

збірки вірш «Пси Юрія Зміборця». Це, власне, по-своєму витлумачений міф про потоп і про порятунок на вершині гори, на Говерлі нашого національного духу. Це порятунок, але не кінець битви за волю, вона, як і двобій добра і зла, як пошуки істини, буде продовжуватись.

Ми притулилися плечима один до одного,

міцно, як люди, які вже знають,
що буде весна і буде трава,
і тому за це

знов доведеться зимувати в землі...

Так було, так буде. І Той, що має зійти з неба, знову запитає: «Чого ти плачеш, Маріє?»

Як бачимо, композиція збірки добре продумана і чітко вибудована. В ній немає контрастуючих творів, усі вони поєднані головною темою, настроєм, напрутою. Це робить збірку органічною і цілісною. Читання поезій Василя Герасим'юка вимагає відповідної духовної папруги. Мовна та метафорична спресованість, постійне звернення до біблійних образів надає творам цього поета вагомості і значущості, хоч у деяких випадках утруднює їх сприйняття, особливо коли автор, як той дельфійський оракул (за словами Геракліта) «не приховує і не говорить, а показує знаками». Наш читач не настільки обізнаний з міфологією, щоб вірно прочитати ті знаки. А поет часто вибирає з міфу лише один якийсь визначальний штрих, якусь одну рису, що не виділяється з-поміж інших образів. До того ж Герасим'юк, як ніхто з нинішніх поетів, - поет «етнічний». Він уміло користується метафорою як одним з найкращих способів вираження інтуїції, множини та багатомірності буття. Його вірш добре ритмічно організований, напружений, хоч і має важку ходу. Це сходження на гору. Відсутність безпосередності компенсується свіжістю думки та пружинистою емоційною напрутою. Особливо високого рівня майстерності він досягає в поезіях «Коса», «Кроки на смерековім помості», «Дванадцять синих судів сидять», «Старий завіт», «Не зло і не зламане в хащі крило», «Осіпні пси Карпат»...

Можна без перебільшення сказати, що збірка В. Герасим'юка «Діти трепети» належить до найбільших досягнень нашої поезії за останні роки.

Леонід ТАЛАЛАЙ



СОНЕТ

Мій ангел -- вогонь --
прошепочу услід
повітря, що відблиск його
видихає
з отроцтва мого, де мій
ангел читає
сни смерті -- смерековий запах
санскрит.

І жінка виходить з високих воріт,
в ногах мого ангела хвойно сідає.
Крім запаху в світі отроцтва немає,
де ангел палає, холодний, мов лід.

Я знаю той холод отроцтва -- до дна.
Я знаю ту жінку отроцтва. Вона
з безсмертного леготу вихопить те
лиш,

котре хоч почувеш, але не збагнеш --
лиш димом дитинних кісток обів'єш
і вже не проциндриш і не промер-
фелиш.

Станичний,

я, взискуючий во плоті,
дивлюсь на тебе в сорок сьомий
крізь
дні й ночі наші в страсі і в підлоті.
Станичний Остафійчук, псевдо Ліс.

Ти зійдеш місяцем і кожен стрічний
уб'є мене -- це в Книзі. Не про те
я нині. Вже і я прозрів, станичний,
--
мені полин, як папороть, цвіте.

Це не земля, станичний, -- це ідея.
Земля -- це Остафійчук, псевдо Ліс,
це тільки дим від нього, що повис
над сорок сьомим... це над лісом --
Ліс!

Ні елліна за ним, ні іудея.

І як завше, за тебе вирішують: хто ти
і з ким,
мов не відають: як це і ким це
вершилося завше,
і твоїм прокаженим, правічним леп-
равим твоїм
допоможе твій вибір, немов
благодійницький заштрик.

Що твій вибір, козаче? -- за давне-
ний самообман.

Де ж твій вибір, оприш-
ку? -- одна в тебе стежка.
І тільки.

З неї ти не стрибнеш,
сіроманцю, як завше, в
туман,
бо тебе з твоїм карбом від
неї вона лише звільнить.



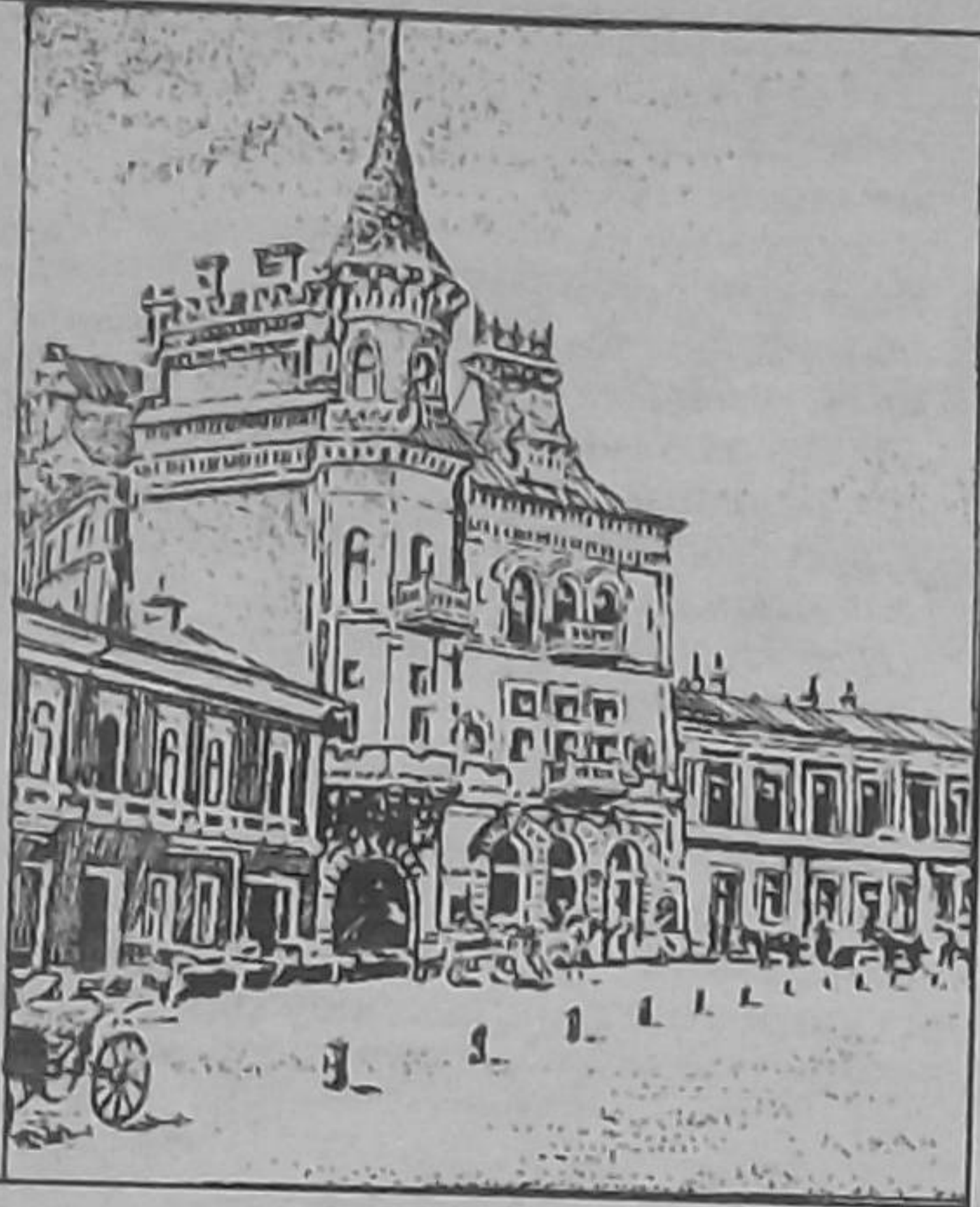
ЗАМОК ШТЕЙНГЕЛЯ
(Ярославів Вал, 1)

Де Київ чув шороку, літо в літо,
Бадьорі голоси будівників, --
Ім Книжник, син Хрестителя, звелів
Твердию незбориму спорудити, --

Там червоп'ястий мур зависочив
Над призабутим і посулим світом
І шатро неба, шишию щиро вкрите,
Готичним гострим шпилем простромив.

Мовчать провулки й вулиці старі...
Лиш усміхи двох духів угорі
Шепочуть таємниці старовинні,

А там, за вікнами, немов у сні,
Блукають вічно постаті сумні --
Нащадків царборця давні тіні.

ДО КАРТИНИ
«ВИБІР ВІРИ КНЯЗЕМ
ВОЛОДИМИРОМ»
В АНДРІЇВСЬКІЙ ЦЕРКВІ

Він -- слухав. Усього себе словам
Премудрого філософа старого
Відав володар, що шукає Бога,
Щоб рідний Київ на позір світам

У сонці школи й книжництва являти...
Минули доби стріл, шабелів, мечів, --
Уславити державу час наспів
Незгасним вічно сявом просвіти!

Й побачив князь у плінні літ і днів
Старої матері нових спнів,
Яким вона простеле слова доно...

А старець річ тим часом тихо вів
Про дії суддів, подвиги царів,
Самсона міць та розум Соломона.

САМСОНОВА КРИНИЦЯ

Еллада... Літо. День. Сліпий Гомер
Задумано, замріяно співає
Про цвіт, якій до себе закликає
Навік людей з Улісових галер...

А десь, за ширмою забутих ер,
Над Бористеном, у слов'янським краї
На сонці струмиць блискітками грає,
В якому того цвіту дух не вмер.

Століття звуть епохи за собою,
Лише силач із левом у двобої
Стоїть на смерть, не чуючи віків,

А шум води, що дзвоном вигравас,
Назавжди, наче цвіт той, залишає
У місті над Дніпром серця співців.



ВЕРТЕП

Різдвяні дні! Сокиринці гуляють...
Майдан святковим убранням розцвів:
Кумпанія мандрованих дяків
«Христове дійство» тут розпочинає.

Вже ось Рахіль-пелтшниця риде
Над чорним ділом царських вояків,
Уже бачи суворі бурсаків
Розкошників кленуть і проклинають.

Аж ось... мов серед степу, спів лунає
«Немає краще, як у нас, немає!» --
І злякано ховається Змія,

Геть дріботять нечистого копита,
Й тікає шляхта, пшшша та несита,
Від булави й бандури Мамая.

НАРБУТ У КИЄВІ

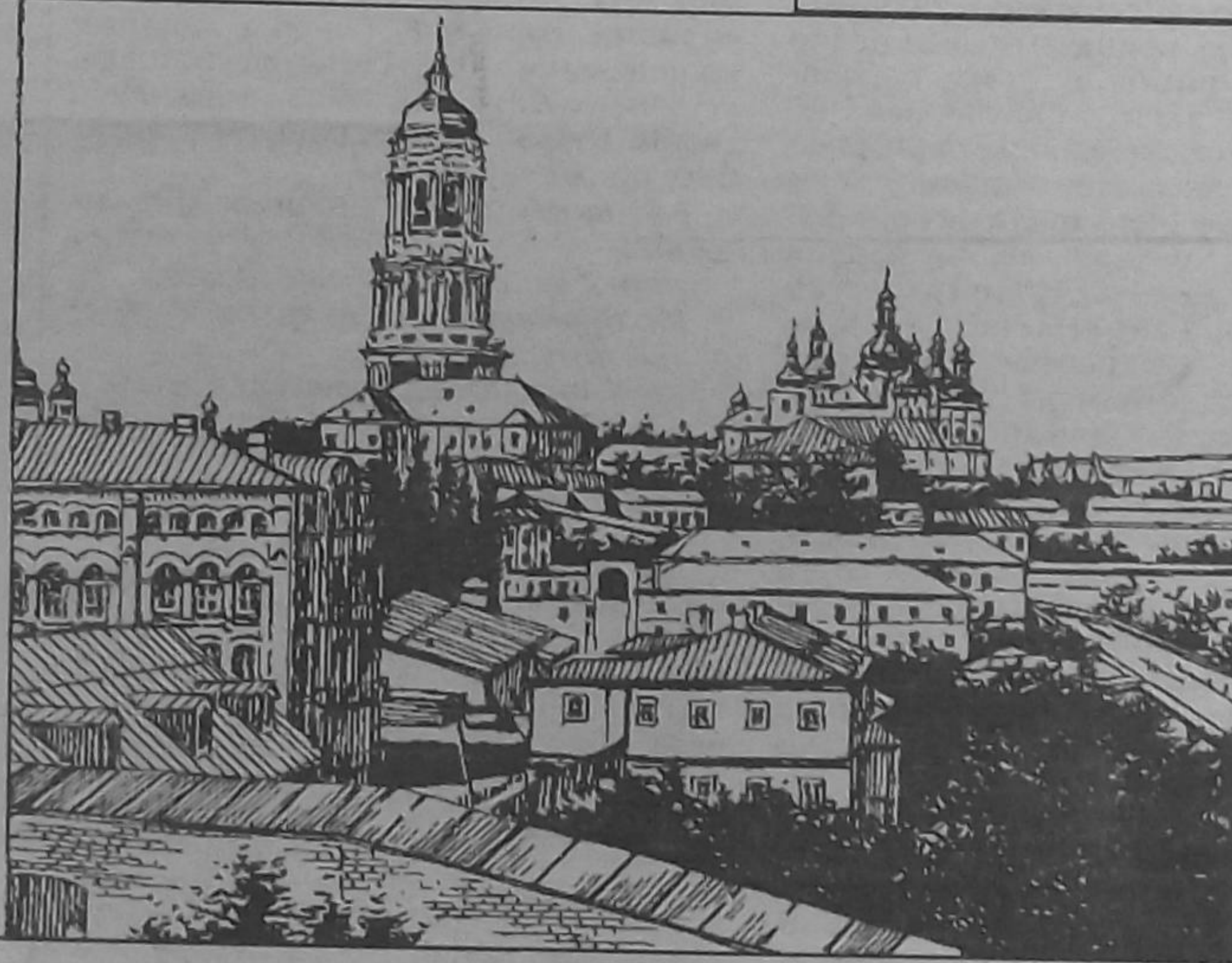
Глянь на шедеври барокових бань,
На Шеделя білоколонне диво...
М. Зеров

Над зеленню сімох крутих горбів,
У величі барокових соборів,
В оздобах їхніх нефів та притворів
І в візерунках шеделівських див --

Усюди він гармонію зустрів,
Гармонію химери з простотою,
Яку творили вмілою рукою
Династії уславлених майстрів...

Він дивиться. Минулого стежки,
Здається, стерли вже літа й віки...
Та ось пера сталаєва блискавиця

Прокреслила паперу білину --
І дух, що пам'ятає давнину,
Знов ожива, знов плаче й веселиться.



ЧЕПІГА

Минулося! Сконала в муках Січ,
Лицарство дії останній доживає...
Надворі вітер тоскно завиває
Та ятрить душу криком, наче сич,

Сміється лиховісно чорна ніч
Із лютих бід уярмленого краю...
Та розум кошового не дрімає
На тлі смутним окрадених сторіч.

І вже в вогні досвітньої заграви,
У сяйві давнім січової слави,
Новим кошом став Катеринодар.

А херсонеські прастарі руїни
Врочисто славлять гідності твердию --
Змужній та зміцній Ахтіяр.



Поет з міста Києва Володимир Панченко та київська першокурсниця Світлана Малишко (майбутній архітектор) сьогодні дебютують у нашій газеті. Строга архітектура сонета, зведена на відчутті слова і часу, і поетика архітектурних ліній давнього Києва, вловлена молододою рукою Світлани, поєднались у цій публікації. Сподіваємося, що читачі «Слова Просвіти» будуть раді цьому знайомству.

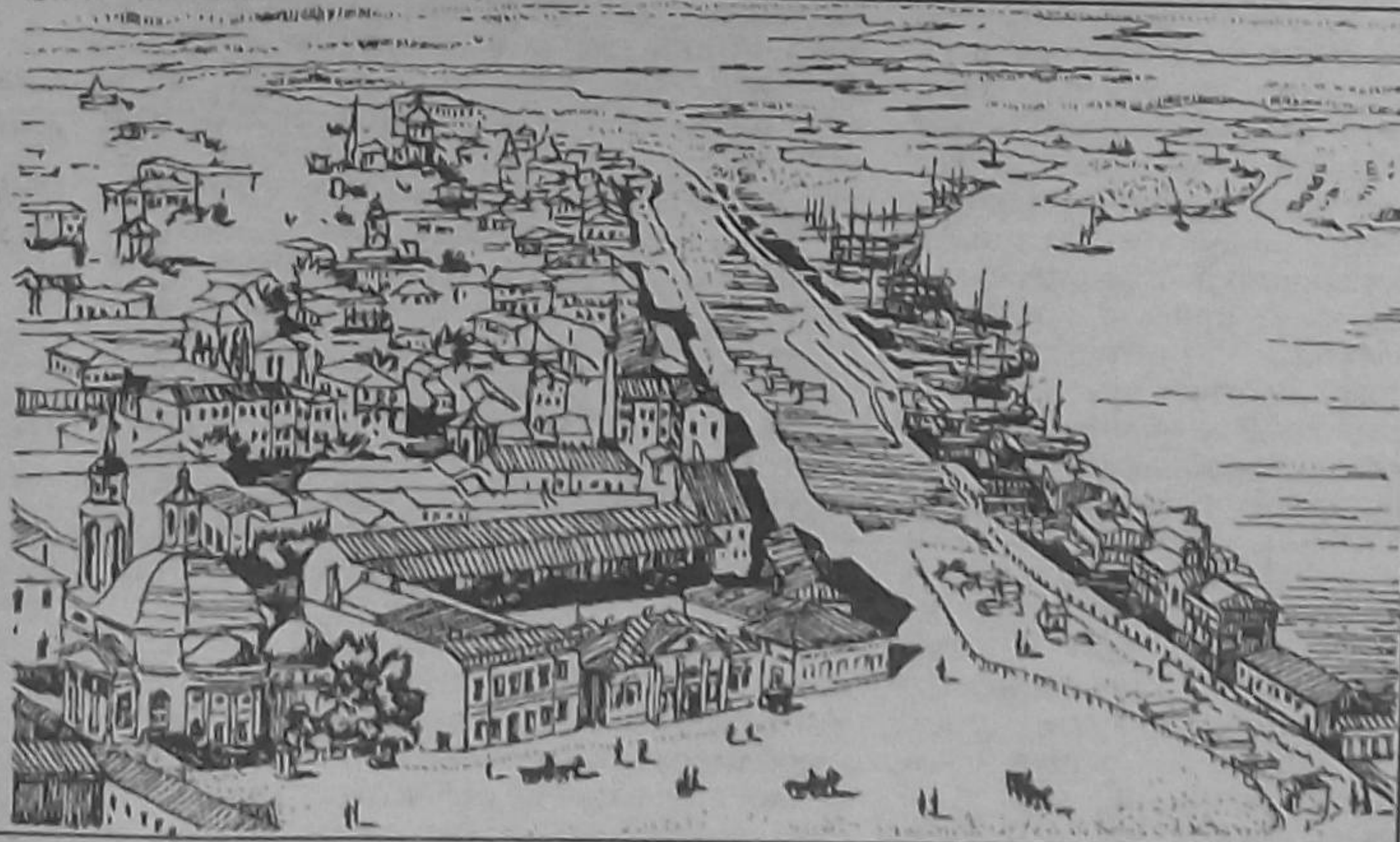
ПОДІЛ XVII СТОЛІТТЯ

Вінець доби! Осяяло світило
Земні сонця церковних куполів,
І над Подолом дзвонів спів поплив
Осаина давній величі та силі,

А спис в руці святого Михаїла
Неситу нашу змієві пробив,
Збудивши зграю іскор та вогнів,
Що весело над площею злетіли.

Вінець доби! Гармат лунає грім,
І ще не чує, не чути ще за ним
Страшного тріску люті пожежі,

І попів забуття ще не ліг
На волю Києва, й сурмить ще ріг
На галереї ратушої вежі.



«Слово Просвіти»
Засновник - Всеукраїнське
Товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво № 1007
від 16.03.1993 р.
Відповідальний редактор
ЛЮБОВ ГОЛОТА

Шеф-редактор Павло Мовчан
Редколегія: Ярема Голя,
Анатолій Журавський,
Анатолій Погрібний,
Олександр Пономарів, Іван Ющук

Адреса "Слова Просвіти" - 252001, Київ-1, завулок Музейний,
8, Всеукраїнське Товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка,
тел.228-01-30; E-mail: SLOVO @ PROSVITA. intercom. KIEV.UA
Індекс 30617 Зам. № 0315064 Наклад 5000

Виготовлено з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»